

KULTŪROS ALMANACHAS
DORĖ

Leidiny s skiriamas Neringos 50-osioms metinėms

UDK 888.2-1
Do282

Išleista Neringos savivaldybės lėšomis

© Kęstutis Subačius, 2010

© Neringos savivaldybės Viktoro Miliūno viešoji biblioteka, 2010

© Leidybos grupė DRUKA, 2010

YPATINGO KRAŠTO YPATINGI ŽMONĖS

Kalba, kad Kuršių nerija traukia keistuolius. Manychiau kitaip, Neringoje lieka gyventi tik gamtos – vėjo, marių, jūros, kopų – išbandymą atlaikę žmonės. Šis kraštas ne visus pakviečia, ne visus priima, kiti gan greitai išprašomi palieka jį, bet vėjo įrėžtas pėdsakas jų gyvenimuose lieka amžiams. Ir tik nedaugeliui nusišypso laimė čia gimti, ypač kūrėjui.

Dar XVIII a. Nidoje pamečiui gimė Kristijonas Henrikas Mertikaitis (1775–1856), giesmių vertėjas, mokytojas, pamokslininkas, sudaręs daug kartų leistą giesmių „Visokios naujos giesmės“ (1800), ir Martynas Liudvikas Rėza (1776–1840), kritikas, folkloristas, vertėjas, poetas, paskelbęs K. Donelaičio „Metus“ (1818) bei pasakėčias (1824). Vien M. L. Rėzos kultūrinė veikla visiems laikams įrašė Kuršių neriją į lietuvių literatūros istoriją. Verta prisiminti ir jo 1797 m. parašytą eilėraštį „Nuskendęs kaimas“, kurį sukūrė gimtojo Karvaičių kaimo atminimui.

Neringa seniai nusipelnė savojo kūrybos almanacho. Tad džiugu, kad nuvilnijus Vilniaus – Europos kultūros sostinės, Lietuvos tūkstantmečio jauduliui, save priminti suskubo ir Kuršių nerija – labiausiai į vakarus nutolęs kraštas, už kurio jau leidžiasi saulė.

Kultūros almanacho „Dorė“* autoriai skirtingų kartų menininkai: poetai, prozininkai, dailininkai – į Neringą atkako įvairiai. Vieni atvyko dirbti, kitos atitekėjo ir tik keli jaunieji čia gimė.

Be M. L. Rėzos almanachas prisimena ir mirusį prozininką Viktorą Miliūną (1916–1986), daug metų praleidusį Nidoje. Pristatomi vyriausieji: ne vieną knygą išleidusi nidiškė Birutė Beniušienė ir juodkrantiškė poetė Ona Dovidavičiūtė-Pučenia. Daug eilėraščių periodikoje yra skelbusi juodkrantiškė auklėtoja Danguolė Stirbienė (Kasparaitytė). Na, o Nidos ekskunigą, poetą Edmundą Atkočiūną dar ir dabar prisimena parapijiečiai. Nidoje gimusios ir mokslus čia baigusios, kelių poezijos knygų autorės Neringos Abrutytės ryškus savitas debiutas įsiminė visai Lietuvai. O poetė ir dailininkė Daiva Molytė-Lukauskienė, atitekėjusi į Nidą, daug eilių ir dailės darbų yra paskyrusi Kuršių nerijos gamtai. Tą liudija Lietuvos rašytojų sąjungos leidykloje išleistos autorės knygos. Juodkrantiškė lietuvių kalbos mokytoja Kristina Šneiderytė irgi ne naujokė poezijoje. Jos eilėraščius 2009 m. pristatė poezijos almanachas „Sintautų vyturiai“. Na, o kultūros žurnalas „Naujoji Romuva“ – jaunųjų literatų globėjas – publikavo Nidos vidurinės mokyklos istorijos mokytojos Erikos Marinskaitės ir nidiškės, dabar jau studentės Gabrielės Žičkutės eilėraščius. Tai buvo ištis puikus, įsimintinas debiutas. Pati jauniausioji almanacho „Dorė“ dalyvė Andra Bagdonaitė dar moksleivė, bet jau kelių kūrybinių konkursų laureatė, rašanti ir prozą, ir eiles, fotografuojanti. „Naujosios Romuvos“ jaunoji sesė, kultūros gyvenimo žurnalas jaunimui „Pašvaistė“ 2010 m. išspausdino A. Bagdonaitės novelę „Įrodymas“. Taigi visi almanacho literatai jau yra paskelbę savo kūrybos ir tikisi sulaukti „Dorės“ skaitytojų palankumo.

---

* Dorė – nedidelis (apie 5 m ilgio) medinis laivelis su varikliu, pritaikytas kolektyvinei žvejybai. Išplito sovietiniais metais Kuršių marių ir Baltijos jūros žvejų artelėse.

Vartydami almanachą, džiaugsitės ir dailininkų darbais. Manau, atkreipsite dėmesį į dailininkų šeimas-dinastijas. Tai trys Didžpetriai iš Nidos, juodkrantiškiai Kristina ir Albertas Danilevičiai, jų dukra Ula, Krajinskai (Albertas Krajinskas ir jo žmona Jūratė Bučmytė) bei dar trys Simaičiai. Įdomūs nidiškio tapytojo Mariaus Valančiaus darbai ir jau minėtos poetės D. Molytės-Lukauskienės dailė. Unikalią, išskirtinę, ypatingą vietą Neringos kultūroje užima Neringos miesto garbės pilietis, Martyno Liudviko Rėzos premijos pirmasis laureatas, dailininkas, skulptorius Eduardas Jonušas ir jo kūryba.

„Dorė“ sudarytojas nuoširdžiai dėkoja doc. dr. Inai Dageytei, beje, gerai žinomai ir Nidos bendruomenėje, už pagaulų, išjaustą straipsnį, kurį mokslininkė maloniai leido publikuoti kaip įžanginį. Manau, skaitytojas įvertins autorės meilę Kuršių nerijai ir jos žmonėms. Ypatingos pagalbos sulaukiau iš Neringos savivaldybės Viktoro Miliūno viešosios bibliotekos direktorės Dalios Greičiutės, be jos pastangų ir be Neringos savivaldybės finansavimo šis almanachas nebūtų išvydęs dienos šviesos.

O skaitytojui malonaus vartymo ir skaitymo.

Kęstutis Subačius

DOORÉ

Veringa

mano Likimas

Ina DAGYTĖ

Raimonda RAVAITYTĖ-MEYER

ŽMOGIŠKOS ŠVIESOS ATSPINDŽIAI DIDELIAM VANDENY

Doc. dr. Ina DAGYTĖ

Ką reiškia žmogui gyventi šalia vandens telkinio? Nelygu koks tas vanduo – upė, ežeras, marios ar jūra. Upė leidžia žmogui tvirtai pajusti ne tik kryptingą tėkmę, bet ir kito kranto artumą, skatina lyginti šio ir ano kranto vaizdus, išmoko paralelių panaudos meistriškumo. Ežeras suteikia dažniausiai augmenija apglėbtų vandenų ramybės pojūtį, harmonizuoja, per savo apvalumą ir žmogų daro apvalesniu, minkštesniu, o jei ir pasitaiko koks ištysėlis, tai verčia prisiminti susisiekančių indų teoriją ir praktiką. Marios išlieka artimos ežerui savo vandens gėlumu, tačiau jose daugiau plačių vandenų galios ir grėsmės, ant jų kranto dažnas žmogus tarytum sumažėja, o vėjuje ir palinksta. Ramios marios teikia žmogui susitaikymo, o įsisiūbavusios – prisitaikymo pamokų. Jūra – vandenų karalienė. Įsakmi, dosniai dalinanti ir skaudžiai atimanti. Aštria sūrios bangos ketera griauanti pasaulio visumos pojūtį, dažniausiai nugalinti vienišą krantą, tačiau galinti išaukštinti vienišą kūrybos žmogų. Jūra moko pasikliauti savo jėga į ją įbridus. Arba likti pasyviu stebėtoju ant kopos. Tad vandenų galimybės ir pamokos įvairios. Nelygu koks vanduo. Iš kitos pusės, nelygu ir koks žmogus. Žmogus ir vanduo giliausias savo sąsajas brėžia per atskirą ir bendrą tikrumą.

Labiausiai į vakarus nutolusiame Lietuvos kampe – Nidoje – susisiečia marios ir jūra. Ir kiekvienas čia gyvenantis žmogus turi ne tik savarankiškai atsakyti, ką jam reiškia gyvenimas šalia sūrų nuo gėlo atskiriančių didingų vandenų platybės, tačiau ir patvirtinti savo pasirinktą ar suformuluotą atsakymą gyvenimo praktika. Iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, kad atsakymai labai įvairūs, nes kiek žmonių, tiek ir nuomonių. Pradėjus gilintis, pasirodo, kad skiriasi metaforos, posakiai, sakinio tonacija, tačiau pasirinkta pozicija padalina ir šiame žemės lopinėlyje gyvenančius žmones į aktyvių gyvenimo kūrėjų – novatorių – arba taip pat aktyvių, tačiau vis dėlto gyvenimo stebėtojų – vykstančių procesų pasyvių dalyvių – grupes. Ir vienoje, ir kitoje grupėje daug mielų veidų, šurmulio, pastangų, sėkmių ir nesėkmių, džiaugsmo ir liūdesio. Skiriasi tos grupės atskirų jos narių užmojo platumu, gebėjimu apsiriboti ar atitolti nuo savo namo ir savų marškinių, giliai asmeninių interesų, buvimo privačioje ir viešoje erdvėje kokybe. Man mieli ir brangūs tie nepavargstantys kasdienybės takelių – nuo namų link parduotuvės, nuo parduotuvės link stalo, nuo stalo link darbo vietos, nuo jos link marių, nuo marių link televizoriaus ir t. t. – trepsentojai. Jie suteikia šiam žemės kampui stabilumo ir tęstinumo per čia gyvenančių žmonių veiksmų pasikartojamumą, neskubrų vyksmą. Perkeltine prasme jie stebi audringą jūrą nuo kranto, o patekę į nuo marių pučiančio vėjo šuorą, palinksta arčiau žemės. Mylimi ar nemylimi, tačiau jie verti meilės, atidos ir aplinkos gerumo. Tačiau priekin veda į dar šviesesnį gyvenimą orientuoti siekiai, suklostyti į palankų mitą, realūs herojai ir sklindančios istorijos apie jų pažangius darbus. Ne tik komunikacijos mokslo teoriniai postulatai, bet mylima ir įpareigojanti Baltijos jūra paskatino mane papildyti gretas rašančiųjų apie tuos, kurie perkeltine prasme brenda pasitikti putotos bangos, laisvai pasirenka veiksmo ir su laisve veikti glaudžiai susijusios asmeninės atsakomybės kelią.

Apie Kuršių nerijoje gyvenusius, gyvenančius ar iš toliau esančių erdvių jų veikusių žmones – novatorius, visuomeniškai svarbių darbų sumanytojus ir realizuotojus, savito gyvenimo būdo savitoje aplinkoje kūrėjus ir sklaidėjus parašyta jau nemažai. Nekeliu sau tikslo pateikti tokių žmonių sąrašą. Noriu tik atkreipti dėmesį į tuos, kuriuos tiesiogiai ar netiesiogiai teko pažinti, kurių traukos lauką esu pati asmeniškai pajutusi. Profesionaliai tiriančio žmogaus, sociokomunikacinių portretų autoriaus požiūris, mano nuomone, galėtų būti jei jau ne nauingas, tai bent įdomus.

Pirmiausia mane visada žavėjo Martyno Liudviko Rėzos asmenybė ir šiuolaikinis jo gyvenimo ir darbų įprasminimas Kuršių nerijoje. Tokius procesus lemia ir objektyvūs dalykai, ir tai, kad radosi žmonės, norėję ir sugebėję juos pozicionuoti viešojoje erdvėje.

Pasisekė ir Tomui Manui. Jo „Budenbrokus“ skaitė toli gražu ne visi nidiškiai ar Nidos svečiai, tačiau apie jį žino beveik visi. Štai, ką gali T. Mano namo-muziejaus darbuotojai, ypač V. T. Jonušienės iniciatyvos ir pastangos. Ateityje svarbu būtų pajusti dar tikslesnį proporcijų pulsą, pristatant šio krašto istoriją ir dabartį, ieškant lokalią ir tarpkultūrinę komunikacijos sąsajų. Dailininkas E. Jonušas, Nidos merai A. Vaičiulis ir S. Mikelis ar miškininkas R. Krikštapavičius, atrodytų, tokios skirtingos asmenybės, skirtinga jų raiška ir tos raiškos sritys. Tačiau bendra viena – novatoriškumas, asmenybės valia ir trauka.

Gyvenimas nestovi vietoje. Staiga tarp tų, kurie, atrodo, ėjo įprastiniu keliu, darė savo kasdienį profesinį darbą, sušvinta nauji perliukai. T. Manas Nidą pavadino Europos perlu dėl jos išskirtinės gamtos. Šis vėrinys turi pasipildyti naujai atrastais žmogiškaisiais perlais. Nes ne tik vėjas, vanduo ir smėlis yra reikšmingos Kuršių nerijos stichijos. Dar viena svarbi stichija, kuriai būdinga harmonizuojanti jėga, yra Kuršių nerijoje gyvenantis ir rezultatyviai kuriantis žmogus. Masinės komunikacijos proveržio laikais geriausiai įsitvirtina visa, kas yra ne tik realybėje, bet ir virtualioje ar popierinėje komunikacinėje erdvėje. Todėl rašantysis turi rašyti apie tai, kas yra objektyviai svarbu – ir apie vėją, vandenį, smėlį, ir apie viešai erdvei iš tiesų svarbų žmogų. Mums nereikia į dekoratyvines augalų tvoreles panašių bendruomenių, kur nukirptas ar pats pasitrumpinęs siekia ir kitą apkirpti pagal tą patį standartą. Aukime ir leiskime kitiems augti.

Čia tiesiog būtina atsigręžti į Nidos, Juodkrantės mokytojus. Šioje bendruomenėje tyliai ir nuosekliai kalasi naujai matančiųjų ir šiuolaikiškai veikiančiųjų daigai. Vos ne dešimtmetį (iki 2009) šioje erdvėje vedžiau su mokiniais mokslinį būrelį „Savęs ir aplinkos savitumo paieškos“. Tad teko iš vidaus pažinti visą nuo amžiaus nepriklausantį atžalyną. Patirti jaudinančią tausojantį meilės gamtai, knygai ir žmogui derinį.

Stebino tai, kaip šiuolaikiškai ir narsiai rudenį lapais nuklota, šaltais marių purslais nutaškyta, o žiemą baltose pusnyse paskendusi Nidos vidurinė mokykla ieško viltingų pavasariųjų jungčių su Lietuvos universitetais, tarptautinėmis organizacijomis, politikos, meno ar verslo žmonėmis. Integralumo vertę akcentuojančiame globaliame pasaulyje, jo naudą suprantančioje lokalią bendruomenės dalyje nereikia iš naujo įrodinėti mokyklos ir universiteto sąsajų – profesinių dalykinių, žmogiškųjų – reikšmės. Atrodytų, taip viskas paprasta, kai ir mokykla, ir universitetas siekia vieno bendro ir valstybei gyvybiškai reikalingo tikslo – parengti naują kompetentingų, kūrybiškai, drąsiai mąstančių ir veikiančių specialistų kartą, užtikrinti tokio

proceso atsinaujinimą, atliepantį realybės iššūkius. Čia negali būti jokio melo, jokios imitacijos. Tik tikrumas, jo siekiniai tinkamai suderintoje bendroje mokyklos ir universiteto talkoje. Tačiau realybė rodo, kad mokyklos ir universiteto ryšiai dažnai lieka formaliųjų ryšių seklumose, jiems stinga gyvybingumo, žmogiškosios traukos. Tokio pobūdžio akivarų pasekmės gali būti labai skaudžios – formaliai gausi išsilavinusios jaunuomenės dalis, tačiau praktiškai menkai ką galinti savarankiškai nuveikti, o tuo labiau kryptingai keisti, siekiant mūsų valstybės inovatyvumo, visuomenės būvio kokybės proveržių. Šiam kontekste tie mokytojai, mokyklos, jų vadovai, kurie ne tik suvokia šią problemą, bet ir savarankiškai ieško jos sprendinių, yra itin pageidaujami, o tuo pačiu turi būti mūsų visuomenėje matomi ir palaikomi. Laikau tai motyvacinio šio straipsnio leitmotyvu ir vėl atsigręžiu į mažutę ir sąlyginai nutolusią Nidos vidurinę mokyklą.

Nuūžus kurortiniam šurmuliui, visa Nidos bendruomenė tarytum patenka į geografinės atskirties zoną. Lieka pavieniai renginiai, internetas, dar vienas kitas traukos centras čia pat ar žemyne. Ir ryškiai šviečiantys mokyklos langai.

Todėl anksčiau išsakytame kontekste pribrendo reikalas ir šiapus, ir anapus mokyklos lango pamatyti šios mokyklos direktorę, lituanistę Rūtą Žeimienę. Du pirmieji pamatiniai šios asmenybės bruožai – pastovumas ir patikimumas. Mokytoja Rūta Žeimienė įsišaknijo kaip pušis pamario žemėje, niekur iš čia nepajudėjo.

Šaknim į žemę, šakom į dangų – ataidi mitologinis mūsų pasakų refrenas, radęs sau vietą ne tik daugelyje literatūros kūrinių, bet ir žmonių, tarp jų ir R. Žeimienės, gyvenimo scenarijuose. Šakų, plačiai išsikerojusių, veržliai aukštyn kylančių, nesaugo nei vėjas, nei supantys žmonės. Tačiau tai per menka priežastis jas trumpinti. Sutrumpinę netampa herojais. O R. Žeimieniui tokį ypatumą suteikia antroji jos pamatinių asmenybės savybių diada – žingeidumas ir valia diegti naujoves. To viena iš pasekmių – šiuolaikiškos ir jaukios mokyklos vaizdinys. Nesakau, pati mokykla. Ją kūrė ir Nidos mokytojai, ir Neringos savivaldybė, ir kviestiniai talkininkai – architektai, statybininkai. Tačiau mokyklos vaizdinys turėjo koncentruotis vienoje galvoje, vienas žmogus turėjo prisiimti atsakomybę už veiksmus ir jų pasekmes. O rezultatais gali pasidžiaugti visi.

Ir kuo ta mokykla tokia ypatinga? Atsakyčiau taip: savitumu, kuris pasiektas, derinant pamario tradicijų padiktuotus spalvų derinius, erdves, meninius akcentus su šiuolaikinio gyvenimo iššūkiais, poreikiu gyventi aktyviai, sparčiai ir moderniai, o tuo pačiu jaukiai ir gražiai. Čia pro erdvų klasės langą gerai matyti dangus ir marios, o pro mažą langelį klasės duryse – mokytojo žodžių atspindys mokinių akyse. Šioje mokykloje prieš Kalėdas languose sušvinta mokinių ir mokytojų sukurtos išradingos popierinės snaigės, per Vėlines koridoriais nubėga degančių žvakučių ugnelės, o prieš Velykas anapus langų sušvinta tokie spalvingi margučiai, kad kartu su mokiniais norisi balsu užtraukti populiarią dainelę „Ant senos palangės kaktusai žydės...“ ir tiesiog visa esybe pajusti tą atgimimo stebuklą.

2007 m. kartu su R. Žeimiene išleidome sociokomunikacinių portretų knygą „Nidos vidurinės mokyklos vaikai: veidai ir pasauliai“. Jos atsiradimą lėmė mokytojos noras išbandyti savo jėgas kaip rašytojai, o mano – prisidėti prie to, kad mokytojų publikacinis aktyvumas

didėtų ne tik formalių, metodinių ir kt. spaudinių, bet ir gilesnės bei kūrybiškesnės savirealizacijos, bendro darbo su profesionaliais tyrėjais sąskaita. Knygos leidimą toliaregiškai ir kolegiškai parėmė Neringos savivaldybė.

Mokykla, pilietinė visuomenė, valstybė. Tai trys pagrindinės tautinės juostos, kurias išaustas tvirtai laiko savo delne ir mato savo veiklos vizijoje – lituanistė ir mokyklos vadovė R. Žeimienė.

Raimonda RAVAITYTĖ-MEYER

Gimiau 1963 m. sausio 23 d. Šiauliuose. Užaugau „ant bruko“, pro savo kambario langą mačiau ne medžius, o kito daugiabučio langus. Studijų metais patekusi į Nidą buvau „nuginfluota“ dar niekur nematyto grožio – nepaprastų erdvių, spalvų, kopų stebuklo, vandenių platybės... Ir tada, ir šiandien man regis, Neringoje yra kitaip nei kur kitur Lietuvoje, tarsi čia būtų visiškai kitas pasaulis.

Tapusi „Klaipėdos“ dienraščio korespondente Neringoje turėjau galimybę Kuršių neriją ir jos gyventojus pažinti iš „vidaus“. Atradau daug sau ir skaitytojams įdomių temų, daugelį metų nelyginant rašiau Neringos metraštyje... Sukaupți žurnalisto archyvai nebeduoda ramybės, norisi juos pakelti, grįžti ir naujai pažvelgti į Neringą ir jos žmonių likimus.

NERINGA TURI M. L. RĖZOS PREMIJĄ

Martyno Liudviko Rėzos vardo kultūros ir meno premiją įsteigusi Neringos savivaldybės taryba tokiu būdu sumanė pagerbti iškiliasias asmenybes ir institucijas už Kuršių nerijai ir Mažajai Lietuvai reikšmingą veiklą. Pirmuoju šios premijos laureatu tapo nidiškis dailininkas Eduardas Jonušas.

Respublikinė premija

3 000–5 000 Lt premija kartu su diplomu įteikiama kasmet sausio 9-ąją dieną, per M. L. Rėzos gimtadienį.

Anot Neringos savivaldybės Kultūros skyriaus vedėjo Narūno Lendraičio, M. L. Rėzos premija yra respublikinė, pretendentes jai gali siūlyti ne tik Neringos savivaldybės administracija, savivaldybės kultūros ir švietimo įstaigos, bet ir aukštosios mokyklos, nevyriausybinių organizacijos, asociacijos, kitos visuomeninės kūrėjų organizacijos iki kiekvienų metų gruodžio 15 dienos. Sprendimą priima Neringos savivaldybės taryba, gavusi M. L. Rėzos kultūros centro kuratorių pritarimą.

Premijos simbolis dar nėra patvirtintas, tačiau manoma, jog labiausiai tiktų dailininko E. Jonušo proginis medalis, kurį menininkas sukūrė sovietiniais metais, kai pirmą kartą Neringoje viešai buvo minimas M. L. Rėzos 200 metų jubiliejus.

Kuratoriumo idėja

Idėją steigti M. L. Rėzos vardo premiją Neringos politikams pasiūlė Juodkrantėje ketvirtus metus veikiančio M. L. Rėzos kultūros centro kuratoriumas (mokslininkų ir kultūros darbuotojų taryba), taip siekdamas įtvirtinti visų laikų ryškiausios Kuršių nerijos asmenybės vardą. Garsus Karaliaučiaus universiteto profesorius M. L. Rėza yra gimęs smėliu užpustytame Karvaičių kaime, buvusiam tarp dabartinės Preilos ir Pervalkos.

M. L. Rėzos kultūros centro kuratoriaus pirmininkė, Klaipėdos universiteto doc. dr. Nijolė Strakauskaitė neabejoja, jog naujoji premija yra labai reikšminga ne tik Neringai, bet ir visai Lietuvai. Pasak Kuršių nerijos istorijos tyrinėtojos, M. L. Rėza yra daugiabriaunė kultūros asmenybė – mokslininkas, dvasininkas, leidėjas, literatas, tautosakos rinkėjas, todėl jo vardo premija leidžia pastebėti ir pagerbti įvairiausių sričių kultūros žmones. Mokslininkė įsitikinusi, kad Neringai didelė garbė turėti tokią premiją.

M. L. Rėzos sąjūdis

Lietuvių kalbos instituto Vilniuje direktorė dr. Jolanta Zabarskaitė M. L. Rėzos centro veiklą prilygino naujam M. L. Rėzos sąjūdžiui: „Jei mūsų institutas rūpinasi lituanistikos studijų atgaivinimu Karaliaučiaus, dabartinio Kaliningrado, universitete, tai M. L. Rėzos centras imasi Mažosios Lietuvos kultūrinio palikimo sklaidos, lauždamas suvokimo stereotipus, plėsdamas mūsų žinojimo ribas. Mažosios Lietuvos, kurioje susiklostė labai savitas kultūrinio ir socialinio paribio regionas, tyrimuose – labai daug baltų dėmių.“

Mokslininkės iš Vilniaus pastebėjimu, ne taip seniai susikūręs M. L. Rėzos centras gali labai daug duoti ne tik Lietuvos kultūrai, bet ir mokslui. Ypač džiugu, jog centro veikla kuratorių dėka pradėta labai aukštu akademinio lygmeniu. Pati mokslininkė su džiaugsmu sutiko įsijungti į M. L. Rėzos kuratoriaus darbą.

Po 2010 m. kuratoriaus posėdžio kilo idėja Neringoje rengti M. L. Rėzos skaitymus. Pasak kuratoriaus pirmininkės dr. Nijolės Strakauskaitės, tai būtų akademinis renginys, siekiant Juodkrantės M. L. Rėzos centrą paversti mokslinių diskusijų erdve. Kartą per metus mokslininkai savo dėmesį sutelktų į Prūsų (arba Mažosios – R. R. M.) Lietuvos kultūros problematiką. Nuspręsta, jog pirmieji skaitymai būtų skirti žymiam kalbininkui, baltistui, archeologui, etnografui, istorikui, prof. Adalbertui Becenbergeriui, kadangi 2011 m. švęsime 160-ąjį garbaus profesoriaus gimimo jubiliejų. A. Becenbergeris Juodkrantėje turėjo vasarnamį, čia ne tik ilsėdavosi, bet ir intensyviai dirbo mokslinį darbą. Visgi jo įamžinti Kuršių nerijoje nepavyksta.

Be akademinės krypties, M. L. Rėzos kultūros centras prieš trejetą metų Juodkrantėje, ant marių kranto, pradėjo rengti su M. L. Rėzos tautosakiniu palikimu susijusią folkloro šventę „Pūsk, vėjuži“, kuri labai palankiai buvo sutikta ir vietinių gyventojų, ir kurorto svečių. Mažosios Lietuvos dainas Neringoje šiandien dainuoja ne tik nidiškių folkloro ansamblis „Giedružė“, bet ir juodkrantiškių „Aušrinė“.

Nidos dailininko E. Jonušo dar sovietiniais metais sukurtą medalį „vilkus“ į naują meninį rūbą, siūloma naudoti neseniai įsteigtos M. L. Rėzos premijos simboliu. *Autorės nuotrauka*

Pirmasis M. L. Rėzos kultūros ir meno premijos laureatas

„MAN BŪTŲ DIDELĖ GARBĖ, JEI KAS MANE KURŠIU PAVADINTŲ“

Raimonda RAVAITYTĖ-MEYER

Turėtume nusilenkti likimui už tai, kad jis prieš keturiasdešimt metų į Kuršių neriją atviliojo Eduardą Jonušą ir tarsi prikaustė jį prie šios žemės paties menininko duotais įsipareigojimais – prikelti paniekintą ir sutryptą kuršininkų palikimą. E. Jonušas Neringai grąžino krikštus ir vėtrunges, M. L. Rėzų ir G. D. Kuvertą, kurėną... Neįgyvendinta liko tik svajonė įrengti kurėnų dirbtuves.

Išsinešė kuršio skausmą

E. Jonušas į Kuršių neriją gyventi ir kurti atvyko subrendęs, kaip žmonės sako, pačiame stiprume, arti keturiasdešimties, po didžiųjų gyvenimo Golgotų – tremties Sibire, kuri meniškos prigimties jaunuolio sieloje visam gyvenimui įspaudė žymę – esi liaudies priešas, „zekelis“, nepageidaujamas ir pavojingas...

Ištisą dešimtmetį po tremties E. Jonušas neturėjo teisės įžengti į smėlio kraštą, nes šį pasienio ruožą akylai saugojo tarybinės milicijos ir saugumo akis. O nerija jį traukė tarsi pažadėtoji žemė, kurios ilgėsį jis ilgai nešiojosi širdyje – nuo tada, kai pirmą kartą pamatė didįjį stebuklą – kopas. Jose vartėsi ir klaidžiojo apsvaigęs iš laimės. Tikriausiai, septyniolikmetį paauglį į Nidą atvežė žuvies pirkti vykę bendradarbiai iš Klaipėdos statybos valdybos. Tąkart įvyko dar vienas stebuklas – jaunasis Eduardas pirmą kartą išvydo keistą burinį laivą, juodą kaip smala, degutuotą, su didžiule kadamuojančia bure. Tai buvo kurėnas, kurio vaizdas ilgam įstrigo širdin. Kaip ir laive regėtas senas žvejys, jo žalių akių liūdnas žvilgsnis ir atsakymas į klausimą: „Kaip gyveni, tėvuk?“ – „Bliogai“, „Išsinešiau man nesuprantamą kuršio skausmą“, – prisiminęs tolimas dienas dienoraštyje užrašė menininkas.

Pažintis su Engelinu

Tą patį „bliogai“ E. Jonušas išgirdo po daugelio metų, jau grįžęs iš Sibiro, kai slapta su sklandytojais antrą kartą pateko į Nidą (jie plaukė mariomis, todėl dokumentų niekas netikrino). E. Jonušas labai norėjo sutikti anuomet matytą žvejį, jau žinojo, ką jam pasakys... Pasuko į kapines pažūrėti medinių paminklėlių ir nustėro – viskas išdaužyta, išvartyta.... Ne ką geriau atrodė bažnytėlė ant kalno – išplėšta ir išniekinta... „Štai tau ir atsakymas į tą „Bliogai“, – pamanė.

Miestelyje E. Jonušas sutiko seną žvejį su pypke dantyse, kurio pašonėje straksėjo varna. Krūptelėjo išvydęs lyg jau anksčiau matytas žalias akis. „Kaip gyvenasi, tėvuk?“ – paklausė ir

išgirdo tą patį atsakymą: „Bliogai“. Sutiktasis buvo Nidos senbuvis Mikelis Engelinas, su kuriuo E. Jonušas vėliau susidraugavo. Senolis išpasakojo viską, kas išniekino kapines ir bažnyčią, minėjo valdžios žmonių, užsimojusių Neringoje sukurti „šviesų rytojū“ be praeities, pavardes.

M. Engelinas papasakojo, kur dingo senieji laivai. Juos nuskandino į Vakarus besitraukiantys vietiniai gyventojai, tikėdamiesi, jog vieną dieną jie sugrįš, išsitrauks laivus ir galės žvejoti. Ar tik ne tada E. Jonušas prisiekė sau ir toms priekaištingai žvelgiančioms žalioms akims – atkursiu kapines ir pastatysiu kurėną.

Apiplaukė Kuršių marias

Lemtinga E. Jonušo gyvenime buvo pažintis su muziejininku iš Dievo malonės Jonu Putriumi, kuris anuomet dirbo Klaipėdos kraštotyros muziejuje (jo tėvai gyveno Nidoje). Jis skatino atkurti krikštus ir vėtrunges, turėjo krikštų originalų. Paskatintas J. Putriaus, E. Jonušas po kruopelytę ėmė rinkti žinias apie išnykusius krikštus. Nuvažiavo į Kauną pas žurnalistą ir etnologą Klemensą Čerbulėną, kuris prieškarui „Naujojoje Romuvoje“ buvo paskelbęs straipsnį „Mažosios Lietuvos antkapiniai paminklai“.

Šiaulietis grafikas Gerardas Bagdonavičius E. Jonušui padovanojo savo ekslibrisų kolekciją, kur buvo daug dailininko Nidoje prieš paskutinįjį karą pieštų krikštų.

Ieškodamas krikštų pavyzdžių E. Jonušas naršė Klaipėdos, Šilutės, Vilniaus ir Kauno muziejų archyvus, buvo nuvykęs į Liepoją, nes latviai kuršių paveldą laikė savu ir Kuršių nerijoje buvo surengę ne vieną ekspediciją.

Atsivėrė tuo metu prieinami šaltiniai: O. Dubeneckienės, A. Brako piešiniai, Vydūno, J. Basanavičiaus, P. Galaunės, V. Kalvaičio, P. I. Kušnerio, M. Gimbutienės, R. Detlefseno knygos ir straipsniai. Kai ką slapta atšvietusi savo būsimam vyrui iš Vilniaus atveždavo tuo metu Kultūros ministerijoje dirbusi Vitalija. Kiek vėliau kartu su ja E. Jonušas nuvyko pas žymų prieškario fotografą Balį Buračą.

Vienas gumine pripučiamą valtimi E. Jonušas leidosi į ekspediciją – jis apiplaukė visas Kuršių marias, sustodamas kiekvienoje gyvenvietėje ir piešdamas visa, kas dar buvo išlikę: senųjų sodybų ir namų puošybos elementus – lėkius, langines, raižinius, vėtrunges... Surasti medinių krikštų jau nebepavyko. Vienintelį akmeninį krikštą aptiko Kaliningrado srityje, netoli Gilijos.

Turėdamas muziejininko gyslelę E. Jonušas viską kruopščiai užrašinėjo, jo sukaupti neįkainojami archyvai guli nepanaudoti iki šios dienos.

Kapinių valdžiai nereikėjo

Pasak E. Jonušo žmonos Vitalijos Jonušienės, kai 1971 m. jiedu apsigyveno Nidoje, senųjų kapinių atkūrimo projektas jau buvo parengtas.

„Kauburėliai matėsi aiškiai, dėl palaidojimų vietų abejonių nekilo“, – pasakojo E. Jonušas. Nubraižęs kapinių planą, jis pasikvietė jau sunkiai vaikščiojantį nidiškį M. Engeliną, kuris lazdele

rodė, kur kas buvo palaidotas, abu nustatinėjo, kur koks krikštas turįs stovėti, atkūrinėjo užrašus. Šį bei tą apie palaidojimus papasakojo ir Purvynėje gyvenusi Rademacheraitė. Sunkiausia buvo, anot E. Jonušo, projektą „pramušti“. „Man šiurpas perbėga per kūną, kai prisimenu, kaip buvau išvytas iš vykdomojo komiteto“, – pasakojo menininkas. „Atstok su savo „sušiktom“ kapinėm. Mes krantines turime statyti“, – iki šiol atmintyje skamba vieno valdininko žodžiai.

Kapinių projektą išgelbėjo tuometinis kultūros ministro pavaduotojas Vytautas Jakelaitis, pramintas „mažųjų“ globėju ir užtarėju, kuris gūdžiais sovietiniais metais suprato, kaip svarbu gaivinti senąją kultūrą. Jo pažintys lėmė tai, kad E. Jonušas buvo įdarbintas Paminklų konservavimo institute architektu ir kaip projekto autorius atvyko į Nidą atkurti etnografinių kapinių.

Atvykėlį „pasitiko“ vykdomojo komiteto pirmininkas Aloyzas Puslys, kuris iškišęs galvą pro orlaidę (vykdomasis buvo dabartinėje meno mokykloje) piktai šūktelėjo: „Tai prisiskundei?“ – „Ne, tik paprašiau“, – atsakė E. Jonušas.

Teko „nenaudėliui“ Nidoje, po Taikos g. 14 namu, skirti dirbtuvę – rūšį, kuriame anksčiau buvo katilinė. Čia menininkas dirbo ir gyveno, čia buvo jo šeimos namai.

Marijos Gimbutienės įvertinimas

Senosiose kapinėse E. Jonušas buvo aptikęs keletą autentiškų medinių kryžių, į juos žiūrėdamas stengėsi išgauti natūralią pilkšvą spalvą, kuria padengti naujieji krikštai atrodytų kaip seni. Vartus, tvoras, visas naujai pagamintas medines dalis projekte E. Jonušas buvo nurodęs „nubeicuoti, imituojant seną medį, ir impregnuoti.“ Krikštų storį ir mastelį kapinių atkūrėjas nustatė pagal originalius krikštus, rastus pas J. Putrių.

E. Jonušui buvo žinoma, kad Mažosios Lietuvos kapinėse būta spalvotų krikštų, matė juos pavaizduotus A. Brako piešiniuose. Ir šiandien jis mėgsta kartoti dailininko A. Gudaičio žodžius: „Į kapines eidavo kaip į gėlių darželį.“ Tačiau pats nesiryžo krikštų dažyti. „Negalėjau daryti ant durniaus, todėl palikau krikštus natūralius“, – sako dailininkas, tvirtindamas, kad atkurti gali tik tada, kai šimtu procentų žinai, kaip tai galėjo būti. Pasikliauti vienu dailininko piešiniu – nepakankamas argumentas. Atkūręs per šimtą krikštų pavyzdžių, tik vieną krikstelį menininkas buvo nudažęs pilkšvai mėlyna spalva, jis buvo su judančiu paukšteliu, tačiau labai greitai dingo iš krikštų ekspozicijos.

Ant kapų E. Jonušas statė tik tuos krikštus, kuriuos atkūrė iš nuotraukų, piešinių – tai yra, kurie buvo arba galėjo būti Nidoje. Likusiuosius jis sukėlė į pakraštį, į vadinamąją krikštų ekspoziciją, kurioje norėjo parodyti Mažosios Lietuvos krikštų evoliuciją – nuo primityviausių formų iki sudėtingų, su krikščioniškais elementais, sutinkamų anapus Kuršių marių, Gilijoje ir kituose tolimesniuose kaimuose.

V. Jonušienės žodžiais, prie kapinių projekto Eduardas dirbo pasišventęs, kiekvienas sprendimas buvo giliai suvoktas ir išjaustas, gal dėl to naujai atkurtos kapinės neturėjo naujumo įspūdžio, jos žmonių buvo priimtos iš karto. Ilgainiui buvo manoma, kad krikštai esą originalūs.

„Aš tik šitaip įsivaizdavau senąsias Nidos kapines“, – šie profesorės Marijos Gimbutienės žodžiai, pasakyti po apsilankymo etnografinėse kapinėse, E. Jonušui buvo didžiausias jo darbo įvertinimas.

Kitą „įvertinimą“ jis jau buvo pelnęs žymiai anksčiau. Kartą netoli prie krikštų ekspozicijos, patvoryje, menininkas bandė užkasti jam atneštą kareivėlio su šalmu kaukolę, tačiau kastuvu atsitrenkė į kažką kieta. Kruopščiai nukasęs smėlį nuščiuvo – tai buvo originalus krikštas, vienintelis toks išlikęs iki šių dienų (jis saugomas menininko name-dirbtuvėje). Taip E. Jonušui buvo „atsidėkota“.

Kuvertu kapas

„Kokios gilios kuršio šaknys, kaip jis su ta žeme suaugęs ir kaip ją mylėti moka ir kokie mes esam svetimi šiame smėlėtame žemės lopinėly“, – dienoraštyje skaudančia širdimi rašė E. Jonušas, kiekvienu savo darbu lyg norėdamas išpirkti jo tėvynainių kaltę už išdraskytas kuršininkų šaknis.

Į Kuršių neriją po paskutiniojo karo atvykę naujakuriai pirmojo Nidos apylinkių želdintojo Georgo Davido Kuvertu paminklą sudaužė ir pridavė į metalo laužą už tris rublius. E. Jonušas ėmėsi šio paminklo atkūrimo. Projektą sukūrė remdamasis išlikusiomis nuotraukomis. Miškininkai turėjo išsaugoję originalią paminklo užrašo lentelę, jie padėjo sutvarkyti kapus, aptverti tvora.

„Senasis paminklas buvo juvelyriskai atlietas Karaliaučiuje, o naujasis – Leningrade – labai grubiai“, – apgailėstavo E. Jonušas, pats vykęs anuomet į metalo liejyklą Leningrade. Po Nidos kapinių restauracijos E. Jonušas gavo kapinių sargo „tarnybą“, todėl jas akylai prižiūrėjo. Buvo išsipjovęs daug krikštų formų, reikalui esant juos keisdavo (kai kurie senieji E. Jonušo krikštai šiandien puošia evangelikų-liuteronų bažnyčios sienas).

Pirmuoju gyvenimo Nidoje laikotarpiu E. Jonušas inventorizavo visas Neringos kapines, rūpinosi kapinių atkūrimu Kaliningrado srityje – Rasytėje ir Pilkopėje. Ten senuosius nerijos gyventojus pavyko pagerbti atminimo paminklais, kuriuos pagal E. Jonušo projektus nukaldino Vytautas Jarutis.

Vėtrungių albumas

Rinkdamas istorinę medžiagą apie krikštus, tuo pačiu metu E. Jonušas domėjosi ir vėtrungėmis. Radęs originalią vėtrungę, ją kruopščiai perpiešdavo ir taip per keletą metų sukaupe 40 originalių vėtrungių kolekciją. Jos pagrindu kartu su bičiuliu fotografu Rimantu Dichavičiumi 1976 m. buvo parengęs albumą „Vėtrungės“. E. Jonušas parašė įvadinį straipsnį, o R. Dichavičius ėmėsi meninio knygos sprendimo. Maketas jau buvo parengtas, „Minties“ leidyklos anotacija skelbė apie naują vėtrungių albumo pasirodymą, autoriai gavo honorarus, tačiau knygai išvysti dienos šviesą nebuvo lemta. Sovietiniais metais leidybą kontroliavęs Glavlitas uždėjo savo leteną – tikrintojai vėtrungėse įžiūrėjo kryžių ženklus, reikalavo juos pašalinti.

Kadangi autoriai to daryti nesutiko, albumas buvo pasmerktas. Jis pateko į Vilniaus universiteto mokslinės bibliotekos rankraštyną ir buvo (bei yra) prieinamas akademinėi visuomenei. Pakartotinai išleisti albumo nebesiėmė niekas.

„Kai rinkau vėtrunges, tai įsivaizdavau, kad jos bus ant kurėnų stiebų, o ne ant stulpų“, – apie anų dienų viziją ir šių dienų realybę kalbėjo menininkas.

KGB šmėkla dailininką lydėjo ilgus metus. Kaip sako E. Jonušas, jis visada turėjo savo angelą sargą – agentą, kuris apsimetęs draugu sekė jo veiklą... Jo rūsyje ir bute buvo atliktos kratos. Visi Nidoje žinojo, kad E. Jonušas yra „kontra“.

Neringos vartai

Kuršių nerijos ir Mažosios Lietuvos praeitis E. Jonušiui buvo neišsenkama tema. Vieną po kito dailininkas nutapė žymiausių šios žemės asmenybių portretus – M. Jankų, Vydūną, A. Braką, E. K. S. Gizevijų, M. L. Rėzą, I. Simonaitytę. Pirmosiose E. Jonušo pastelėse dominavo etnografinė tema – lėkiai, krikštai, vėtrungės, kurėnai Kuršių nerijos kraštovaizdyje.

Kaip aistringas muziejinininkas ir kraštotyrininkas jis nepraeidavo pro jokią seną daiktą. Klaipėdos ir Neringos muziejams padovanojo daug vertingų eksponatų. Jūrų muziejaus įkūrėjas ir ilgametis vadovas Vytautas Každailis, įteikiant M. L. Rėzos premiją E. Jonušiui, pasakė: „Tu esi didesnis muziejinininkas už daugelį muziejinininkų.“

Užsakymą pirmajam medžio darbui E. Jonušas gavo visiškai atsitiktinai. Iš Klaipėdos atvykusi architektų komisija turėjo „palaiminti“ būsimą įvažiavimo į Neringos teritoriją simbolį. Vietos valdininkai buvo išsirikę betonines bures, bet pamatę Jonušo medinių burių maketą derintojai vyriausiajam Neringos architektui patapšnojo per petį: „Žiūrėk, Algeli, kokius vartus reikia statyti.“

1972 m. E. Jonušas ties Neringos ir Klaipėdos riba pastatė medinę skulptūrą „Vartai į Neringą“ – tris bures su vėtrungėmis, išreiškęs viltį, kad kada nors mariose vėl plaukios kuršių žvejų burvaltės. Dirbo be jokios technikos, turėdamas vienintelį kirvį.

Darbas su medžiu tvirto būdo žemaitį įkvėpė: po antrosios „Keturių vėjų“ skulptūros E. Jonušas be jokio užsakymo ėmėsi kito didelio sumanymo – skulptūros M. L. Rėzai, artėjančio 200 metų jubiliejaus proga. Ant darbo stalo gulėjo du įkvėpimo šaltiniai – Albino Jovaišos monografija „Liudvikas Rėza“ ir M. L. Rėzos dainynas.

1975 m. vasarą skulptūra jau buvo baigta, nors ją ketinta pastatyti M. L. Rėzos jubiliejui kitų metų sausį. „Procesą“ paskubino daug E. Jonušiui talkinę miškininkai, kurie norėjo skulptūrą statyti iš karto ir taip „įamžinti“ iš posto verčiamą tų laikų vykdomojo komiteto pirmininką A. Pūslį. E. Jonušas nesipriešino, nors A. Pūslis buvo didžiausias jo opozicionierius.

O dabar ką matai?

Daug ginčų buvo kilę dėl skulptūros vietos. 7 metrų aukščio paminklą norėta statyti prie pat pagrindinio Neringos kelio, kad visi pravažiuojantys jį matytų. E. Jonušas buvo įtūžęs, grasino iš

viso nestatyti, jei jam neleisų parinkti kitos vietos. Galiausiai jo rūpesčiu skulptūra atsistojo į tą vietą, iš kurios geriausiai matėsi užpustytas Karvaičių kaimas – M. L. Rėzos gimtinė.

Pastatyti pastatė, o atidengti negalėjo – projektui trūko būtino parašo. E. Jonušas pasiėmė butelį geriausio romo ir taksi iš Klaipėdos važiavo į Vilnių atsivežti Kultūros ministerijos pareigūno. Pakeliui į Nidą šis sėdėjo ant galinės sėdynės įsitempęs, nieko nekalbėjo ir negėrė nei lašo. Atsipalaidavo tik tada, kai pamatė paminklą: pasirašė ir nusitašė „mirtinai“. Miškininkai pakėlė didžiulį balių.

E. Jonušas mena ir kitą faktą, kai važiavo pas sovietinį kultūros ministrą Lionginą Šepetį derinti M. L. Rėzos jubiliejinio medalio projekto. L. Šepečiui užkliuvo M. L. Rėzos eilėraščio apie užpustytą kaimą eilutės, kur kalbama apie naikinimo ranką ir retoriškai klausama: „O dabar ką matai?“ Čia buvo per daug aliuzijų į sovietinę tikrovę. Saugumiečiai apsilankę pas menininką reikalavo eilėraščio eilutes skulptūroje panaikinti. Tada kantrybės netekęs skulptorius vienam iš „svečių“ padavė kirvį ir pasakė: „Ištaškykite, aš to tikrai nedarysiu“.

E. Jonušas prisimena, kad užrašą išgelbėjo fotografas ir žurnalistas Bernardas Aleknavičius, kuris pirmasis paskubėjo informuoti „Tarybinės Klaipėdos“ skaitytojus apie užbaigtą M. L. Rėzos skulptūrą ir išspausdino informaciją su nuotrauka, kurioje aiškiai matėsi eilėraščio tekstas. Bet koks keitimas žmonėms būtų kritęs į akis. Abejones dėl netinkamo užrašo galutinai išsklaidė profesorius Vytautas Gudelis, paminklo atidengimo dieną pasakęs įsimintiną kalbą: „O dabar ką matai?“ – M. L. Rėzos žodžiais klausė kalbėtojas ir pats atsakė: „Vien socialistinį rojų“.

Po kurio laiko M. L. Rėzos skulptūra specialistų buvo įvertinta kaip vienas iškiliausių E. Jonušo medžio darbų, nors iš pradžių viskas buvo priešingai. Kilo daug nepritariančių balsų, ar L. M. Rėza pavaizduotas teisingai, ar E. Jonušas turi teisę kurti portretines skulptūras. Emocijos nurimo tik tada, kai iškili M. L. Rėzos skulptūra atsistojo tarp pušaičių, ją gerai įvertino Kultūros ministerija, o prof. V. Gudelis viešai pasakė: „Eduardai, tu įgyvendinai mano ilgametę svajonę. Tokį ir tik tokį Liudviką Rėzą aš įsivaizdavau visą gyvenimą nuo tos dienos, kai pradėjau pažinti Kuršių neriją.“

Su E. Jonušo „lietuviškuoju“ M. L. Rėza išaugo ištisos kartos žmonių. Prireiks daugelio metų, naujų istorijos studijų, kol pradėsime atrasti kitą – mums nepažįstamą – Prūsų Lietuvos M. L. Rėzą.

Didžioji svajonė – kurėnas

Sukūręs M. L. Rėzos skulptūrą, E. Jonušas užbaigė pirmąjį istorinį savo kūrybos etapą Neringoje. Kaip tik tuo metu keitėsi valdžia – naujuoju vykdomojo komiteto pirmininku tapo Juozapas Stankus, kuris, E. Jonušo žodžiais, pralaužė jam kelius į kūrybą. Vienas po kito pasipylė užsakymai, E. Jonušas išsikraustė iš rūsio, gavo butą, dirbtuvę, paskyrą automobiliui.

„Pakilau lyg iš kapo“, – savo būseną dienoraštyje apibūdino menininkas.

Jis ir toliau liko ištikimas Kuršių nerijos temai – savivaldybės pastate sukūrė medžio pano „Darbas“, Raganų kalno kompleksą papuošė įvagine skulptūra „Ragana“, ant naujojo pašto pastato sukūrė kaltinį bareljefą „Pašto karieta“, „Dobilo“ poilsio namuose – keturių dalių

E. Jonušas prie M. L. Rėzos skulptūros 1975 m. Praėjus 25 metams, skulptūrą restauravo ir naujam gyvenimui prikėlė juodkrantiškis skulptorius Albertas Danilevičius.

pano „Gamta ir žmogus“, daugelio naujų pastatų interjerus papuošė paveikslais, vaizduojančiais Neringą.

Liko vienintelis neįvykdytas priesakas – pastatyti kurėną. „Kurėnas buvo viena didžiausių mano svajonių. Rimčiausiai apie jį mąščiau, kai buvau atkutęs, kai pajutau po kojom žemę – ir moraliai, ir fiziškai jaučiausi žmogumi“, – savo prisiminimų knygoje rašo E. Jonušas. Iš pradžių labai ryškią kurėno statybos viziją E. Jonušas regėjo sapne, tai padrąsino jį eiti ir valdžios prašyti pinigų. O valdžia pažadėjo remti. Ir naujai susikūręs „Budžio“ klubas idėją laimino. Buvo tam tinkamas laikas – pertvarka. Iš Vakarų atvyko pirmieji nostalgijos turistai, o su jais senasis nidiškis, laivų statytojas Kurtas Sakutis. Jį sujaudino E. Jonušo idėja atstatyti kurėną. K. Sakutis iki smulkmenų išpasakojo, kaip buvo statomi senieji laivai, o E. Jonušas viską įrašinėjo į diktofoną. Senasis kuršis pažadėjo atvykti dar kartą

ir tapti statybos darbų vadovu, tačiau nebuvo lemta – sunkiai susirgo jo žmona.

Iš Vokietijos Bremerhaveno muziejaus E. Jonušas gavo originalius 1875 m. kurėno planus, pagal kuriuos ryžosi statyti senąjį laivą. Skulptoriaus dešinioji ranka buvo klaipėdietis inžinierius Henrikas Mališauskas, be kurio kurėnas nebūtų pastatytas. Talkino ir kiti medžio meistrai. Laivo statyba truko du metus, ją trikdė ne tik nuolatinis pinigų stygius (E. Jonušas žiemą tapė paveikslus ir juos pardavinėjo), bet ir skulptorių užklupusi liga – prireikė širdies operacijos. „Eduardas persitempė, dirbo dieną naktį, vienu metu statė ir laivą, ir dirbtuvę, dažnai vienas tampydavo didžiulius ąžuolus“, – prisimena V. Jonušienė. – „Mano tėvas ir profesorius Giedrius Uždavinsys jį ne kartą buvo perspėję: „Eduardai, sugadinsi širdį“. Bet ar tu užsispyrusiam žemaičiui ką gali pasakyti?“

1993 m. „Kuršis“ pirmą kartą išskleidė bures virš marių. „Tai buvo išsipildžiusi 30-ies metų svajonė, kaip sakoma, mano gulgės giesmė“, – viename interviu prisipažino E. Jonušas.

Rūpestis dėl Neringos ateities

Savo dirbtuvės-namo kieme E. Jonušas svajono įkurti kurėnų dirbtuves, kad į Neringą atvykę žmonės galėtų stebėti senųjų laivų statybos procesą. Turėjo viltį, kad jo sumanymus tęs sūnus

Jovas, tačiau pastarojo gyvenimas pasisuko kita vaga – jaunuolis gavęs žaliąją kortą išvyko užsidirbti į Ameriką, kur gyvena iki šiol. Tėvui tai buvo didelis smūgis.

Dar vienam gyvenimo iššūkiui – kurėnų dirbtuvėms – E. Jonušas nebeturėjo jėgų, todėl užspaudė savyje svajonę ir paniro į tapybą. Paskatintas Evaldo Heino, mecenato iš Vokietijos, parašė knygą „Cimbala“, spaudai parengė savo dienoraščių ir prisiminimų knygą.

E. Jonušas labai jautriai išgyveno naująjį Neringos urbanizavimo etapą: ant Parnidžio kopos iškilo akmeninis saulės laikrodis, pradėtas statyti Nidos oro uostas, vyriausybės lygiu imta kalbėti apie būtinybę į Kuršių neriją nutiesti tiltą, naujoji architektūra vis labiau išsižadėjo vietos tradicijos. „Keista, kad šiame dieviškame gamtos kampely mes betonėjame, plastmasėjame“, – rašė E. Jonušas. Dailininko širdgėla dėl Neringos ateities išsiveržė paveikslais „Saulės laikrodis“, „Via Baltija“, „Rūpintojėlis“. Žurnalistų paklaustas apie permainas Neringoje, dailininkas kaip visada nevyniojo žodžių „į vatą“, o kartą naująją Neringą palygino su išsipusčiusia, išsipudrusia kekše – ir vėl užsitraukė valdžios nemalonę. „Jaučiuosi taip, tarsi niekur aš nespėju ir esu bejėgis, tarp didžiulių mūrų paklydęs briedis“, – su savo personažu prisiminimų knygoje susitapatinęs kalba E. Jonušas, pasijutęs ir vėl savo numylėtoje Neringoje „atgyvena, kliūtimi pažangai, modernizmui, ėjimui į Europą“.

Viename dokumentiniame filme E. Jonušas sako: „Aš norėčiau, kad Neringa išliktų tokia, kokia ji yra“. O savo dienoraštyje užrašo: „Man būtų didelė garbė, jei kas mane kuršiu pavadintų ir leistų greta kuršių prigulti Anapilin išėjus.“

2002 m. iš prezidento Valdo Adamkaus rankų E. Jonušas priėmė Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino „Už nuopelnus Lietuvai“, pažymint, jog apdovanojimas įteiktas dailininkui, Kuršių nerijos paveldo puoselėtojiui. Po poros metų Neringos savivaldybės taryba E. Jonušui suteikė Neringos garbės piliečio vardą, o pernai jis nominuotas pirmuoju M. L. Rėzos kultūros ir meno premijos laureatu.

E. Jonušas su pasaulyje garsia lietuvių kilmės archeologijos ir antropologijos profesore Marija Gimbutiene, kuri buvo sužavėta Nidos kapinių autentiška dvasia.

DOORÉ

Lodije

Martynas Liudvikas **RĖZA**

Viktoras **MILIŪNAS**

Birutė **BENIUŠIENĖ**

Ona **DOVIDAVIČIŪTĖ-PUČENIA**

Danguolė **STIRBIENĖ (KASPARAITYTĖ)**

Edmundas **ATKOČIŪNAS**

Daiva **MOLYTĖ-LUKAUSKIENĖ**

Neringa **ABRUTYTĖ**

Kristina **ŠNEIDERYTĖ**

Erika **MARINSKAITĖ**

Gabrielė **ŽIČKUTĖ**

Andra **BAGDONAITĖ**

Martynas Liudvikas RĖZA

Gimė 1776 m. sausio 9 d. Karvaičių kaime. 1782 m. mirus tėvui našlaitį Martyną Liudviką Rėzą priglaudė netoliese buvusio Naglių kaimo žvejys Radmacheris, o 1782–1783 m. jį globojo tolimas giminaitis, Rasytės pašto stoties savininkas Boehmas.

1785 m. M. L. Rėza išvyko iš Kuršių nerijos į Kaukėnus (Nemuno deltos regionas) pas motinos sesers vyrą teologą Kristijoną Dovydą Vitichą (Christian David Wittich).

Pas K. D. Vitichą M. L. Rėza praleido šešerius metus. Jis toliau uoliai mokėsi ir būdamas penkiolikos, tarpininkaujant K. D. Vitichui, 1791 m. vasarą pateko į Lebenichto beturčių prieglaudą Karaliaučiuje.

1795 m. M. L. Rėza įstojo į Karaliaučiaus universiteto Teologijos fakultetą, kuris nuo pat universiteto įkūrimo (1544) dominavo tiek studentų skaičiumi, tiek reikšmingumu. Be teologijos M. L. Rėza mokėsi antikinių kalbų, literatūros istorijos, retorikos, klausė istorijos paskaitų, o labiausiai domėjosi filosofija ir Rytų kalbomis. Didelę įtaką jo asmenybės brendimui darė universiteto dėstytojai: filosofas I. Kantas, orientalistas J. Hasse, istorikas K. Mangelsdorfas ir Ch. Krausas. J. Hasse teorija nebuvo mokslškai pagrįsta, bet jaudino M. L. Rėzos vaizduotę ir skatino domėjimąsi gimtojo krašto, kurio dalis buvo ir Kuršių nerija, istorija.

Studijuodamas M. L. Rėza lankė lietuvių kalbos seminarą, veikusį universitete nuo 1723 m., o vėliau ilgai jam vadovavo, pakeldamas šio seminaro lygį ir tuo prisidėdamas prie lituanistinio būsimų Mažosios Lietuvos (Prūsų Lietuvos) evangelikų liuteronų kunigų parengimo.

Studijas Karaliaučiaus universitete M. L. Rėza baigė 1799 m. Nors jį viliojo mokslininko karjera, tačiau šiuo keliu pasuko ne iš karto: penkiolika metų ėjo kariuomenės pamokslininko pareigas ir tik nuo 1816 m. susiejo savo veiklą su universitetu. Akademiniam darbui M. L. Rėza ruošėsi visą laiką po studijų pabaigos: studijavo filosofiją, istoriją, hebrajų, chaldėjų, arabų kalbas, 1807 m. apgynė mokslinį darbą „Apie šventųjų knygų moralės aiškinimus pagal Kantą“, įgydamas filosofijos daktaro laipsnį. 1810 m. M. L. Rėza tapo Karaliaučiaus universiteto ekstraordinariu profesoriumi, skaitė krikščionių bažnyčios istorijos kursą ir įvadą į Senąjį bei Naująjį Testamentus. Už studijų apie lietuviškos Biblijos istoriją jam buvo suteiktas dar ir teologijos daktaro laipsnis, o 1819 m. buvo paskirtas Teologijos fakulteto dekanu, vėliau tapo rektoriumi. 1828 m. M. L. Rėza tapo pirmuoju Teologijos fakulteto profesoriumi-senjoru.

Mokslininkas buvo ir aktyvus visuomenės veikėjas. Nuo 1810 m. jis dalyvavo Prūsijos Biblijos platinimo draugijos veikloje.

1811 m. M. L. Rėza tapo aktyviu savo miesto Karališkosios vokiečių draugijos nariu, skaitė pranešimus istorijos, tautosakos klausimais.

1819 m. išgarsėjęs lituanistiniais darbais M. L. Rėza buvo išrinktas Kuršžemės literatūros ir meno draugijos garbės nariu. Tai buvo liberalios krypties draugija, įkurta 1816 m. vietinių vokiečių ir puoselėjusi krašto kultūrą.

1832 m. M. L. Rėza – žinomas teologijos mokslo autoritetas – tapo Leipcigo istorinės ir teologinės draugijos nariu.

M. L. Rėza priklausė to meto Karaliaučiaus elitui – 1829 m. jis buvo išrinktas Prūsijos provincijos konsistorijos ir mokyklų kolegijos (*Das Consistorium und Provinzial-Schul-Collegium*) garbės nariu. Ši institucija sprendė svarbius Rytų Prūsijos bažnyčios, švietimo ir kultūros raidos klausimus.

Mokslininko simpatijas liberalizmo idėjoms atspindi jo dalyvavimas vienos iš trijų Karaliaučiuje veikusių masonų ložių – šv. Jono trijų karūnų ložės (*Maurer-Loge zu den Drey Kronen*) – veikloje.

Gyvenimo pabaigoje už mokslinę ir visuomeninę veiklą buvo apdovanotas Prūsijos valstybiniu ordinu.

NUSKENDEŠ KAIMAS

Mielas keleivi, sustok prie šitų liūdnujų griuvėsių!
Vos prieš keletą metų ties pirkiom čia sodai žydėjo,
Ir kaimelis nuo miško tęsės lig marių pakrantės.
Šiandien tačiau ką matai? Vien vėjo nešiojamą smėlį.
Ak, nurieda čionai ne vienam skausmo ašara skruostu.
Kurgi kaimelis romus ir kur jo žydintys sodai?
Vieniša sverdi pušis ir niūkso varginga lūšnelė,
Šliejas prie šlaito jinai, sukrypusi ir samanota.
Jiedvi beliko – skurdūs likučiai to, kas čia buvo.
Ten, užu miško, lyg milžinas kalnas stiepėsi kopos
Ir pro aukštus medžius į mares plačiasias jau žvelgė.
Nešė vėjai smėlį pašlaitėn pro medžių viršūnes,
Smėlin paskendo giria – užuovėja vargšo kaimelio.
Žengiančių kopų joks pylimas jau nebebūtų sulaikęs!
Pamažu grimzt ėmė kūdros, sodai ir pirkios.
Ten, pačioj pamiškėj, tamsoj ąžuolų šimtamečių
Liaudies menu išpuošta bažnyčia kaimo stovėjo,
Supo ją tylūs kapai ir kryžiai ramiajam šventoriui.
Kyšo bokštelis antai, saulėlydžio rausvo nušviestas –
Šičia nugrimzdo jinai. Bet žmonės, išgelbėt suspėję
Šventą altorių ir daiktus visus bažnytinius, skubūs
Bėgo į kaimus kitus su turto skurdžiaisiais likučiais
Ir naujas lūšneles ten veikia statytis pagavo.
Kur kitkart būta gimtųjų namų, nuliūdęs parodo
Savo vaikaičiui sūnus, prisiminęs tėvus žiluosius.
Guli jų kaulai seni giliai palaidoti smėly.

Nebežydės čia gegužis, lakštutės giesmė neskambės čia,
Prie šaltinio vésaus banda nesiskubins ištroškus
Ir tarp liepų šakų nebeburkuos jau balandžiai.
Mylimo vyro neapkabins žmona šičia niekad
Ir vaikučių būrys nesutiks jau pakrantėje tėvo,
Kai iš jūros audringos su plazdančiom burėm jis grįžta.
Stebis keleivis ilgai, kaip viskas šičia sunyko.
Ach, kaip laiko ranka sugriauna viską pasaulyj:
Dykuma virsta laukai, iš rūmų belieka griuvėsiai,
Žlunga valstybės greit ir keliasi vėlei iš naujo.
Kas po tūkstančių metų ras pėdsakus tavo, tėvyne,
Žydinti bočių šalie, kur mano dainos suskambo?
Bet liūdnoji vieta, visad tave aš mylėsiu,
Medį kiekvieną pradingusį savo krūtinėj nešiosiu!
Nes čia pats gyvenau: tarp sodų žaliųjų ir kūdrų,
Tėvas ir mama už rankų mane čia vedžiojo,
Jie čia ilsis – ir gal anapus mane tebemyli.

Viktoras MILIŪNAS

Dramaturgas, prozininkas, vertėjas ir aktorius Viktoras Miliūnas gimė 1916 m. vasario 16 d. Blantaire (Škotija), angliakasio ir namų šeimininkės šeimoje. 1921 m. su tėvais grįžo į Lietuvą, apsigyveno Vilkaviškyje.

Pirmasis eilėraštis žurnale išspausdintas dar 1930 m., o pirma autorinė knygelė „Šešios verpėjos“ – 1935 m. Baigęs Vilkaviškio gimnaziją, 1935–1941 m. studijavo prancūzų kalbą ir literatūrą Kauno Vytauto Didžiojo bei Vilniaus universitetuose. Taip pat lankė B. Sruogos teatro seminarą, spaudoje spausdino eilėraščius, apsakymus, apybraižas, išvertė keletą knygų jaunimui. 1940 m. persikėlęs į Vilnių, vaidino Vaidilos, vėliau Vilniaus dramos teatre.

V. Miliūnas blaškėsi tarp kūrėjo ir kritiko pozicijų. Yra išspausdinęs daug straipsnių ir recenzijų apie teatrus bei juose pastatytus spektaklius. Sukūrė nemažai pjesių mažajai scenai (tarp jų – „Sienlakraštis“, „Neramūs žmonės“, „Savininkėliai“, „Į pakalnę“) ir originalių daugiaveiksmių pjesių („Še tau, kad nori!“, „Vidurdienio debesys“, „Žuvėdros palydai“, „Pasivaikščiojimas mėnesienoje“, „Karuselė“, etc.).

1968 m. pasirodė pirmasis V. Miliūno apsakymų rinkinys „Pirmoji meilė, arba Nusikaltimas“. Vėliau išleisti dar šeši rinkiniai – „Juoda upė“ (1970), „Vestuvės Paryžiuje“ (1973), „Meilė ir neapykanta“ (1976), „Žaidimas be taisyklių“ (1981), „Piknikas Grabšto rage“ (1985), „Koncertas muziejuje“ (1986). Apsakymams būdingi spalvingi Neringos žvejų buities ir sunkaus darbo vaizdai, nesudėtingos, bet dramatiškos istorijos, subtilus humoras bei talentingo pasakotojo intonacijos. Veiksmas centruotas į žmogų, jo jausmus, kasdienybę ir likimą.

1953 m. V. Miliūnas su kūriniu „Tvirti kaip geležis“ debiutavo vaikų literatūroje. Tekstai vaikams pasižymi pedagogišku jautrumu. Kiti kūriniai pasirodė po 21 metų pertraukos: „Evalduko vasara“ (1974), „Skrisk, žuvėdra“ (1980), „Vienas iš trijų“ (1983) ir „Evalduko metai“ (1986). Pastaroji knyga – brandžiausias autoriaus kūrinyje vaikams.

„Versus aureus“ leidykla 2007 m. perleido V. Miliūno knygą „Evalduko metai“, be to, pirmą kartą pasirodė prozos rinktinė „Žaidimas be taisyklių“.

V. Miliūnas daug metų praleido Nidoje. Mirė 1986 m. lapkričio 9 d. Vilniuje.

2005 m. lapkričio 11 d. Neringos savivaldybės tarybos sprendimu Nr. TI-180 Neringos savivaldybės viešajai bibliotekai suteiktas rašytojo, Nidos metraštininko Viktoro Miliūno vardas.

ŽVEJYBA SU MUZIKA

Nežinau, kaip kitur, bet pas mus, žvejus, iš seno taip – šeimos kasą prižiūri ir tvarko žvejiėnės. Todėl kad žvejais pasitikėti negalima (pinigas – slidus daiktas, žvejų rankose nepabūna). O žvejiėnių pats didžiausias gyvenimo džiaugsmas – pilna kasa, žinoma, jų šeimos, kitų kasos gali būti tuščios, joms dėl to galvų neskauda.

Taigi buvo taip aną žiėmos rytą, kai žvejelis Ignas Rimaitis pūtė į ūsą, kažį ką smagaus sapnavo, pakirdęš neatsiminė, neturėjo laiko, nes pati žadino:

– Kelk, gana drybsot, pasivėluosi į marias.

Žvejelis žiovavo, net žandikauliai braškėjo, kasėsi krūtįnė ir pagaliau tarė:

– Sakiau vakar, kad Čyzius šiandien į brolio vestuves... Vienas neisiu... Vienas nepabumbinsiu... Porą dienų atsikvėpsiu...

– Taip jau nusiplūkei?

– Iki čia man tų stintų... Turiu atsikvėpt, sakiau... Iš proto galima išsikraustyt.

– Kiti neišsikrausto.

– Aš apie save... Kiti man ne galvoj...

– Dėl to man galvoj! Dabar pats stintos ėjimas. Dabar galima uždirbt. O pailsėsi, kai stintos nebus! Renkis, valgyk ir keliauk į marias!

Reikia sakyti, kad žvejelio pati įsakinėti mokėjo, turėjo griežtą balsą, tokį, prieš kurį kilti nesinorėjo – vis tiek viršus bus jo, to įsakmaus balso. Tad Ignas Rimaitis sugrikšėjo dantimis, nuslopino širdyje spurdantį pyktį ir kone ramiai, gal kiek pašaipiai, tarė:

– Lietuviškai sakau, kad vienas negaliu bumbinti...

– Aš su tavim ant ledo! – pertarė jį pati.

Tą viduržiemio rytą, kai tvoros pyškėjo iš šalčio, zuikiai dar šlaistėsi gyvenvietės pakraščiais, ieškodami maisto ir šilumos, kai visi, kas gyvas, jau skubėjo per giliu sniegu užsnigtas marias į savo vietas lupti stintų, tą šalčio migla apsitraukusį rytą žiebė perkūnas. Kitaip nepasakys! Todėl kad žvejelis įgaužė į pečius galvą, tarsi dangus griūtų, valandžiukę spoksojo prasižiojęs, ne iš baimės, bet iš netikėtumo, ir tada sukilo visas didžiai pagiežingas:

– Ak, tu šitaip, Vikte!.. Tai laikykis!.. Aš tau parodysiu, kas tat yra tas žvejo darbas!.. Sužinosi bent sykį, kokia tat lengva jo duona!..

Sukirto greitomis pusrytį, bemaž nekramtęs, nes pati ragino:

– Greičiau, mes paskutiniai, įsidėk į kišenę, ant ledo suvalgysi.

– Man įdomu, kaip tu vakare kalbėsi, kai grįšim su stinta, – pasakė jis ir neskubėjo valgyti. Galvojo: *Aš tau parodysiu tą žūkľę su muzika, tas stintas, už kurias gerą pinigą galima susisemt, tik reik užmiršt poilsį.*

– Kaip dabar jaučiuosi, taip ir vakare... Ar viskas ant šlajikių?

Šlajikės su visais žvejobos įnagiais, vadinasi, su septyniais penkiolikamilimetriniais tinklaidžiais, su ilga, plačia, bešake eglinė lenta, sudurta iš dviejų ar trijų ištjėlių pušaidžių kartimi tinklaidžiams po ledu pakišti, su šlėgiais (šišioniškiai taip vadina medines buoželes lentos galui mušti), su izikais, bure nuo vėjo, jei mariose jo pilna, laukė žvejo ir žvejiėnės gale namo, nenorėjo pasiduot įšalusios per naktį, bet buvo išjudintos ir klusniai nusekė, tempiamos per sniegą, į tykų ir šviesėjantį pamarį.

– Ar toli reiks eit? – paklausė žvejienė, akimis rėpdama baltą didelį marių lauką, kuriame čia vienur, čia kitur jau juodavo stambūs taškai – suskubę į žūklės vietą žvejai, kuriems dar nebuvo atsipykę kiurksoti kiaurą dieną ant ledo kaip Ignuui Rimaičiui.

– Trauksim toli. Ten, kur tikrai yra žuvies, – ir manė: *Pavaikysiu tave po marias, daugiau nenorėsi!*

– Tai ko stovim?!

Žvejelį kas lyg botagu būtų perlieję: *Ak, tu, moterie, tu mane dar skubini?..* Laikykis! Ir jis taip paspaudė žingsnį iš pat pradžių, kad sucypė šlajikių pavažos, kad netrukus šaltukas nebekandžiojo, tik darėsi šilta ir kažį kodėl linksma, turbūt, todėl, kad laukė, buvo tikras – tuoj prašys sustot, duot kvėptelėt, suspėsime neskubėdami, niekas nedega.

Žvejienė nebuvo pratusi šitaip eiti per sniegą, negana to, traukti prikrautas šlajikes, jai ėmė stigiti kvapo, pilti prakaitas, bet ji šnopavo ir nei prašė sustoti, nei prašė žingsnį sulėtinti. Žvejys galvojo: *Mat, kokią tvirtą pačią turiu, nežinojau, ir šyptelėjo: Vis tiek priveiksiu tave!*

Dabar jie paliko tuos, kur mariose žvejojo, užpakaly savęs. Plytėjo baltas ir tuščias laukas su šalta saule dar anapus pilko, skysto debesies, kuris įdienojus taip ir sutirps iš vietos nepajudėjęs. Dešinėj liko Didžioji kopa, paskui Grabšto ragas, kurio juodas alksnynas įvairino nuobodžią baltybę.

– Ar dar toli? – žvejienės balsas jau nebebuvo toks žvalus, kaip prieš valandą, gal daugiau (niekas į laikrodį nežiūrėjo), kai ji tarė: *Tai ko stovim?!*

Žvejelis atsakė:

– Dar galiukas, – ir sumirksėjo patenkintas, kad jau nebečiulba taip guviai.

Rimaitis laukė, kad pati taikysis atsisėst ant šlajikių krašto, kai tik pasieks vakarykštes eketes, bet nesulaukė. Ji tik apsidairė, paklausė: *Ar čia, – sužinojusi, kad čia, nusimovė pirštines, lyg būtų šilta kaip vidurvasarį, ir teiravosi, ką turinti daryti.*

– Pirmiausia imk iziką, šitą, kur aštresnis, ir iškapok vidurinę skylę, kur pernakt užšalo. Darbas nesunkus, nebijok, o aš tinklaičius paruošiu.

– Gerai.

– Kai pavargsi, sakyk. Nereik persitempt, jei nori visą dieną išlaikyt.

Ji kirto visai kaip vyras, lekiojo į šalis ledo atskalos, kone suklypo, kai izikas, prakirtęs ledo plutą, įnirio į vandenį, paskui ėmė medinę šiupelę ir sėmė ledgalius. Tada paklausė, burna gaudydama šaltą orą:

– Ar taip gerai?

Žvejys nieko neatsakė, tik dirstelėjo šnaira akimi, darbas buvo atliktas gerai, ir pamanė: *Taigi ji spėčiau dirba už Čyžių, turi sveikatos ir noro, bet aš būsiu ne aš, jei tos sveikatos ir to jos noro neišvarysiu!* Nereikėjo, skylės užteko, bet, kad nestovėtų be darbo, paliepė:

– Kiek praplating, o paskui keturis brakus iškirsk...

– Ką iškirsk? – paklausė nesupratusi, sveikai išraudusi, net pajaunėjusi.

– Nagi šonines skylės – čia, čia, čia ir čia. Septynis tinklaičius reik sukišt po ledu, jei nori stintos paimt.

Pati nieko nesakė, tik ėmėsi darbo. Netrukus ji ne taip spėriai kilnojo iziką. Rimaitis džiaugėsi vienas pats savy: *Tuoj tu man, Vikte, užspringsi žvejo duona!* Piktai džiaugdamosis, kad

priveiks saviškę, kabino tinklaitį ant karties galo, kišo jį kampu į vieną pusę, paskui į kitą, kišo antrą tinklaitį kampu, trečią – tarp tų dviejų per vidurį tiesiai, tada stūmė po ledu lentą ir ėmė bumbinti šlėgiu per lentos galą: taukšt, taukšt taukšt!.. Kad žuvis greičiau įstų į tinklo akis, užtraukė, kiek balsas leido, žodžius, kurių buvo išmokęs jį senis Artūras Kalvis (žvejys ir žmogus geras, bet kvailas, vaikų suremtas išsidangino ten, kur niekad nebuvo jo tėvynė, ir dabar parašo sykais: kvailas buvau, kad ne savo galva gyvenau):

Pūki, stinta,

Įsk į tinklą!

Užtraukė taip, bildino lentą taip, kad stintos dūrė į tinklaičių akis, plūdės eketėje pasidavė kiek žemyn (ženklas, kad jau yra žuvies), o Viktė Rimaitienė nejuokais išsigando, ar jos vyrui galvoj nepasimaisė, nes niekad iki šios dienos ji negirdėjo dainuojančio net apšutusio.

– Ar graži muzika? – jis paklausė ir nelaukęs, kol jai praeis išgąstis, pats toliau kalbėjo: – Stintoms graži. Iš baimės jos neria į šalis ir pakliūva į tinklus. Bus žuvies! Spėriau kirsak brakus! Po valandos matysi, ką sužvejosim! – pagrūdęs šoninį ir galinį tinklaičius ragino: – Sukis greičiau, kol žuvis dar čia! – staiga nutilo, valandžiukę žiūrėjo ir paklausė: – Turbūt, pavargai, pailsėt nori? – ir vėl nelaukė, kol pati atsakys, bet pats sakė: – Nėr laiko! Vakare, kai būsi namie...

Kai visi tinklaičiai buvo pakisti po ledu, Rimaitis nedavė pačiai atsikvėpti, liepė stoti jo vieton ir belsti lentą, kiek sveikatos turinti: smarkiau, smarkiau, smarkiau! Jei nori, kad apščiai žuvies būtų, smarkiau! Linksčiau! Ir dainuok! Įsakė dainuoti. Abudu plėšė:

Pūki, stinta,

Įsk į tinklą!

Ištrauktus tinklaičius purtė, žuvies buvo daug, tuoj iškilo kalniukas, žvilgančios, salsvai kvepiančios, jį trumpai spurdėjo, nes šaltis greit ją perėmė, stingo, ir žvejelis ragino pačią:

– Jei nori ne tuščiom grįžt, mikliau, guviau! – jis neleido Viktei atsipūsti ir džiūgavo: *Man įdomu, kaip tu rytoj rytą kukuosi, kai reiks kelti ir ant ledo eit?*

Žvejenė, tokio darbo niekad nedirbusi, žinia, išvargo, niekas jai nebuvo miela, norėjo atsisėsti ir bent kiek atsikvėpti, bet perprato saviškį, kas žingsnis ją raginantį, ir pamanė: *Rodyk, rodyk, koks nelengvas žvejo darbas, kaip nors išversiu.*

Žvejys sakė sau: *Neišters, vakarop aš ją ant žuvies užsivertęs namo trauksiu.* Ir nei iš šio, nei iš to apėmė jį linksmumas, nedidelis, tiesa, bet vis dėlto prošvaistė pro juodą pykčio debesį. Todėl kad pasijuto priveikęs pačią, ir trumpam kiek pagailo jos. Šyptelėjo:

– Ar labai patinka žvejyba su muzika?

Žvejenė nieko neatsakė, tik galvojo: *Juokiasi žaltys iš manęs, bet gardžiausiai juoksis paskutinis, įsidėmėk, Ignai!*

Žvejys, aišku, nesuprato, ką galvoja pati, dėl to vėl pamėgino juokauti:

– Maniau, kad tiek neištersi, greičiau iš klumpių išvirsi. Šiaip ar taip, ne moteriškas darbas...

Ir gavo užsičiaupti, o kiek atlėgęs pyktis sukilo visa savo galybe, kai pati jį pertarė:

– Tik nesakyk, kad sunkus! Jei būtų sunkus, burnos neaušintum!

Žvejelis Ignas Rimaitis išpūtė akis į saviškę, kuri lyg niekur nieko plikomis rankomis išiminėjo

iš tinklo akių stambesnes stintas ir džiūgavo: *Tai ir nušluosčiau nosį žalčiui, žinos! Ak, tu šitaip?! – iš jos akiplėšiškų akių paskaitęs, ką ji mano, žvejys sugrikšėjo dantimis: – Dabar laikykis, jokio gailėsčio iš manęs nelauk!* Paliepė griausmingu balsu, kuris nėmaž neišgąsdino žvejiėnės:

– Imk iziką ir kirk naujas eketes! Va čia, čia, čia, čia ir čia!

– Kam naujas, jei šitose žuvies yra?

– Ogi tam, kad aš sakau!.. Arba tu nenori žvejoti, tau rūpi eit namo?

– Man rūpi kuo daugiau žuvies sugaut! – į piktą vyro balsą atsakė žmona kone lipšniai. Tada ėmė iziką, kaip tikras žvejys pasispjaudė delnus, užsimojo, ir vėl šokinėjo į šalis ledo atskalos.

Kai po geros valandos, gal daugiau (žvejojamas niekas į laikrodį nežiūri, svarbu, kad yra žuvies), iš naujų ekečių nė pusės to neištraukė, ką iš pirmųjų, žvejiėnė pasijuokė:

– Manau, kad iš anų skylių daugiau būtume išbumbinę. Užsispyrei, naujas...

Dabar žvejelis pertarė pačią:

– Ne tau mane mokyt! – reikėjo grįžti prie pirmųjų skylių, ten žuvies tikrai yra, jis nujautė, bet pasakė tik dėl to, kad nukamuotų per dieną saviškę, kad ji atsikąstų žvejybos, rytoj iš ryto keliama sakytų: *Negaliu*, – ir drybsotų lyg sudaužyta lovoj. – Kilsim dar aukščiau, ieškosim, kur stinta.

Traukė šlajikes su įnagiais ir žuvimi, kinkavo į baltą marių lauką, į pilką tolumą. Diena buvo niauri. Prieš gausų sniegą ar atlydį. Tolybė žvejelio negąsdino, bet spaudė prakaitą, nes šaltis kiek atlyžo. Jis ėjo sparčiu žingsniu, nors kojos klimpo į sniegą bemaž iki pusės blauzdų ir eiti buvo nelengva. Šalia įsikinkiusi garsiai šnopavo jo Viktorija, jo žmona, kad ją kur!.. *Per ją šis kryžiaus kelias!* Ji nešė kryžių nemurmėdama. Tai erzino, vertė manyti, kad pati daugiau turi jėgų net už jį. *Dabar tu man nesiskysi savo nesveikata!* Tiek metų su tavim gyvenu ir pirmą kartą sužinojau, kas per paukštis esi! Žvejys timptelėjo dar smarkiau, moteris nepataikė į koją ir suklypo, įsitempusi virvė neleido visai pargriūti, tada žvejiėnė giliai atsiduso ir pamažu atsistojo. Jau pamažu! Nuovargis ir ją ėmė priveikti. *Kaip tu namo parsikrapštysi*, – galvojo žvejys ir kažki kelintą sykį sakė pačiai:

– Jei nori daug žuvies, nesumanyk ilsėtis!

– Ar dar toli? – paklausė pati pasilpusiu balsu.

– O ką, nepaieini? – ir kurčias jo žodžiuose būtų išgirdęs džiaugsmo gaidelę.

Užuot atsakiusi, ji taip nelauktai smarkiai timptelėjo šlajikes, kad jis vos neišsitiesė. Nesu- pyko. Tik nusiviepė į ūsą: *Spardosi iš paskutiniųjų!* Galėjo ir čia mėginti, bet tyčiom ėjo toliau ir gąsdino:

– Toli šiandien eisim, dėl to tikrai turėsim žuvies, – apsimetė susirūpinęs. – Kaip tu namo parkinkuosi, nežinau.

Ji ir pati nežinojo, atvirai šnekant, jai užteko jau tos žvejybos su muzika, bet prisivertė paty- lėti šį kartą, neatsikirsti, nors gailėsčio nelaukė iš to žalčio, kaip ji suprato, keršijančio, kad išvarė ant ledo, kai taip norėjosi bent porą dienų nematyti apsnigto ledo lauko, nekiurksoti šaltyje, nedaužyti šlėgiu lentos, užsiglaudus už burės, jei pūtė smarkus vėjas, netraukti sunkių, šlapių, žuvies pilnų tinklaičių, nenuiogti paskui, mažne liežuvį iškišus, šlajikėmis į krantą ir pagaliau nesikeikti, jei nepasitaikė mašinos, kuri dešimteriopai pagreitintų kelią į namus.

Pamažėle iš pilkos padangės ėmė leistis didelės, dar retos snaigės.

Jei žvejotų ne su žmona, Ignas Rimaitis dabar sakytų: *Skubam namo, pridrėbs sniego, nusi-galuosim klampodami atgal*. Čyžius kaipmat sutiktų. Žinoma, ar mes tėvą ir motiną užmušėm, kad tokiu oru bumbintume?! O Viktė gal nesutiktų, tyčia nesutiktų, pasijuoktų: *Vyras, mat, esi, sniego bijai!* Verčiau jis nesiūlys jai, bet lieps šitoj vietoj kirsti skylę:

– Mėginsim čia.

Vėl žvejiene kirto skylę, ne taip sparčiai, ne taip galingai, kaip anksčiau, bet nieko jai prikišti negalėjai, ir abudu tylėjo. Vienas galvojo: *Jeigu ji sakytų, einam namo, užteks, turbūt, eičiau, net apsidžiaugčiau, kad jai užtenka šitos žūklės su muzika, gal tik paklausčiau, ar žino dabar, ką reiskia kiekvieną dieną šitaip?..* Žvejelis buvo geras žmogus, jo pyktis tuoj atslūgdavo, jei tik pri-pažindavo jo viršų, ir širsdavo toliau, jei nepripažindavo. Buvo nebejaunas. O nebejaunas turi savo teisybę ir už ją galvą guldo. Antroji galvojo, kad reiktų jam sakyt: *Tuoj vers sniegą kaip iš gausybės rago, kaip mes namo parsidanginsim?! Šiai dienai, Igneli, užteks, girdi, užteks, sužinojau, kokia ta žvejo duona, gal per vėlai, kalta esu, bet skubėkim į krantą, kol dar tas pilkas dangus neužvertė mudviejų sniegu, gyvų nepalaidojo*. Ak, kad būtų pasakiusi, ką galvoja! Bet ji taip pat buvo nebejauna. O nebejauna moteris turi savo teisybę ir už ją galvą guldo.

Vargas, kai jos ir jo teisybės susikerta, tada viduržiemio sniegas gali vidur marių užsnigti du gerus žmones, kurių vienas vėl ruošė tinklaičius, o kita, dievas žino iš kur jėgų ėmusi, kirto viduriniąją eketę.

Pirmas bumbinimas panardino plūdę, tas reiškė, kad čia žuvies yra, ir žvejiene gavo kirsti dar keturis brakus. Žvejys gavo kišti į juos tinklaičius, vėl šaukė didžiu balsu:

Pūki, stinta,

Lįsk į tinklą.

Kulė lentą, stinta nutrūktgalviškai spruko į pašalius ir strigo į tinklaičius. Paskui ją purtė ir iš tinklaičio akių įminėjo, suvertė visą kalną, sukrovė ant rogių, diena jau persirito į antrą pusę, tebesnyguriavo, šaltis buvo kritęs, dėl to protarpiais nubėgdavo drėgnas vėjukas. *Prieš atlydį, – pamanė žvejelis, – gal ledą išjudins, gausim pailsėt*. Ir pats nežino, kodėl paklausė:

– Gal užteks?

Žvejienei reikėjo kaipmat atsakyti: *Užteks, Igneli, užteks, bet ji buvo taip nusiplūkusi, kad neįstengė atsakyti*. Ignelis nusprendė, kad jai dar negana, kad ji nori visą žuvį iš marių išsemti, ir užriko:

– Bumbinkim dar sykį!

Vėl skambėjo po ledu pūkiams ir stintoms muzika, vėl buvo pilnas maišas.

– Dabar užteks, – ne klausė, bet pasakė žvejys, – ir taip su tamsa parsirasim namo.

Susivertė žuvį ir žvejybos įnagius ant šlajikių, įsikinkė ir trumpai pastovėjo, prieš žengdami pirmą žingsnį. Galvojo abudu tą patį: *Tai būtų gerai sėdėt namuose*. Tačiau buvo mariose ir reikėjo krutėti.

– Tai kaip patiko diena ant ledo? – paklausė žvejys žvejienei.

– Pasikalbėsime, kai namo pareisime, – atsakė žvejienei ir galvojo: – *Viešpatie aukščiausias, kaip aš nukūprinsiu tokį ilgą kelią per sniegą ir šaltį*.

Jiedu patraukė į tamsėjančią pilkumą. Gerai, kad vėjas pūtė į nugarą, nenešė sniego į akis. Buvo lengviau eiti. Niekur niekas nejuodavo, ir žvejys žinojo, kad reikės parpėsčiuoti savo kojom, niekas nepavėžės. *Rytoj manęs nė su kuolu neišvarys*, – galvojo jis ir buvo tikras, kad jo Viktei po šios dienos žvejybos su muzika užteks visam gyvenimui, rytoj ji rankų ir kojų nenorės krutinti, visą kūną skaudės. Žvejiene galvojo: *Kad tik greičiau namo, greičiau...* Ėjo ėjo ir vis dar buvo toli nuo namų. Viktorija norėjo sakyti: *Tu tyčia mane taip toli nuvedei*. Ignas norėjo sakyti: *Ar gardi žvejo duona?* Bet nei vienas, nei antras nieko nesakė, tylėjo, tausojo jėgas. Antai suspindo žiburys. Dar galas eiti, o kojos jau sunkios sunkios, per kelius linksta.

Ir dabar atsitiko tai, kas gali kiekvienam ant ledo nutikti, bet ko jie nelaukė, kas vienam sukėlė didelį pyktį, o antrą išgąsdino taip, kad sušuko nesavu balsu:

– Skęstu!

Žvejiene pataikė koja į eketę, lūžo užsidėjęs plonas ledukas. Gerai, kad čia buvo negilu – ji šmurkštelėjo iki juosmens, ir išgąstis tuoj praėjo, saviškio padedama bemat išsikrapštė iš eketės ir paklausė:

– Ignai, kas dabar?!

Jos žmogus atsakė:

– Kas dabar? Skubėk kiek įkerti namo, kad neperšaltum. Aš vienas kaip nors partempsiu.

Antrą kartą sakyti nereikėjo. Nuskuodė per sniego plynę ne ką prasčiau už kiškį. Bijojo ligos. O žvejelis klumpino vienas, baisiai šilo, mažne kas pusšimtis žingsnių stojo kvapo atgauti ir kai galų gale, atidavęs žuvį, parsitempė šlajikes namo, rado saviškę lovoje, apsikamšiusią pagalvėmis, prisigėrusią karštos arbatos ir palaimingai prakaituojančią.

– Tai paragavai, kokia žvejo duona, Viktele? – paklausė jis lipšniai, bet iš tiesų šaipėsi.

Ji tik akimis parodė, jog taip.

– Užteks visam laikui, ar ne taip?..

Jis neatsiminė, kaip nusirengė, kaip virto į lovą ir išmiegojo it užmuštas iki pat ankstyvo ryto, iki to laiko, kai įsibrėžė pirmos dienos žymės, kai buvo besiverčiąs ant kito šono, bet išgirdo savo pačią:

– Kelkis, Ignai!

– Kas yra? – mieguistas paklausė.

– Žvejai traukia stintos bumbint. Trauksim ir mudu.

Jis pašoko iš lovos lyg galabijamas:

– Tau dar neužtenka?

Ji atsakė:

– Prisiilsėsim, kai ledo nebus.

Jis nežinojo, ką sakyti, ūmai nei iš šio, nei iš to užgiedojo:

Pūki, stinta,

Lįsk į tinklą!

Birutė BENIUŠIENĖ

Gimė 1930 m. rugpjūčio 11 d. Švendriškių kaime, Jurbarko rajone, Raseinių apskrityje. Jau trisdešimt metų gyvena Nidoje.

Bibliografija:

„Ruginė varna“: vaikystės prisiminimai (1998).

„Pabėgėlė“: tremties tematika ir kitokio pobūdžio vaizdeliai (1999).

„Popieriniai paminklai“: nuotrupos iš praeities ir dabarties, iš savo atminties ir pažįstamų istorijėlės (2001).

„Baisioji naktis“: Nidos gyventojų, 1991-ųjų sausio 13-osios naktį budėjusių prie Vilniaus televizijos bokšto, prisiminimai (2005).

„Marių kuoja“: pasakojimas apie Kuršių nerijos susikūrimą, jos istoriją, gamtą, žmones (2005).

„Nidos stebuklas“: miniatūros (2010).

ŠVARUOLĖ

Varna pamaryje suieškojo maisto atliekų – vos apžiojo. Nerijo, nusinešė į marias.

Žiūriu. Stebiu, ką ana ten įsibridusi į vandenį daro. O ji plauna. Skalauja savo snape turimą maistą. Bijodama jį prarasti, net nežiopčioja. Tik įkiša snapą į vandenį. Pajudina, pakrutina galvą į šalis. Ištraukia. Ir vėl į vandenį. Varna mane nustebino: neturint rankų, tik snapą, šitaip sau maistą švarinti gali tik labai išmintinga šeimininkė.

RAMYBĖS KAIMAS

Vis dėlto yra vienintelė vietelė žemėje, kur žmonės niekad nesipyksta. Nesibara. Nepavydi. Gyvena gana taikiai, ramiai. Tokią nuostabiai ramią vietelę norėčiau pavadinti Ramybės kaimu.

Ramybės kaimų Lietuvoje daugybė. Tik vieni jų labai nusenę, apleisti, bet šalia gana greitai auga nauji žemės kauburėliai, paženklinti kryžiais, paminklais, koplytstulpiais. Toks naujas Ramybės kaimas yra ir Nidoje. Tai protingų žmonių išrinkta vietelė: atokiau nuo miestelio, jūros, marių žaliųjų pušelių apsuptyje puikuojasi vieniša mūrinė koplytelė raudonų čerpių stogeliu. Ši vieniša šventovė ir kapai aptverti įžambių štakietelių medine tvorele.

Prieš dvidešimt metų, atlydėję čia pirmąjį gyventoją, ne vienas nustebęs aikčiojo:

– Kaip čia gražu! Ramu! Tik čia norėtume apsigyventi amžinai..

PARODA MEDŽIUOSE

Jau antri metai nidiškiai dailininkai – tėvas Stasys ir sūnus Marius Valančiai – savo įdomia, nepakartojama kūryba džiugina pamario gyventojus ir svečius.

Rudenėjančio vėjelio siūbuojamos išdidžios pušų viršūnėlės tarpusavyje kuždasi:

– Tik žvilgtelėkite į mūsų išdabintus liemenėlius: ir kopos, ir žvejai, ir kriauklės, ir žuvelės, įamžintos talentingos žmogaus rankos, spalvingose drobėse plazdėdamos glaudžiasi prie šoniuko.

Kada tik bekeliautum pamario takučiu link Parnidžio kopos, visi parodos medžiuose įamžinti vaizdai žiūrisi vis kitaip. Rytmečio saulelė išryškina tai, ko nepastebėsi pavakare. O pavakarė atskleidžia tai, ką pražiūrėjai rytmečio aušroje.

Palaiminga ramuma. Susikaupimas ir grožis užlieja ne vieno širdį, pajutusią dėkingumą parodos autoriams.

DEBESŲ JŪRA

Jei kas nors būtų tai papasakojęs, niekad nebūčiau patikėjęsi. Bet tai, ką mačiau, mane gerokai išgąsdino.

Vieną rudenėjančią, vėjuotą, apsiniaukusią pavakarę vaikštinėdama pamariu krūptelėjau. Lyg pajuodavęs banguojantis dangus iš marių sėlino tiesiai į mane. Marios, putodamos, besiblaškydamos į molus, priartėjo prie kranto. O juodasis dangus, atrodė, palypėjo aukščiau marių ir lyg nuo aukšto kalno ritosi į marias. Išgąsdinti marių vandenys sparčiai riedėjo į krantą lyg norėdami praryti visą žemę. Ir mūsiškė žemelė atrodė tokia menka, gležnutė – šitokios, skubiai riedančios, vandenių gausybės neišlaikys.

Tai truko akimirką. Iš kažkur išlindęs siaurutis šviesos ruoželis atskyrė juodąjį dangaus debesų jūrą nuo marių.

Lengviau atsidūsėjusi, grįžau namo. Bet regėtas debesų jūros vaizdas išliko atmintyje iki šiol.

PAVASARINĖ DOVANA

Lėtai iš rūko išplaukęs, gerokai susivėlinęs atkeliavo ilgai lauktas pavasaris. Ir šį mielą, apniukusį pavasarėlį nidiškius pradžiugino pati gražiausia pavasarinė dovana – mūsų vicemero (dabartinio mero) V. Giedraičio fotografijų paroda „Baltųjų gandrų pasaulis“.

Kadangi baltieji gandrai pas mus neužklysta, o mes jų labai pasiilgstame, tad ši paroda ypač džiugiai nuteikia kiekvieną lankytoją.

Štai pavargusių baltųjų gandrų porelė ilsisi sugrįžusi į savo gimtąjį žagarėlių lizdą, o atskriejęs trečiasis, lyg norėdamas užkariauti šiuos žagarėlių namelius, sparnus išskėtęs, pasiruošęs kovai

dėl būsto. O gal šis vienišas gandras, kelionėje nužiūrėjęs jaunąją gandrienę, ryžosi pasipiršti būtent tokiu būdu?

Toliau jau šeimyninis gandrų gyvenimas. Gandralizdžio centre mažutė galvelė kyšo. Dar toliau jie jau keturiose, vos išsitenka lizde. Tėvukų gandrų parnešto maisto neužtenka.

Taip prašuoliavusi vasara žalia. Vaikai jau suaugę. Lygūs su tėvais. Ir štai jie lizde visi keturi, lyg susimąsto apie nelengvą kelionę į tolimus kraštus.

Koks nuostabus, įdomus paukščių gyvenimas ir gamta, kuri supa ne tik paukščius, bet ir mus.

Pažiūrėjus šią parodą, širdis prisipildo malonaus džiaugsmo, o išeidamas lūpose išsineši pavasarinę šypsena.

Mylėkime, pastebėkime visa, kas gyva, ir gyvenimas nušvis...

MIRAŽAI

Senieji Neringos gyventojai ne kartą pasakojo, kad yra matę miražus.

Miražai, miražai... – dažnai kartojau mintyse ir giliai širdyje troškau juos pamatyti.

Metai slinko. O miražų nė kvapo... Ir kartą, jau aštuoniolika metų išgyvenusi šiame krašte, vaikštinėdama pamariu netikėtai išvydau danguje, kitoje marių pusėje, atsispindėjusią Parnidžio kopos rytinę dalį. Ir smėlio geltonumas, ir retai išsidėsčiusių krūmokšnių žaluma dangaus skliaute atrodė pasakiškai. Tai lyg smėlėtos žemės su visa jos augmenija atšvaitas, atkartotas dangaus skliaute virš marių.

Šis netikėtas gamtos grožis, kaip ir viskas, kas gražu gyvenime, trumpalaikis. Ir mano ilgai laukti, išsvajotieji miražai po dešimties minučių išnyko. Saulutė, išlindusi iš debesėlių, nusinešė visą regėtąjį grožį.

LEDINĖS LELIJOS

Pats viduržiemis. Nesuvokę šiltos žiemos, mūsų smėlynų įkalnėse karkliukai pasipuošė balzganais kačiukais. Kai kurie lapuočių krūmai, ypač Parnidžio kopos papėdėje, išaugino žalsvus žirginėlius. Visai netikėtai, spūstelėjus šaltukui, marios pražydo baltųjų lelijų žiedais. Žiedai nuostabūs. Didoki. Patį viduriuką užsikloję plonyčiu, saulėje blizgančiu leduku. Kraštukai siaurčiai, baltučiai, garbanoti, lyg ką tik pražydusios vandens lelijos. O tų ledinių žiedų daugybė. Visi, lyg šalčio pabūgę, susiglaudę sudaro didelį plūduriuojantį žydinčių ledinių vandens lelijų lauką. Gaila, kad nuostabiųjų marių vandenų ledinių lelijų žydėjimas toks trapus ir trumpalaikis.

Eini. Žiūri. Matai. Gėriesi. Džiaugiesi ir susimąstai, juk žmogaus jaunystė tokia pat...

Dieve, ar negalėtum kartais pratęsti šio trumpo laikotarpio ir žmonėms, ir gėlėms?

BERŽELIO AŠAROS

Prie pat marių, netoli Parnidžio kopos, pakalnėje, nendryne užgimęs, tarp jų užaugęs lieknas berželis. Niekas jo nelepino. Nepaklausė, kodėl jo kojikės balutėje mirksta ir vasarą, ir žiemą.

Žiemužei vos atkeliavus, pro šalį takučiu eidamas gali matyti šakeles, apkibusias smulkiais vandens lašeliais, tartum verktų niekieno nesuprastas, nepastebėtas, nemylimas ir svetimas.

Nubraukčiau tavąsias ašaras, berželi. Bet tu taip toli į pelkę įsibridęs. Ir aš tavęs nepasiekiu...

SKOLININKAI

Jei prisipažinsiu, kad esu labai prasiskolinusi Nidos miškų medžiams, turbūt, ne visi patikėsime?

Po šimtametėmis pušimis, alksniais, beržais ir kitais lapuočiais medžiais, ilgainiui pūvant lapams, susidaro gan geras sluoksniukas purios, tikros žemės. O gėlytėms pasodinti ar persodinti geros žemės tai reikia. Tad kiekvieną mielą pavasarėlį pasičiupusi iš lentynikės vazonėlį, neriū miškan pas medžius pasiskolinti iš jų žemelių. Pasiskolinusi niekadęs negražinu. O skolinuosi daugiau nei dvidešimt metų. Taigi, ar aš neskolinga?

O tokių skolininkų Nidoje yra daugybė. Kada atsiteisime medžiams? Ar kyla nors vienam skolininkui šis klausimas?

DANGIŠKOJI ARKA

Gruodis jau įpusėjo. Šventos Kalėdos jau ranka pasiekiamos. Nidos pensininkai rieda Neringos keliu į uostamiestį apsipirkti. Reikia juk ką nors šventei nupirkti.

Staiga autobuse pakilo kelios rankos langų link.

– Žiūrėkit, žiūrėkit, vaivorykštė iš abiejų pusių!

Nutilo buitinės šnekos. Išsiplėtė nemirksėdamos pagyvenusios akys, raukšlėmis pražydo veiduose. Nušvito palaima, sužibusia nuostaba – jaunatvišku džiaugsmu.

Virš Neringos kelio, lyg pasaga nuo marių iki pat jūros, nuostabi spalvota juosta.

Nustebę. Nutilę. Tyliai džiaugėmės nuostabia dangiškąja arka. Tokį dangiškąjį stebuklą žiemos metu matėme pirmą kartą gyvenime.

Visus užvaldė šventa tyła, nežemiška tyła – tyła nenusakoma žodžiais...

Ona DOVIDAVIČIŪTĖ-PUČENIA

Poetė gimė 1939 m. rugpjūčio 20 d. Skaudvilėje, Tauragės raj. 1956 m. baigė Skaudvilės vidurinę mokyklą, 1958 m. – Klaipėdos pedagoginę mokyklą, 1976 m. – lituanistiką Vilniaus universitete. Nuo 1959 m. dirbo lietuvių kalbos mokytoja L. Rėzos pagrindinėje mokykloje Juodkrantėje, kur iki šiol ir gyvena. Respublikinėje spaudoje debiutavo 1959 m. Nuo 1999 m. – Lietuvos rašytojų sąjungos narė.

Tekstuose apdainuojama pamario gamta. Lyrinis herojus nuo jos neatsiejamas. Vyraujanti kalbėjimo intonacija – nuosirdumas ir intymumas.

MARIŲ NENDRĖS

Marių nendrių dryksantys šešėliai
Riba ant siūruojančio vandens.
Nuskandintosios vienatvės vėlei
Vėjas žalius plaukus iškedens.
Bet ir vėl: glamonių leipios gėlės –
Į šešėlius, tylinčiai godžius.
Vienišumo klaidžiojančią vėlę
Žemą naktį nendrėse girdžiu.

GYVENIMO JŪRLAPIS

Metų jūrlapyje
Sužymėti visi orientyrai.
Kranto linija nubrėžta –
Nerijos juosta.
Plūduras paženklintos
Ilgesio salos.
Gairelėmis išmargintas reljefas –
Povandeniniai
Paklydimų rifai.
Saugus sąsiauris-farvateris –
Parplaukti tiems,
Kurių lauki.
Gyvenimo jūrlapyje
Sužymėti visi orientyrai.
Kranto linija –
Nerijos juosta,
Ant kurios toks viltingas
Nidos švyturio mirksėjimas...

LAIKAS

Raukšlėjasi jūros kakta
Nuo gyvenimo kopos
Nubyrančio laiko,
Kuris rūdimis ant širdies
Lyg ant tralerio seno
Laivų kapinyne.
O kartais sugrįžta audroj
Šiurpulingai skardytis
Perkūnvietyje aidu.
Suvirpa rambi atmintis
Lyg užmynus dervos tumulėlį
Pakrantėje.
Bet saulės sudužusio
Laikrodžio pulsas –
Skeveldroj
Ant švytinčios kopos.

JŪREIVIO SAULĖLYDIS

Jūra grįžta į sapnus, į būtį.
Keršija lyg palikta žmona.
Nuo dvejonų – būti ar nebūti –
Ūkanoj ir svaiguly diena.

Grimzta inkarais į jūrą mintys.
Ilgesį širdis kiek atlaikys...
Kai tik sau draudi – neprisiminti –
Vėjas žeria smiltį į akis...

Jūra lyg žaislus laivus sūpuoja,
Leidžia nugalėtojams parplaukt.
...smėly tartum deny slysta kojos.
Kaip jai pasakyti – nebelauk.

AUDROJE

Šiandien jūra atsiplėš tikrai.
Nutrūks grandinės.
Ji pakils lyg paukštė...
Pro mano langą skrisdama pabels,
O lapai kris gėla kalnuoton žemėn.
Nustėrę medžiai vystančiu žodžiu
Nedrįs pavyti skardžiabalsės jūros,
Tiktai melodija geltona skils...
Bet smelžemio pušim
Jau mano būta.

RUDUO PRIE JŪROS

Ar džiūgauja, ar ilgesingai rauda
Rudenė jūra, likus vientulė,
Ar jaučia palengvėjimą, ar skaudą,
Kad vasara nubrido kopom vėl...

Liečiu delnais raukšlėtą jūros kaktą,
Jos šėlsmui atsispirti negaliu.
Vardais mylėtais bangos ima plakti
Ir tarsi sielos veidrodin žiūriu.

Į tarpkrūtį banga – lyg šaltos lūpos.
Prisiminimai teisins arba teis.
Jau senbėnis ruduo prie jūros klūpo,
Kas liudyt būtą vasarą ateis...

BALTAS KELIAS

Tik savyje ieškok to kelio,
Kuris išves iš nevilties.
Į žydinčią obels šakelę
Šį rytą kelią tu nutiesk.
Iki pat marių jį pratęski
Ir kopų, snaudžiančių rūke,
Ir jūros dainą atsiveski –
Skambiau bus rytmečio take.
Virš balto kelio gaus šilojai,
Gurgždės po kojomis smiltis,
Įžvelgsi kažin ką boluojant –
Ateina tuo keliu viltis.
Tik savyje surasi kelią
Pro ryto žvaigždę ant dangaus,
Pro žydinčią obels šakelę
Į širdį mylimo žmogaus.

LAIKAS

Bangų pagela –
Per kopą
Ant gaisraus šermukšnio kekės,
Už miegamojo lango.
Tai viskam paskirtas laikas:
Lig ilgatvės dugno žvyriaus
Beklūpanti jūra,
Apsunkęs žuvėdros sparnas,
Nuo kurio lemtingų kirčių
„Sudie“ vėl atplasnoja.
Bangų pagela –
Per širdį
Ant gaisraus šermukšnio kekės,
Už miegamojo lango.

AKIMIRKA

Mielasis
Akimirka skrydis
Viršum vienvėdros besparnės
kūnais žaibaruojame
keista
berėpių aistrų labirintuos
mielasis
akimirka skrydis
paskui – pagela rytmetinė
pavasaris sukasi veidu
į ūglį
nemačiusį mūsų

GAL

Galvoju rytmetį nubudus,
Kaip jūrai sekėsi per naktį
Pušims ir kopoms sakmę sekti,
Tą meilės sakmę apie mudu.

Gal vėjas virkdė kranto žolę,
O gal, įveikus šimtą mylių,
Banga atplukdė lauktą „myliu“
Ir vėl nusinešė į tolį.

Galvoju rytmetį nubudus –
Gal jūra žadino ne sykį
Bangų noktiurnų paklausyti.
O gal visai ne apie mudu...

PRASMĖ

Per širdį – vėjų siautis
Nuo jūros ligi marių.
Esi tik sėkla smėly:
Sudygs ar nesudygs...

Mąstai – suprasti skauda.
Gyvenimo per maža
tuos rašmenis išstarti
kalnapušių šaknim.
Buvimo prasmę nori įžemint
Lyg anteną.
Nuskausminti vėtro laužiai –
Aortoje širdies.

Per širdį – vėjų siautis
Nuo jūros ligi marių.
Esi tik sėkla smėly:
Sudygs ar nesudygs.

MANYJE SUVILNIJO JŪRA

Kai ant mano peties
Tu savo pavargusią galvą padėjai,
Manyje suvilnijo jūra,
Skausmingai bangų rykštėmis
Plakdama atmintį:
Ar užlopytos burės,
Plastėjusios ilgesį...

Kada mano žemišką vardą
Tu degančiom lūpom šnibždėjai,
Manyje suvilnijo jūra,
Skausmingai bangų rykštėmis
Plakdama atmintį:
Ar įklimpo
Sugrįžimų inkaras smėlyje...

Kada tavo virpantys pirštai
leškojo manos širdies tvinksnio,
Manyje suvilnijo jūra,
Skausmingai bangų rykštėmis
Plakdama atmintį:
Kaip vadinasi
Mūsų gyvenimo burlaivis...

RYTAS

Iš rąstų spindulinių
Renčia rūmą
Tas rytas
Tarpu Baltijos ir marių.
Po žydinčiu svaigiu
Jazmino krūmu
Mąstyti man,
Ak, patogu ir gera.
...kažkas kažko kažkur
Šiukšlyne rausias.
Kažkur kažkas kažką
Nužudo, vagia...
...o rytmetys,
Bangelėj nusiprausęs,
Padovanoja marioms
aukso sagę.

MES

Nejungia jūra,
Išskiria dangus.
Mes – du krantai,
Mes – žvaigždės dvi –
Vakarė ir Aušros,
Bet žvaigždės
Niekada nesusilieja.

Nejungia jūra,
Išskiria dangus,
Prasilenkiam
Kaip vakaras su rytu.
Dvi lakios smiltys,
Nešamos audros,
Abi į vieną kopą
Supustyti.

RYTMEČIO SOSTUOSE

Aušra nudažė marių skruostus,
Nuslinkus nakčiai į pušyną,
Ir pakvietė į aukštus sostus
Išgerti taurę vyno.

Snape po dainą paukščiai nešė,
Baltoji smilty skambėjo natos.
Meldynai meilės laiškus rašė
Be adresatų ir be datų.

Nubėgo per marias barkasai,
Žuvis pažadinę pupsėjo,
Geltoną, storą kopų kasą
Šukavo pirštais šelmis vėjas.

Kaip karalienė ryto sostuos,
Apsvaigusi nuo rausvo vyno,
Laivams, išplaukusiems iš uosto,
Pasiūsiu laiškus iš meldyno.

AUKCIONAS

Šįvakar skelbiu jūros aukcioną.
Ateikit, noriu jūrą išdalinti.
Laivus, kiekvieną šventą jūros lašą,
Laukimą, ilgesį ligi miražo,
Bangų žiedus, vilties gajas skeveldras,
Apsunkusią nuo jūros druskos plunksną,
Kurią lyg laišką siuntė albatrosas,
Ir sugrįžimų akinančią šviesą,
Ir išlydėjimų ūkus nuo vyzdžių...

Į aukcioną niekas neatėjo.
Ir viskas prasideda nuo „NUO“
Iki eilėraščio išaugto rūbo.

Danguolė STIRBIENĖ (KASPARAITYTĖ)

Gimiau 1958-ųjų žiemą Juodkrantėje, namuose. Manau, kitaip ir negalėjo būti. Reikėjo man gimti būtent šiame mieste, kad likčiau jame amžinai. Tai ne tik mano gimtasis miestas, čia – mano Lietuva. O visa tai, kas mane supa, telpa mano nesudėtinguose, labai paprastuose eilėraščiuose iš širdies ir gyvenimo. Pati aplinka skatina kurti. Kitaip negaliu ir nemoku.

PAJŪRY

Auksinėj plaukų garbanėlėj
žaidžia saulės zuikutis
žarsto pajūrio smėlį
mano vaikutis
tiesia putlią rankutę
baltai bangai pagauti
beria motina jūra
gintarėlį į saują
tyliai šnara pušynas
per bangas ir per kopas
nuvilnija kaip aidas
mano kūdikio juokas

LOPŠINĖ

Parimus virš tavo lovelės
lopšinę tau tyliai dainuoju
zuikis patalėly guli
baltas sapnas plaukia plaukia
jo vaikutis mano laukia
mik užmiki ligi ryto
kol nubus šviesi saulytė
kolei mažas spindulėlis
tau paglostys patalėlį
mėnesėlis baikščiai žiūri
baltas sapnas plaukia plaukia
jo vaikutis mano laukia...

ŽVEJO BELAUKIANT

Skiriu žvejui K.

Nerimsta vėtrungė
nakties glėby
tik žiburiu
sustingęs žvilgsnis
nubėga pamario banga
dangus į žemę
pratrūko lietumi
o tu vis negrįžti
viena per kitą
dūžta mano mintys
ir tūkstančiais vilčių
pabyra
kranto smėlin
Laukimo antspaudu
paženklinti namai
Nulinksta vėjy galvos
ajerų
Ir tavo laivo burė
tolumoj
paglosto mano širdį

POSMAI APIE NERINGĄ

Surinkus gintarinę rasą
Aš į tave kas kartą sugrįžtu
Kaip į didžiulę šventę
Ir tavo pabučiavimus jaučiu
Ant mano lūpų, mano rankų.
Aš tavo rūpestį ir šilumą jaučiu
Ir lyg su motina kalbu,
Prigludus prie krūtinės tavo.
Ir obelių žydėjime, ir ant bangų,
Žuvėdrų krykštyme, smaluotoj valty –
Visur visur tave aš surandu
Ir į tave kas kartą sugrįžtu

Kaip į didžiulę mano šventę.
Užsimetus gubojų šydą
nubridau
per pavargusį smėlį
minorine siela
Link kopų kuprotų

Burlaivių baltos skaros
Bėga per žydrą lauką
Į plačią saulę,
Į gilų dangų.
Širdis nerimsta,
Vėtrungėm blaškos.
Vėl tolsta krantas,
Vėl – aš ir bangos.
Tik gintariniam pamario smėly
Pušys parimo ir liko stovėti.
Burlaivių baltos skaros
Bėga per žydrą lauką.
Šaukia neramūs toliai.
Naujas rytojūs šaukia.

Baltos burlaivių skaros
kalbėjo
su pietryčių vėju
lyg mergaitės
pašėlusiai linksmos ir grakščios
Saulę rankom apglėbę
stovėjo
susivėlusios pamario pušys
suskirdusiom lūpom šypsodamos
švelniam pavasario vėjui

Gluosniai pynė kasas
subridę
į Kuršmarių bangą
ir tarsi berniūkščiai
plukdė žiedlapių pūką

Lyg sapne aš regiu tave
skaidrų gintaro lašą
tyrą rytmečio žarą
savo Neringą

Suklegėjo ir nurūko
Žalios pušys per smėlyną
Pažiūrėt į saulės taką
Kur per jūros melsvą plynę
Begaliniam toly švyti

Nešukuotos plaikstos kasos
Visos grakščios, kojos basos
Lyg žirgais ugniniais skrieja
Jūros bangą palytėja
Palytėja ir nutyla
Pakerėtos vaizdo šito
Kaip stovėjo, taip ir liko

Saulė leidžias, mėnuo kyla
Dangų žvaigždėmis išrašo
Bangos vangiai pasiražo
Kopos eiti nenustoja...
Vėjas nuotaką guboją
Savo glėbyje myluoja
Užburia visa esybė...
Šiam krašte – viena teisybė
Tai ne sapnas – realybė.

Edmundas ATKOČIŪNAS

Poetas Edmundas Atkočiūnas gimė 1958 m. kovo 27 d. Kaune. Studijavo Lietuvos konservatorijos Klaipėdos fakultete. Baigė Kauno kunigų seminariją. Kunigavo Kuršėnuose, Plungėje, Nidoje. 1995 m. išvyko į JAV. Sukūrė šeimą. Išleido eilėraščių rinkinių. Šiuo metu gyvena Lietuvoje.

AKIMIRKA

Iš delnų ištiško vargas.
Pro lūpas išsprūdo juokas.
Nuvilnijo širdimis, veidais,
Žiedais pasklido.
Mocarto keturiasdešimtoj –
Save išgirdo.

AMŽINYBĖ PAPERASTAI

Pasistiebęs nuo išsiskyrimų gėlos akmenio
Įsikibau į debesį,
Į žvaigždę.
Erdvių ūkais įsibėgėjęs
Šokau Dievo kuriančion mintin
Ir vėl gimiau Karalių Pasakoj –
...prisimenu namelį, tą gimtinį savo...

SWAJONĖS POLĖKIS

...kasdien gilyn kasuos į dangų,
Už savęs pažerdamas beribės gruntą –
Galaktikų širdies plakimą.
Kas akimirką sieloje įskyla šventumo sienos,
Grindys, ant kurių tvirtai stovėjai, plačiau vis žiojas
Ir smenga ten įrodytos, apgintos prasmės,
Girdytos krauju, beprasmiškai liejusios kitų nekaltą kraują.
...kasdien gilyn rausiuos į savo širdį,
Supančiųjų balsai bei miestai tirpsta ašarų šaltiniuos,
Spingsulė, švietusi lopšinei kelią,
Vos vos beįžiūrima svajonių mozaikos
Svaiginančiam lange.
Kaskart sunerdamas rankas poilsio sekundei,
Sutinku save –
...dangaus širdies vienybėj.

Daiva MOLYTĖ-LUKAUSKIENĖ

Pirminį kūrybos impulsą stengiuosi surasti Neringoje, kuršių žemėje. Matau ir regiu kaip gyvena ir ką išgyvena šios žemės žmonės, kaip juos veikia gamtos stichijos, istorija, papročiai ir kasdienybė. Visa tai atsispindi ir mano darbuose: eilėraščiuose ir paveiksluose. Kai ilgą laiką kvėpuoji sūriu pajūrio oru ir gyveni vandens apsuptyje, nenuostabu, kad ši stichija giliai įsirėžia sąmonėn ir galiausiai išsilieja žodžiais arba išsitaško spalvomis.

D. Molytė-Lukauskienė

Daiva Molytė-Lukauskienė (g. 1967) – poetė, dailininkė, žurnalistė. Daugiau nei šešiolika metų gyvena ir kuria pajūryje. Lietuvos rašytojų sąjungos narė. Jai suteiktas Meno kūrėjo statusas.

Debiutavo 2002 m. eilėraščių knyga „Natiurmortas su gudobelės šaka“, už kurią paskirta Z. Gėlės premija. Knygos meno konkurse „Vilnius 2002“ ši knyga taip pat pelnė apdovanojimą.

D. Molytės-Lukauskienės eilėraščiai versti į lenkų, rusų, baltarusių kalbas. 2010 m. apdovanojama „Varpų“ almanacho prizų.

Mokėsi Varėnos 2-oje vidurinėje mokykloje, vėliau Kauno S. Žuko taikomosios dailės techniku. Dirbo Maironio lietuvių literatūros muziejuje dailininke. Vėliau studijavo Vilniaus dailės akademijoje, Klaipėdos vizualinio dizaino katedroje baigė magistrantūros studijų programą. Parašė darbą tema „Grafinė poezijos išraiška“.

***

Jadvygai Bukontaitei

Ilgas koridorius,
toliau tik žingsniai tolstančių per sniegą;
kai žiba nakties žvaigždės tamsoje, kai skaito psalmes
ir kelionė įpusėja, sudegti baigia paskutinės žvakės.
Vaško figūrų atšvaitai be pabaigos ir be pradžios.
Šešėliai nenumiršta, neužgęsta šviesos:
ugnis, vanduo, judėjimas, gelmė ir begalybė
iš guodžiančio laukimo, iš palaimos šauksmo,
įsmigusio gerklėj, įstrigusio į atmintį kraujuojančią, žaizdotą.

Išlydime, sutinkame kiek dar...
Iš nevilties ir džiaugsmo, iš apmaudo,
iš pykčio, pavydo, pagiežos ar paguodos?

Upynų tamsumoj, marių ledynuos, dieviškoj vienatvėj
pražysta naktys netekčių žiedais...

PADEDU TAŠKĄ

Galėčiau pasakyti:
pabaiga,
arba sušukti, tyliai šnabždėti,
šnabždėti
erotiškai ryškiomis lūpomis,
paliekančiomis amžiną žymę
ant tavo tylėjimo.
Taškas –
pradžia,
kai atveriu delnus
ir nuskrendantys paukščiai
nubrėžia ryškią liniją
pro smėlio kopas
link Karaliaučiaus.
Į dorių bures,
į medžių šakas,
į kamuolinius debesis
saulėtame Kuršių nerijos danguje,
ant nugludintų gintaro karolių,
sidabro papuošalų
margaspalviame rugpjūtyje.

Taškas –
šviesa tamsoje:
dvi žėrinčios akys
laukinio žvėries.

ŠVIEČIANTI PAKRANTĖ

mes ant žalios žolės
po gluosnių svyrančiomis šakomis
medinėse Nidos sūpuoklėse
ištiesiam ir sulenkiam kojas
kratom žemėtus batus
byra purvas žmonių
žvėrių žaismingos figūrėlės
po mumis žaidžia
spurda linguoja siūbuoja
nejžiūrimi veideliai
slepia tobulai kreivas
šypsenas
žvilgsnių dūriai
sminga sminga sminga
sminga sminga sminga
sminga sminga sminga

NUBUDIMAS AUŠTANT

Vienodai ramūs rytai
atveria aklas akis
lyg girgždančius
senų langų rėmus
nudažytus baltais dažais

Nutaškyti stori stiklai
gramdomi taškai
metalinėmis britvomis
kurios skuto ir
tavo mielas
žandus

KASDIENIAI PAKALBĖJIMAI APIE NETVARKĄ

chaotiškame buvime ir nebuvime
ant stalo, po stalu, ant kėdės, po kėde
medine, metaline, moline, plastmasine,
elektrine, popierine, geležine
iškratyti daiktai: žvejybiniai įrankiai,
valas, ritė, meškerė, krepšys, samtelis.
jis ruošėsi žvejoti, gaudyti, meškerioti.
narpliodamas šį ilgą, aštrų valą,
apraigijęs mano kūną,
supančiojusį mano mintis,
aistras, nuoskaudas,
įkalintą rėkimą, nepertraukiamą giją,
įsirėžusių iki kraujo
į raudoną mano kaklą.
jau įdienojo. ne.
ši diena ritasi vakarop
tarp kompiuterio klavišų,
tarp replių, popieriaus lapų,
švininių rutulėlių,
neišgertos kavos puodelių,
rangosi pelė, plaukioja netikri
žuveliokai
su metaliniais kabliukais,
grobuoniškomis mintimis,
savimyliškais aikčiojimais.
prietema.
mažų detalių fragmentai.
sidabro papuošalų mozaikomis
įkalintame egzistavime.
jau vėlu. labai vėlu. nežinau.
kam reikalingos šios tabletės:
berlin-chemie ir visi kiti daiktai
išmėtyti, išbyrėję, išdėlioti,
aikčiojantys ir rėkiantys į veidą,
nuolatos priekaištaujuantys,
bambantys ir primenantys tai,
ko nenori prisiminti,
matyti, girdėti, žinoti,

kas liko dūlėti, dulkėti, pelyti
praeities užverstoje knygoje,
laikraštyje, žurnale, monitoriuje.
apsivijęs valas kaskart stipriau
smaugia,
veržia. sunku kvėpuoti.
neleidžia pamiršti,
užsimiršti: pieštukas, trintukas, liniuotė,
lakas plaukams, nagams, grindims,
bučiniams, subliuškusiems oro balionams,
gaudantiems laukinį riaumojimą,
paguodos aimaną, viltinę šūkciojimą.
greit sutems. naktis.

AKTAS

pirtyje ant
akmeninių gultų jaunos senos ir
pagyvenusios merginos ir moterys
pilinguoja kūnus sūria gyvenimo druska
rūpestingai kruopščiai šveičia
nuo kojų pirštų galiukų kiekvieną
nagą sąnarį raumenį vystančios odos
lopą šlifuoja tarsi žievėtą pajūrio gintarą
apaugusį svajonėmis ir prisiminimais

senatvėje mylimos ir nemylimos
geidžiamos ir netrokšamos
po įspūdingomis kaukėmis
dramblio kaulo spalvos
pasislėpę liūdesio tirščiuose
juvelyriškai įkomponuotos
garo kambariuose
senose drobėse
impresionistine
tapymo maniera

***

Žiūriu pro lango stiklą, aprūkusių jausmų šukę,
paliečiu pakabintą odos išnarą –
drabužį:
gėlėtą, raštuotą, kvietkuotą
daugiaveidžio mėnulio dvejonę

nuluptą, nudraskytą, kraujuojančią,
sulopytą, suraišiotą, sudygsniuotą
vilnoniais mazgeliais, ašaromis
juoko, pavydo, palaimos...

kur ji
viena
tuščioje pirkioje
kalba su praeities dvasiomis,
su gyvais ir mirusiais
sodo medžiais ir
gyvuliais tvarte,
ir paukščiais:
vištomis, antimis ir žąsimis.

„Dze, Margoji, eik šalin,
dze, tavęs nemelšiu...“
šiandien, vakar ir rytoj
tavęs nebus
miesčioniškuose vaikų
daugiaaukščiuose,
niekas neprisimins ir sodo
abejingais žiedais
nusagstytoje svetimybėje.

žiūriu pro lango stiklą,
aprūkusių jausmų šukę,
paliečiu pakabintą odos išnarą –
gėlėtą, raštuotą, kvietkuotą
drabužį:
daugiaveidžio mėnulio
dvejonę...

ATVIRLAIŠKIS

Keista, kad ir vėl
Rašai laiškus.
Aš taip pat
Ištekėjau.
Turiu vieną
Vyrą
Ir keturis vaikus:
Dvi mergaites,
Du berniukus.
Keista, kad ir vėl
Skambini.
Aš taip pat
Nusipirkau butą,
Lovą, stalą, kėdę ir
Spintą,
Žiurkėnų šeimyną
Metaliniame narve,
Stiklinį akvariumą
Su žuvelėmis.
Prestižiniame
Miesto rajone,
Raudonų plytų
Name.
Nusipirkau
Vyšnios spalvos mašiną,
Kuria naktimis
Važinėju įsitempusi,
Tarsi plaukčiau
Per vandenį,
Dulksną
Ar tamsą
Medine valtimi.
Iriuosiu per miglą,
Per ežero bangas...
Keista, kad ir vėl
Parašei.
Kodėl?

NUŽIŪRĖTOJI

ji vaikštinėja
siauromis miestelio gatvėmis
pajūriais pamariais samanotais miškais
gervuogių krūmyne susibraižo kojas
rankas pirštus veidą
springdama ryja prisirpusias uogas
ir traukia išpampusias erkes
ir braukia braukia braukia voratinklius
nuo ilgų ir tankių blakstienų
kad praregėtų nematančios akys
užlipintos tikrosios meilės lupenomis
ji rauda rėkia aimanuoja šaukia vaitoja
išgąsdindama mažuosius vaikus ir vaikaičius
jos palėpėse trūnija
seni rakandai ir kuparai
žalio medžio dulkėtomis gėlėmis ir
žydinčiais pavasariais
dūzgiančiomis bitėmis
iš amžinųjų gyvybės medžių
puoštos

APIE NEBYLŲ

Nusineša gelsvus lapus upe
srovė srauni, šalta, rudeninė.
Ir spalvų pilkuma – vėsa
nudiegja atspindžiais.

Tarytum nežinai, kad jau ruduo,
kad viskas tolsta, nyksta šioj kelionėj:

– O kas toliau?

Toliau tik debesys: balti, lengvi,
tik medžių liemenys pasvirę,
kai žalios miško žolės
prarastu laikinumu nutvilko,
jėmintas turėklais girgžda krantas...

– Taip turi būti. Taip yra.

Sparnuotų medžių godos vėduluoja
oranžinių mirčių liepsnom...

Neringa ABRUTYTĖ

Poetė Neringa Abrutyte gimė 1972 m. gruodžio 27 d. Nidoje. Išleido poezijos knygas: „Rojaus ruduo“ (1995), „Iš pažintis“ (1997), „Neringos M.“ (2003). Sigitas Parulskis lygina ją su Gintaru Grajausku, rašančiu savotišką miesto arba miestiečio kasdienybės dienoraštį. Tik N. Abrutyte eiluoja kur kas intymesnį, asmeniškesnį, moterišką dienoraštį. Jis kiek nervingas, trūkčiojantis, kartais pavojingai atviras ir naivus, kartais moteriškai ironiškas, provokuojantis, atmetantis bet kokias dogmas ir tabu, ypač tai susiję su meilužio arba meilės vyresniam vyrui temine linija, kuri yra gana nebūdinga lietuvių poezijos tradicijai. Šiuo metu gyvena užsienyje.

***

tu ne svetimas man, bet vis vien svetimkūnis
sakaisi gerai pažįstąs mano sielą,
bet nenoriu tavęs, ir baisu tavo kūno!
žvelk – parduotuvė: KAVA
GĖLĖS
DOVANOS
SĖKLOS

...nenupirkai man skrybėlės...
...ir auskarų nereikės... bevardis tavo žiedas,
tačiau įžymi Pavardė, ir tik tai,
kad abu – poetai, poetai...
daugiau su manimi nereik daryti nieko!

Kas poezija? argi apleistas palaistytas laisvas,
kai suki ne meilužiui, o su broliu eit pasivaikščiot,
ar atpažinus laikrašty kokį pažįstamą artimą veidą:
kokia vieta ar meilė mane pakeis, kokios klaidos?

***

kai paskutinis mano veidas krito
į patį dugną – pamaniau, kad mirsiu,
bet brėško rytas,
ir oda sukrito – į mano kaukę tikrą

ją bučiavai, todėl ir nusiimsiu
man gėda ją nešioti – ir skaudu palikt!
paliksiu – tu ją pasiimk!
ištepsiu odą – ji bus dar graži

ir aš pati su dviem odų sluoksneliais
nebetikėsiu – tik todėl rami,
kai paskutinis mano veidas kris
ne paskutinis – tik oda sukris!

***

mano ausys kaip Mandelštamo (?) – atlėpę...
veidas miegapelės – ir nesakyki, kad katės!
du žiedausiai – draugai? – žiedpalaikio
palaimingo bevardžio pirštelio,
bet ne kokios lemties!

jei gatvėj švysteltum kada kadais brangusis
iš įpratimo visgi krūptelčiau – ar atsisuktum?

senas kaktuse! – iš gėlių parduotuvės,
kad pabučiuotum jį – tave siunčiu –
savo ašarom aštrialūpėmis:
mano kaktuse, kurį perku –
į kaktą
nežymiai ir švelniai:

„Ak! – Tu...“

APIE PRAEINANTĮ NELAIMINGUMĄ

niekad neklausydavau senų žmonių,
visą laiką mokiausi tik iš savo patirties,
kad ir kokia bjauri būtų

pvz.: matematikos profesoriaus našlės, kuri
visą gyvenimą juo vienu, vaikais rūpinusi,
o man? kas rūpėjo? kas rūpi? (ar tikrai teberūp?)

mylėjau karštai, bet sykiu
nemaniau, tiesą šnekant, kad meilė,
ji pati manim nesirūpins, o būta

motinos meilės: „kaip? kaip tu!
galėjai su tuo seniu.“

jau metai aš jo nepažįstu
kam reikėjo tokios praeities?
esu sveika, gyva ir nelaiminga,
nelaimė taip toli, kad nelaiminga – tik tiek:
jei atiduočiau ką – tai ne gyvybę, o mirtį,
kurios man, gyvai, ar ilgai reikės?

BALZAMO REKLAMA

tinka apgedusių ar pažeistų plaukų nutriušusių
tuos plaukus matyt bus apkramtęs alkanas triušis
arba pusalkanis gerina plaukų be dažomųjų medžiagų
struktūrą nežinau kuris mano plaukas įtrūkęs o kurį
pasitუსį po trijų penkių minučių išplauti drungnu
plaukai žymiai sako geriau pasijutę mano tel. numeris:
keturi šeši du du devyni du
o skaičius visų mano galvos plaukų ne-pri-si-me-nu-

DAS NIBELUNGENLIED

(*jžūlus*)

ar drįsiu nukniaukt iš knygyno tą knygą
ir, mylimasis mano, tau padovanot,
nupirkčiau, bet ir man tu nukainotas – geriau nedovanok!
nors vienąsyk iš antikvariato sidabruotą
šaukštelį – kad kavą gerdama apie tave
galvočiau...

be to
restoranėlis prašmatnus ir – traukinys...
gal ir bjauri! bet – ubagystės požymis!
verčiau namie sriuba: aliejaus aukso
rutulėliai tebūnie papuošalas!

Ir seno tavo laikrodžio nenoriu,
sakai – susitaisyk, susivaldyt bandysiu, ne,
tikrai nedirsiu tą knygą, ji vadinasi „Das Nibelungenlied“,
yra tenai viena vieta puiki – kaip lovoj
su Brunhilde kovės
karžygys.

***

ant palangės virtuvėje
liūdnoji geranija žydi
geroji tavo žmona – vestuvių
albumas – dabar ji pas mylimąjį –
dabar aš tau svarbi
nepaguodžia prisiminimai
svajoju šviesesnę draugystę
nerimas protarpiais perauga į neapykantą
ne dėl to, kad esi įžymybė juk myliu,
o girdžiu tave sakant:
„Tai aš tai aš tave myliu.“ Ir ją:

„Be meilės gyventi negali jis. Kiekviena
jo Meilė tikra ir Vienintelė.“

EKSPROMTU

toks véjas perkirto man ausj auskaras
labai sunkus esu be kaukės ir išalkus
veidas mano kaukolės aš noriu būti tavo kaulas
iš angelo pavirtus augalu kažkas ateina iš kitos
poezijos labai seniai skaitytos bet vis tiek
ekspromtu aš siaubingai myliu pharmcos trejos devynerios
kokia diena puiki ir aš pati esu žydrinė dieve
prancūziškai plevena mano siela pakelkite mane pa-
kelkit mylimieji ir nesvarbu jūs moteris ar vyras –
ar žolės devynerios aš myliu myliu myliu myliu – –

VASARA NERINGOJE

noriu kad ateitų žiema: toks mano vakaras
ilsies ar dirbi? – žuvėdra brūkšteli marias
saulėlydis žarijos tikros medžiai tie sekmadienis
kažką gurkšnodama šakojuosi nerūpestingai pamariu
ak į kokį tinklą užmestos marios karksi šakos
užmetu mesteliu vieną vienintelę akį kartais gera
bet kodėl pamaniau kad žiema susikaupti geresnis
metas? nežinia beje kada tave apims tokia vasara
primenanti vieną vienintelį nutįsusi kaip kelias
į jūrą į marias kaip legenda mano vardo pusiasalį

DEPRESYVUS

bijau kad viskas trinasi
iš atminties
tėvynės požymiai
kažkas mane atsimena
aš irgi atsimenu
kažkas pasikeitė
aš beveik nepasikeičiau
iš tikrųjų tikrai kasdien netenku
tam tikros informacijos kraujo
kitokiom akimirkom pasikraunu
netenku talento kurio
iš tikrųjų ir neturėjau
papasčiausiai gimiau
liūdnojo veido mergele
papasčiausiai man sekėsi
viskas labiau ir labiau
arba mano sėkmės takas
buvo tikėjimas nerealiais dalykais
mokykloje buvo pvz. tapti
geriausia lietuvių poete
dabar nebesu tokia kvaila
lėta depresija išplauna
išprotėjusias smegenų ląsteles
lėti biurokratai prisimena
bet ne atmintinai emigrantišką
mano asmens numerį
jeigu išspausdinsit mano eiles
atsiųskite tą laikraščio numerį

STAIGUS KRITIMO VINGIS

bet sukuosi atgal pridėjusi
ranką prie plunksnos
plunksna pakyla ir pamažėle neša mane
aukštyn
dėl to kad aš daug svajojau
ir daug svajonių išmečiau
ir dar dėl to kad daug jų ir
išsipildė
todėl ir nori kai ką prisiminti
pridėjusi ranką prie plunksnos
kuri lengvai pakyla
ir neša aukštyn
banalios svajonės
tada buvai neprotinga
dėl to kad leidaisi jų nešama
esi verta atsigręžti atgal ir padaryti staigų
kritimo vingį

Kristina ŠNEIDERYTĖ

Gimiau 1982 m. gegužės 20 d. gražiame miestelyje, Sintautuose, poeto P. Vaičiūčio gimtinėje. Gal todėl pamėgau poeziją. Rimtai rašau nuo 16 metų. Mano eilėraščiai buvo spausdinami Šakių rajono poetų almanachuose, taip pat internete. Poezija man yra tarsi psichologas, kuriam galiu papasakoti viską. Rašydama aš pasakoju tai, ką išgyvenau, ką jaučiu. Jau dvejus metus dirbu Juodkrantėje. Stebuklingame krašte, kuris savo grožiu mane užbūrė ir davė peno rašymui. Visada buvau kitokia nei mano bendraamžiai. Draugai eidavo į šokius, o aš sėdėdavau ir rašydavau. Dabar jau neįsivaizduoju savo gyvenimo be poezijos.

PALIKTI...

Tu nesiglaudei prie motinos krūtinės
Ir švelnių jos rankų nejutai...
Tave išmetė lyg daiktą paskutinį –
Priglaudė tik valdiški, šalti namai...

Ten visi jūs esate bedaliai –
Palikti ir pamiršti savų.
Niekas jums nešluosto ašaroto veido –
Nešukuoja rytą atsikėlusiems plaukų...

Nepriglusi niekad prie mamos krūtinės
Ir širdis tavoji laikui bėgant surambės...
Eisi per gyvenimą našlaičio dalią apkabinęs –
Niekad nepažinęs motinos širdies...

IEŠKOJIMAI

leškau prasmės ten, kur jos nėra:
Paukščių giesmėse, medžių žydėjime...
leškau meilės žalių pievų žieduose.
leškau takų, kuriais kadaiseėjome...

leškau gyvybės ten, kur jos nėra:
Ledo lytyse, mirusio paukščio kvėpavime...
leškau šviesos užgesusių žvakių fone.
leškau drąsos aklos nakties alsavime...

leškau rankų ten, kur jų nėra:
Šalto akmens veide, medžių šlamėjime...
leškau prasmės skaudžios ašaros krisle.
leškau takų – paties gyvenimo ieškojime...

SUDIE, MANO VAIKAI

Aš nesakysiu iškilmingų atsisveikinimo žodžių,
Nes niekad nesimokiau aktorystės meno...
Kalbėsiu taip, kaip tik viena temoku –
Juodom akim, išraižytom ant balto lapo.

Aš niekam nedėkosiu – ir nesmerksiu nieko –
Lai nuoskaudas nusineša žiema gili...
Lai viskas, ką per šiuos metus pasakėm blogo,
Palieka ten, ką mes visi vadiname – užmarštimi...

Aš išeinu – su skaudančia širdim krūtinėj,
Vėl ašarose skandinu svajas.
Aš išeinu, bet amžiams pasiliksiu klasėj –
Vaikų prisiminimuose, jų akyse.

Todėl aš nesakysiu atsisveikinimo žodžių –
„Sudie“ ištarti visada sunku.
Aš nežinau, ką žada man skaudus rytojus,
Bet pasiliksiu aš prisiminimuose vaikų...

ŽUDANTI VIENATVĖ

Kokie keliai manęs dar laukia, mylimasis?
Vienatvės, skausmo, ilgesio nukloti...
Nė vieno saulės spindulėlio nesimato –
Nėra nei kas priglaus, nei kas paglostys...

Einu viena per sudaužytų širdžių gatvę,
Glaudžiuosi prie medinio kryžiaus pakely...
O priekyje matau tik žudančią vienatvę –
Nė vieno laimės krislo priešaky...

Kaip dar ilgai galėsiu šitaip eiti?
Kas kartą medinio kryžiaus klupdama...
Kada gi aš galėsiu susivokti,
Kad šiam kančių kely esu visai viena...

Aplinkui tiktai sudaužytų širdžių gatvės –
Vienatvė slegianti – ir tuštuma...
Kokie keliai manęs dar laukia, mylimasis?
Nebegaliu gyvent – kaskart prie kryžiaus klupdama...

UŽ TAI...

Už sunkų darbą, už suskirdusias rankas,
Už tas paraudusias akis lyg gaisas.
Už tiesų kelią, už skaudžias klaidas,
Už viską esi mano meilės vertas.

Už šaltį smelkiantį, negailestingą,
Už lietu, plaunantį pečius.
Už tai, kad melavai, kad sakei tiesą,
Už viską savo meilę tau nešu.

Apglėbk mane šitais suskirdusiais delnais,
Aš už švelnumą juos bučiuosiu.
Užmerk akis – šiandieną pavargai,
Ilsėkis, mano mylimas, o aš budėsiu...

TOKIA TIKROVĖ

Ant pilko gatvės grindinio sudūžta viltys...
Pro šalį eina žmonės – jie akli...
Pamačiusios gyvenimo tikrovę gęsta širdys
Ir begaliniam liūdesy paskęsta likę dar gyvi...

Tarp sienų keturių paklaikusios užmiega akys...
Ir ilgos marškinių rankovės rankų nepaleidžia...
„Beprotis jis“ – praeis pasakę žmonės –
Ir nesupras, kad šitaip ne Aukščiausias baudžia...

Dabar netgi vaikai paskęsta mintyse lyg seniai –
Po metų juos taip pat varžys rankovės...
Įsups skausme ir juos gyvenimo verpetai,
Nes niekas jų gyventi nepamokys...

Ant pilko gatvės grindinio sudūžta viltys...
Tarp sienų keturių paklaikusios užmiega akys...
Vaikų gyventi niekas nepamokys –
Tiktai bepročiais juos apšauks apakę žmonės...

SKILUSI ŠIRDIS

Tą paskutinę vasarą buvau tokia laiminga,
Kai saulė glostė plaukus auksinius...
Tą paskutinį vakarą žvaigždes skaičiavom dviese,
Buvai taip švelniai apkabinęs man pečius...

Daugiau nebus tos vasaros saulėtos,
Nebus žvaigždžių, svajonių ir dangaus...
Bus tik ruduo – beprotiškai lietingas,
Kuris lyg durklas sielą man užgaus...

Tąnakt kai išėjai, žiauri audra pakilo –
Nuskendo jūroje šimtai laivų...
Tąnakt kai negrįžai – širdis mana suskilo
Į tūkstančius mažųjų stiklo atplaišų...

MIRĖS DIEVAS...

Šiandien lyja, beprotiškai lyja.
Toks apniukęs ir šaltas dangus...
Drasko skausmas man sielą nebylią –
Kada baigsiu šiuos kryžiaus kelius?

Šiandien lyja, beprotiškai lyja.
Krenta skaudūs lyg kirčiai lašai...
Šiandien maldos dangaus nepasiekia...
Dievas miręs – neįau pamiršai?

Šiandien lyja, beprotiškai lyja.
Toks apniukęs ir šaltas dangus...
„Dievas miręs“, – man šaukia praeivis...
Štai, kodėl šitaip rauda dangus...

BUVUSIAI MEILEI

Lik sveika, mano buvusi meile,
Sudaužyta, aplieta krauju...
Nemokėjom branginti ir saugot,
Nemokėjom eit vienu keliu...

Lik sveika, mano buvusi meile,
Pažymėta našlaičio skausmu...
Lik sveika – nepareik net per sapną,
Lik sveika – tau sustingusiu veidu tariu...

Erika MARINSKAITĖ

Gimiau 1983 m. spalio 13 d. ir augau Biržuose. Likimas lėmė, kad prieš dvejus metus atvykau gyventi ir dirbti į Nidą. Sužavėjo graži gamta, linksmi, atsipalaidavę žmonės. Ilgą laiką svajoju gyventi prie jūros, tad kartu įgyvendinau ir šią savo svajonę. Dabar nuolat sakau, jog niekada negalima atsisakyti savo troškimų, kad ir atrodytų labai sunkiai įgyvendinamų.

Eilėraščius kurti pradėjau prieš penkerius metus. Dėl laiko trūkumo dabar nebekuriu, o gal ir įkvėpimo nebėra, bet tikiuosi, kad gyvenant čia grįš tas kūrybinis polėkis. Nežinau, kiek gyvensiu šiame krašte, gal likimas nuneš kitur, bet šio savo gyvenimo tarpsnio niekad nepamiršiu. Tebeieškau.

INTERPRETUOJU SODĄ

Kai savo medį surasiu
kursim sodą kartu
viena nebenoriu, padėsi?
Gims obelys, vyšnios,
akacijų krūmų vainikų pavėsy
paslėpsim vaisius,
kad saulėj nedžiūtų, norėsi?
Sūpuosim vaikus savo rankom-lopšiais
kamienais liečiant viens kitą
bitės medų ragaus – už tai dūgs sutartinę
vyniosis metų ūgliai aukštyn
ir žemyn – sveikins žolę
nustebusią
leisim drėgme jai vilgyt
vaisius mūsų medžių draugystės
vitražui spalvų išsiliejus
derlių padėsime nurinkti
vaiskiai tapytą geltoną
raudoną – tiek laiko brandintą
tujų gyvatvorėm saugant
nepaliestą sodą – ne mišką
plantacija virsim, norėsi?

MOTERIŠKAI PER ISTORIJĄ

Gimei Venerà kažkur Vestonicėj
matydama ateitį savo akutėm degtom
iš molio apvalainom formom
sumanei užkariauti pasaulį
Tyliai
prašydama, kartais meluodama
vyrams. Jie – tavo rankose molis
lipant į šlovę auksiniais sandalais
griūnant Pizai po kojomis
Einant
Jėzaus pėdom ir šluostant jam kraują
laužo bijot ir mąstyt kaip eklektiškai degti
nekeliant šleikštulio alkanai miniai, atkirst jai
„jei duonos neturi, lai pyragą valgo“
Per
maldas į dangų kilti ir leistis
Orleano šventąja ar Pirčiupio motina
gimdyti barnius, bet naktį užmigti
kokono pozoj – ji saugiausia ir šildo
Istoriją
sekti visiems, kas nežino, kaip reik laimėti
kryžiaus karus vien glamonėmis siūlant
Adomui ar Judui prisirpusį vaisių – bet kam,
kas galingas, juos valdyt ir vėl gimt kur nors Vestonicėj.

VYRAMS

Dievui (ar velniui) sukūrus ją
ramybės daugiau neturėjai
tavo karas – bijoti moters
gimdančios laukiančios
grįžtant iš fronto savo kareivio
kad priglaustų paglostytų kartais
bet grįžti nedrįsdavai
nes baimė neberast savo

namo

medžio

sūnaus

buvo stipresnė už ilgesį
o verkt negalėjai – tu vyras
instinktais kapojantis galvas
savo vėjo malūnams
bet tavo helenė jau išverkė jūrą
saugot pavargo paliktus tavo

namą

medį

ir sūnų

tad geriau pailsėk menelajau
šiandien nereikia niekur keliauti
priešas liko už borto įgulai snaudžiant
ryt vėl galėsi atrasti salas ar žemynus
ir verkti galėsi – esi tik žmogus
ji nepasmerks
ji tik priglaus

BRAŠKĖS IR AŠ FILOSOFAS

Prisimenu – rytais norėdavom vyti
tekančią saulę
rūką užuosti
išnokintą vakarės vėsos
garuojant karščio išvargintai upei
stebėjomės ragaudami braškių saldumo
norėjom
stebėjom
ir laukėm
ar vis dar prisimeni?
Bet dabar tu jau paveji laiką
ieškai prasmės
tarp painių beprasmybių
„aš filosofas“ – sakai
bet kartais bandai prisiminti tą skonį
ir stebies kaip apkarsta vanduo
į tą pačią upę įbridus
kur nebedera uogų kerai
sakai „pavargau“ ir leidies apgaubiamas
savo paties kurtos kasdienybės.

LAIKAS

Kai skleidės naktiniai birželio rūkai
kvepiant nupjauta žole gyvenau
tėvo tylėjimu ir motinai meldžiant ryte vakare
Dievo palaimos – to man užteko
tenorėjau gyvent dabartim

.....
smulkiais žingsneliais ji bėga pas mamą
miesto grindiniu aidint ritmu
glaudžiu ją, baru, o ji šypsos
besimarkstanti saulėj mano mergytė
ištrunka iš glėbio, kad galėtų garsiai sušukt
netrukdyk man, mama, užaugti!

RAUPSUOTASIS

Plaunant jo pūvantį kūną
girdėjau kaip tyliai klejoja garsai
sakė turėjęs žmoną Mari
jos akys – jūros spalvos
dar, sakė, turėjo du sūnus
seniai jų nematė, nes buvo išvytas
skambėjo varpas tą naktį
„išėik raupsuotasis

din

dan“

kartojo, kad meldžia kasdien pabaigos
tvinkčiojant noru sudegint
kūną opėtą – bastiliją sielos,
kad dūmais galėtų dangų pasiekt
ir vandeniū švęstu žaizdas apsiplauti
taip ir nutilo skambant ryto varpams
„išėjo raupsuotasis

din

dan“

palaidojau jį šalia mūsų sūnų
be mišių, be švęsto vandens
sapnavau ilgus metus to ligonio maldas,
nes kitaip negalėjau.
Buvau jo Mari.

Gabrielė ŽIČKUTĖ

Gimiau 1990 metų sausio 28 dieną Nidoje. Čia baigiau aštuonias klases ir toliau ragavau ne tokios jau ir karčios mokslo šaknies Klaipėdos Vytauto Didžiojo gimnazijoje, kurią baigus įstojau į Mykolo Romerio universitetą. Rašyti pradėjau būdama penkiolikos metų ir tai tapo maloniu savęs pažinimo ir supratimo ritualu. Pirmą kartą mano kūryba peržengė draugų, kaip mano vertintojų, rato ribas prieš pat baigiant mokyklą, kai mano lietuvių kalbos mokytoja, paskaičiusi kelis kūrinius, pasiūlė dalyvauti mokyklos poezijos vakare. Toliau sekė jaunųjų filologų konkursas, kuriame turėjau laimės patekti tarp išrinktųjų į respublikinį turą. Taip pat dalyvavau 2009 metų „Poezijos pavasaryje“, Mykolo Romerio universiteto „Kūrybos mūzų“ vakaruose. Mano kūryba buvo publikuota „Naujojoje Romuvoje“, keletas eilėraščių bus ir universiteto rengiamoje antrojoje dėstytojų ir studentų kūrybos knygoje. Nors savo kūryba nesiekiu aukštumų ar pripažinimo, bet tai, jog yra žmonių, kurie ją skaito ir prisideda prie tik pradėjusių saviraišką skatinimu lįsti iš tamsios kertės, man yra didžiausias pastūmėjimas ir toliau rašyti.

rėk, rėk, kad myli!

būk man draugu,
išeik ir leiski
ramiai man užsimerkt.

dar vakar aš skendau
tamsoj,
jis plaukt išmokė.
dar vakar pilnaty
vilku kaukiau,
o jis sulopė
mano sielą...
kaip keista man,
kaip jis pro
užsklęstas duris
širdin įėjo.
kaip keista,
pasilikti nežadėjo,
o lyg ir niekur neišėjo.
jei jo nėra,
nėra manęs.

sun burns slow.

mano mirtinos dvikovos,
mano pėdos laike,
kai krentu tau su snaigėm
pelenais,
kai bastausi rūke.
mano kosmosas,
bėdos ir kelionės
erdve
tavo sielą sužeidę
vėl paliko mane.
aš kas rytą
kilau ir meldžiau
tau mirties.
neišeisi tu su vėju,
nepaliksi trapiausios –
kvailelių vilties!

kuti kuti, mirk mažuti.

gal ir vėl
susapnuot
tavo prisikėlimą
bus leista.
gal ir vėl
aš kvėpuosiu
viltim.
vėl pajusiu pavasarį,
gal ateis jis širdin.
tavo kraujas
ir ašaros.
tik tave,
tik tave temylėjau,
tik TAVE palydėjau
mirtin...
(man tavęs nebėra)

niekas nepamatys, nesislėpk.

aš būsiu bonapartas,
valdysiu mėnulį.
auginsiu ten briedžius
ir soją.
o, beje –
turėsiu vieną koją.

mano mirtingas mėnuli

mano egzistencijos reforma,
prasidedanti stabmeldyste
ir traukianti link „game over“,
privertė
patikėti mėnuliui.
jis ir pildos ir būna
tuščias, užtat dalinasi
nemiga.

tad tu tyliai išeik,
aš vis mažiau tavo,
o jis pavydus,
bet jam patinka stebėti,
kaip tu laižai ašaras
nuo manų skruostų.
jis kvėpuoja manim, ko
nesugebėtum tu.
ir vis dėlto,
aš tavo tylos
vergė.

tu,
mano mirtį bylojantis bernioke,
tu melsi mano išganymo!

bespalvis spektras

išeis su nebūtim
kai devynios tavo saulės
patekės.
išeis su nebūtim,
nebesuradus išeities.
geltonos pievos
liesis,
kai pėdos jos dar auš.
tu vis kartosi:
ji buvo su šviesa,
o mes pavėsis.
ir pievos liesis,
liesis...

aš slėpsiuos žemuogėse

tylim.
kumščius sugniaužę,
visgi skauda.
tylim?
ir kiek dar taip
gyvenimo paleisim vėjais?
tylim,
o gal bijom?
mylim mylim mylim
save, kitus,
akimirkas, kasdieną,
bet (ir tai) nutylim (ir tai)...

tvoros

dink iš mano
Anapus.
dink
ir pasiimk tuos nematomus
katinus.
trikdo mane
jų tapsėjimas,
laižomos sienos.
dink –
kartosiu kiek reikia,
kvaily,
ir negrįžk.
čia tik mano
Anapus.
Tvoros.

sekmadienio nykštukams

po vieną.
kartu,
nors tuo pačiu po vieną.
nestovim, vis
judam į priekį.
kartu,
visi būriu.
nepažinodami kitų
kovojam už tiesą,
atrodo
po vieną,
o ir vėl būriu.
nagais į gyvenimą
įsikabinę,
kopiame, slystame,
krentame,
žūvame.
visi galvoja, kad po vieną,
o mes būriu.

Andra **BAGDONAITĖ**

MANO NERINGA

(vietoje autobiografijos)

Gimiau 1995 m. kovo 11 d. Nidoje.

Kai aš kvėpuoju mano plaučiai tyliai šnabžda: „Ne-ringa, Ne-ringa...“ Kai žiūriu į dangų, jūrą ar marias, mano akys prisipildo sodraus mėlio. Kai nuogas pėdas panardinu į gelsvą smėlį – jos šoka pagal vėjo gūsius. Kai atsistojusi ant aukščiausio kalno įkvepiu pušų kvapo ir ištiesusi rankas nuskrieju į tolį, kai mirkstant lietuje dainuoju saulės dainą, o saulei kaitinant veidą šoku lietaus šokį, kai liežuviu sugaunu pirmąją snaigę ir pirmąją pavasario snieguolę dovanuju mamai, kai renku rasą nuo žolės, kai iš naujo atrandau aušrą, kai myliu ar dėkoju – mano širdis plaka Neringos ritmu.

Neringa – tai ne vieta, kurioje aš užaugau ir gyvenu. Tai ne mergaitė iš priešais stovinčio namo. Neringa – tai aš.

NOSTALGIJA

Obelių kvapas. Sodas, apaugęs ramunėlėmis ir braškėmis. Pavėsinė po vyšnia ir greta stovintis vandens kibiras. Saulė. Močiutė, drėgmės pilnuose namuose verdanti sriubą. Jos namai man tokie artimi, leidžiantys juose jaustis laisvai ir bebaimei. Kaip vaikystėje. Jie pilni smulkių detalių, nereikšmingų buityje, tačiau visuomet žavių. Girgždanti sofa, raštuotos pagalvėlės ir raudonas telefonas. Daiktai, kuriantys jaukumą. Su jais žaidžiau būdama maža, jais gėriuosiu dabar. Svarbiausias man daiktas namuose – metalinė „Anykščių šilelio“ karamelės dėžutė, pilna įvairiausių sagų. Nuo pat mažų dienų, padedamos mane kantriai sausainiais maitinančios močiutės, tos sagos kūrė mane – tokią pat įvairią ir spalvotą.

Sykį, man bežaidžiant su sagomis (kai jau buvau per didelė su jomis žaisti), močiutė tarė:

– Kai aš mirsiu, jos atiteks tau. Tai bus viena iš mano palikimo dalių.

Kai ji mirs... Tuomet ir sagos, ir raudonas telefonas, ir ramunėlės nebebus tokios svarbios. Be jos šie namai jau nebebus tokie brangūs man. Nes paskutinė detalė, užbaigianti dėlionę, ir yra ji – močiutė.

KAI ESI VIENAS

Kai esi vienas, supranti daugiau. Įsiklausai į tylą. Pastebi smulkmenas. Kai esi vienas, per daug galvoji. Pradedi filosofuoti apie gyvenimą ir dažniausiai tai baigiasi nekaip. Kai esi vienas, suvoki, kokie šalti ir abejingi yra praeiviai. Nė vienas nepažįstamas tau nenusišypso ir nesu-

šunka: „Labas!“ Kai esi vienas, gali nuoširdžiai paverkti ir pakeiksnoti tave nuskriaudusiuosius. Kai esi vienas, gali be baimės svajoti, fantazuoti ar kalbėtis su nematomu draugu. Gali, kad ir kaip nuvalkiotai skamba, dainuoti duše. Gali pats sau išduoti paslaptį. Gali stebėti kitus žmones, kurie, priešingai nei tu, yra ne vieni. Kai esi vienas, gali laisva valia pažadėti sau nuo rytojaus laikytis dietos ir sportuoti, o nubudus sušlamšti didelę dėžutę grietininį ledų. Kai esi vienas, gali apsimesti, jog skrendi. Gali vaipytis prieš veidrodį, šokti kaip pamišęs, apsimesti vaiku, neatlikti namų ruošos darbų. Kai esi vienas, gali būti ne toks, kokį tave nori matyti kiti, o toks, koks nori būti. Kai esi vienas, gali atrasti save. Kai esi vienas, pradedi suvokti, koks vienišas esi. Kai esi vienas. Tik tuomet supranti, kaip tau reikia kito žmogaus.

KAS YRA LAIMĖ?

Laimė – tai ryte sugauti pirmąjį saulės spindulį ir padovanoti jį tave apglėbusiam mylimajam. Laimė – tai išvysti prasiskleidžiantį pirmąjį pavasario žiedą. Laimė – tai delnuose spurdantis drugelis. Laimė – tai pastebėti visas smulkmenas. Laimė – tai įgyvendinti savo svajones. Laimė – tai skraidantys pienių pūkai. Laimė – tai dukros padovanotas piešinys su užrašu „MYLU MAMA“. Laimė – tai būti suprastam. Laimė – tai basos kojos rytmečio rasoje. Laimė – tai su artimu žmogumi įžvelgti tas pačias formas debesyse. Laimė – tai gerti vyšninę kavą lovoje. Laimė – tai jaustis gražiai tarp 1 584 729 gražesnių. Laimė – tai visuomet turėti ką paimti už rankos. Laimė – tai smilga, apklijuota žemuogėmis. Laimė – tai lakstyti basam lietuje. Laimė – tai pradžiuginti kitą. Laimė – tai su geriausiais draugais mėtytis sniego gniūžtėmis. Laimė – tai valgyti šokoladą nebijant sustorėti. Laimė – tai būti laimingam. Laimė – tai ilga naktis ant stogo. Laimė – tai maudynės jūroje leidžiantis saulei. Laimė – tai nebūti supažindintam su negandomis. Laimė – tai verkti lyjant, nes tuomet niekas nemato tavo ašarų. Laimė – tai nuoširdus pokalbis krentant žvaigždėms. Laimė – tai apgalvojus savo gyvenimą nutarti, jog jis gražus. Laimė – tai numirti miegant. Laimė – tai turėti pieštus (ir ne) angelus. Laimė – akimirka, laimė – būsena, laimė – tai meilė, laimė – tai tu. Beje, kas tau yra laimė?

LEDAINĖ

– Na, štai, imk dar vieną kūgelį ledų. Ne, ne, pasiimk tas savo kapeikėles, mano mažasis skaute.

Mano mažasis skaute! Fui, kaip bjauriai skamba. Dėl Dievo, aš niekuomet nenorėjau būti skautu. Tai visad atrodė beprotiškai kvaila.

– Ačiū, ponija, ačiū.

Taip, skautai privalo būti mandagūs. Dar jie turi mokėti pastatyti palapinę, užkurti laužą ir atlikti kitus, dažniausiai visiškai nereikalingus, darbus. Priešingai nei galvoja Ponija Aš Viską Žinau Ledų Pardavėja. Ji visuomet klausia to paties: „Tai jūs ten, na, kepate sausainius, taip?“

O aš, nustatęs malonų skautišką toną, jai atsakau, jog mes to nedarome ir kad aš nemėgstu kriaušinių ledų, kurių ji man duoda nemokamai. Atsakau, jog skautai padeda senyviems žmonėms ir jaunuoliams, turintiems žalingų įpročių. Tačiau malonioji Ponia turi bėdų su atmintimi. Tiesa, kartą ir aš rūkiau cigaretę. Na, pusę cigaretės ir ne savo noru. Bet man patiko ir man buvo nuspėjaut, jog tai nesveika. Aš įsivaizdavau save, seną ir augalotą vyrą, ramiai traukiantį pypkę minkštame odiniame krėsle. Visai kaip mano mokytojas ponas Alunderis. Jis beveik visuomet čiulpia pypkę, rėkia ir bara vaikus. Dažniausiai jis bara nekaltus, mergaites už kasų patampančius vaikus. Tuomet gerokai jiems įkrečia medine lazda, gulinčia po jo stalu, ir paklupdo ant žirnių klasės kampe. Kad ir kaip garsiai jie atsiprašinėtu, verkту ar šauktų – jam nuspėjaut. Jis tik šaižiai kvatoja, o pasiskundus tėvams, į kurių pagiringą rytą jis atsako savo alaus kupina, melaginga pasaka apie nelaimę nukritus laiptais, įkrečia dvigubai daugiau. Tuomet dar gauni nuo jau girtų tėvų už „melą“. Tačiau mergaičių ir jam palankių skundikų ponas Alunderis nemuša. Kai gali sustoti – nenori, kai nori sustoti – negali...

Nususęs šuo Vilys suinkštė prie mano kojų. Turbūt, jis sako: „Drauguži, au au, tu jau gavai savo porciją, jau jau pasirūpink mano pilvel-iau!“ O dar sako, kad šuo geriausias draugas. Nė velnio! Ar draugas tas, kuriam negali parodyti savo slaptos kortų kolekcijos, patikėti paslapties ar susirašinėti slapta draugų kalba rašytais laiškais? Žinoma, vaikas atsakytu, jog tai ne draugas. Tik suaugęs žmogus atsakytu, jog nebūtinai. Juk jų draugai – tai tik įtakingi, pasiturintys, mandagūs ir tušti žmonės. Su tokiais turi draugauti ir jų vaikai. Tikriausiai todėl jie ir atėmė mano puikiausią draugę. Puikiausią draugę, kurios akys buvo žalios kaip šios bjaurios ledainės sienos. Tik jos akys buvo gražios, ne bjaurios. Jos akys buvo žalios lyg pavasario žolė, nei per ryški, nei per blanki, su ryto rasa ant blakstienų, kurią paliko lauke siautusi liūtis. Jos tėvai neleido mums draugauti dėl mano šlykščių, pasigėrusių tėvų. Jos tėvai nenorėjo gadinti reputacijos. Jos tėvai žinojo posakį: kai gali sustoti – nenori, kai nori sustoti – negali...

Pravėrus ledainės duris, kojas sukaustė ledinis rudens šaltis. Lietaus lašai lėtai plovė mano bedvasį kūną. Ilgas kelias namo ir vietos, kažkada buvusios svarbios. Teatras, kuriame žiūrėjau nuostabų spektaklį „Spragtukas“, kuriame sutikau mažąją Melaniją. Mes sėdėjome greta. Aš užuodžiau jos cinamonu kvėpiančias rankas. Gyvūnų prieglauda, kurioje radau šį paiką ir bjaurų šunį, kuris, kaip ir aš, mėgsta poeziją vakarais. Aš tikiu, jis mėgsta. Šuo Vilys, kurį mėgstu aš. Vaikų namai, kuriuose būnu aš, kai girtus tėvus pastebi policijos akis. Mano namai, kuriuose maišoma su žemėmis, mušama ir griauinama svajones. Vieta, kurią noriu kuo greičiau palikti, subjauroti ir sunaikinti. Vieta, kurioje kada nors turėsiu mirti.

LAPKRIČIO POPIETĖ

Aš labai nemėgstu sekmadienių. Tai pati blogiausia savaitės diena – sekmadieniais reikia ruošti kalnus namų darbų, sekmadieniais negali iki vėlumos plepėti su draugais, taip pat reikia lygintis drabužius. Sekmadienių nemėgstu dar ir todėl, kad būtent jų popietėmis einu pietauti pas senelę. Ilgi pamokslai ir besikartojančios istorijos šią dieną sugadina nepataisomai.

Šiandien sekmadienis. Turbūt, pats bjauriausias iš visų. Atrodo, jog Dievas visą dieną čiaudėja ant mano miestelio – viskas nepaliamajamai bėga, žliugsi, varva ir pliumpsi. Jokio vėjo.

Jokių pokyčių. Lyja lyg iš sugedusio čiaupo. Aunuosi batus, kurie peršlaps per keletą minučių, velkuosi storą paltą. Mama paduoda man didelį skėtį ir sako: „Vargšėlė!“, o aš šypsaisi, nors galvoje sukasi milijonas sarkastiškų minčių, kurias trokštu jai pasakyti. Šiandien aš einu pietauti pas senelę.

Išėjusi iš namų matau, kad miesto gatvės visiškai tuščios. Turbūt, galėtum atsistoti miestelio centre ir garsiai išreikti mėgstamos dainos žodžius, o tavęs vis tiek niekas negirdėtų. Lėtai kiūtinu, stengdamasi neįlipti į balą, ir skaičiuoju pakeleivius. Sulijęs šuo. Pagyvenusi namų šeimininkė. Jaunuolis be skėčio, lekiantis namo. Visi jie tokie patys kaip aš – pikti, paniurę ir sušalę. Visi nemėgsta rudens. Visi nemėgsta sekmadienių.

Praveriu vartelius prie senelės namų ir įslenku į šiltą kambarį. Nusipurtau taip, kaip purtėsi sutiktasis šuo.

– O, labas! Pagaliau atėjai. Va, pradėsiu kepti blynus, noriu, kad šiltus gautum, – džiaugsmingai kalba močiutė.

– Mhm, labas, gerai, – suburbu ir sėdu prie stalo.

– Kaip sekasi?

– Neblogai, – sakau. – Tik oras galėtų būti geresnis.

Ji toliau kažką kalba, tačiau aš nesiklausau. Retkarčiais linkteliu, pasakau vieną kitą žodį. Staiga ji sako:

– Ir išvis šių laikų jaunimas – prarastoji karta! Siaubas, o ne vaikai! Mes niekada nesiskųdavome dėl oro.

– Bet juk ruduo toks, na, šaltas ir neįdomus, – sakau.

– Ak, vaikelai, – atsidūsta senelė. – Klysti. Ruduo – vienas iš pačių gražiausių metų laikų. Taip, jis šaltas, bet net labai įdomus! Pažvelk pro langą. Pasistenk matyti ne lietų ir pilkumą, o saulės žaismą, medžių lapų spalvas, vėjų kuriamus šokius, dangaus ašaras, kai sakai, jog ruduo – neįdomus. Še, imk blynus.

– Ačiū.

– Žinai, kai kartais ruduo ir man pradeda atrodyti neįdomus, aš prisimenu vieną nuostabią popietę su tavo, amžiną jam atilsį, seneliu. Mes buvome jauni ir labai mylėjome vienas kitą. Sėdėjome dideliame parke ir stebėjome gamtą. Manau, kad jis ją mylėjo labiau nei aš. Mes sėdėjome, o tavo senelis kalbėjo gražiausius dalykus. Tapė žodžiais. Liepė man užsimerkti ir pasakojo: „Įsivaizduok, kad priešais tave stovi šimtas didelių alavinių kareivėlių. Visi jie iškėlę rankas į viršų. Rankose jie laiko po didžiulę puokštę raudonų ir geltonų rožių. Jų tarpuose mažos mėlynos žibutės. Visos šios gelės yra skirtos tau, tačiau jų taip pat nori piktas ir niūrus Šaltis. Jis stipriai papurtė alavinių kareivėlių rankas ir rožių žiedlapiai ėmė vienas po kito kristi žemėn. Jų rankose liko tik žibutės. Kareivėliai labai nuliūdo, bet jiems pagelbėti nutarė nykštukai. Jie diena iš dienos renka žiedlapius, tačiau niekaip negali jų paduoti kareivėliams ir nežino, kaip juos išsaugoti. Aš esu vienas iš tų nykštukų.“ Jis man padavė raudoną klevo lapą ir kalbėjo toliau: „Tikiu, jog sugebėsi jį išsaugoti.“

– Ar tu jį dar turi? – paklausiau.

– Taip, – tarė ji ir nubėgusi į kitą kambarį atsinešė seną sudžiūvusį lapą. Ji ilgai į jį žiūrėjo ir šypsojosi, o jos akyse mirgėjo tūkstantis kalėdinių lempučių. Tokios laimingos senelės niekad nemačiau.

- Turbūt, aš jau eisiu, – pasakiau šiek tiek palaukusi.
- Gerai, – atsakė senelė. – Ar privalgei?
- Taip. Buvo labai skanu. Ačiū.
- Nėra už ką, – šypsodamasi atsakė.
- Yra. Tikrai, ačiū, – tariau ir išėjau į lauką.

Lauke nebelijo. Pro pilkus debesis skaisčiai švietė saulė. Būrelis spalvotai aprengtų vaikų šokinėjo po balas. Snigo rožių žiedlapiais. Dangus nebeverkė, nes aš pagaliau supratau, kas yra ruduo.

2173

Dar šiek tiek folio rūgštis ir... viskas. Penkerius metus trukęs, daug ilgo ir aklo darbo reikalavęs eksperimentas pagaliau baigtas. Šią akimirką Kenshin įsivaizdavo daugybę kartų, kartais ją net sapnuodavo. Toji akimirka visada būdavo tobula, ji spinduliavo euforija. Visiškai kitokia negu dabar. Kenshin laboratorija buvo apgaubta neaiškaus rūko, ten mėtėsi daugybė tuščių kavos puodelių ir nesuprantamų užrašų, kurie dar labiau pabrėžė pajuodusius mokslininko paakius ir konstatavo faktą – jį kamuoja nemiga. Kenshin susmuko kėdėje, jis juto, kaip jį pamažu apleidžia jėgos. Paspaudė geltoną mygtuką kompiuterio ekrano kampe ir ramiu balsu tarė:

– Kyoko-san, iškviesk vairuotoją. Aš keliauju namo.

Tuo metu eiliniame Tokijo dangoraižyje Harumi sapnavo eilinį košmarą: „Ne... Paleisk, prašau! Tėve... tėve, ne! Ne!“ Harumi, išpilta sūraus prakaito, pašoko iš lovos. Mergina priėjo prie lango ir pažvelgė į mechanizmų bei robotų valdomą miestą. Ji paima judančią fotografiją, prosenelės darytą pro tą patį langą prieš daugelį metų, ir įsistebeilija į keistą bei jai nepažįstamą žalumą. Augalija. Tas žodis pinasi ant jos liežuvio galo, jis toks svetimas. Harumi supranta tėvo troškimą atkurti kažką bent šiek tiek panašaus į anų laikų medį, bet, galbūt, ši užduotis skirta ne jam? Dėl savo kvailo pamišimo Kenshin jau prarado žmoną, kiek laiko praeis, kol jis praras ir Harumi? O galbūt jau prarado? Harumi prieina prie kalendoriaus ir užbraukia dar vieną skaičių. Paskutinį kartą tėvą ji matė lygiai prieš mėnesį, per senelio laidotuves. Kiek mergina pamena, Kenshin tuomet atrodė siaubingai. Susenęs, pervargęs, nusikamavęs... Žmogus, kuris prarado save. Harumi pažiūri į laikrodį, kuris rodo keturias valandas po vidurnakčio, tada pasuka lovos link, tačiau ją sustabdo prasiverusių lauko durų garsas. Pro jas įžengia įsismaginęs Kenshin.

– Haru! Haru, pavasari mano, aš grįžau! – surinka šis.

– O... labas, – Harumi tarsteli nesavu balsu.

– Harumi, man pavyko! Aš jį sukūriau. Jis nuostabus, tau taip patiks, mergaite, taip patiks! Tai pats svarbiausias įvykis mano gyvenime, mes tuoj važiuojam, tuoj tuoj, – Kenshin pradeda raustis namuose, jis kažko ieško.

– Kenshin-san, aš neketinu su jumis keliauti.

– Kaip tai neketini? – Kenshin atsisuka į merginą. – Haru, vaikeli, tu dar miegi. Palauk palauk, tuoj jį pamatysi, tau patiks, tikrai.

– Aš niekur neisiu! Dėl Dievo, Kenshin, nejaugi vis dar nieko nesupranti? Dingai iš mano gyvenimo, palikai mažą mergaitę gyventi vieną ir net dabar, kai galų gale teikeisi grįžti, kalbi vien apie tą augalą. Nejaugi tau neįdomu, kaip aš laikausi? Ar turiu ką valgyti? Ar siaubinga buvo gyventi visiškai vienai?

– Harumi, aš... – džiaugsmas jo balse išgaravo akimirksniu.

– Kas tu? Tu ne žmogus. Tu niekada nemylėjai nei manęs, nei motinos...

– Nekalbėk apie ją! – tokio tėvo Harumi dar nebuvo mačiusi. Jis buvo įtūžęs, o jo smilkiniai tvilkčiojo vis greičiau ir greičiau. – Aš norėjau viską pamiršti, norėjau būti su tavimi ir dalintis Čeinžaugo sėkme, Harumi, o tu nedėkingai nusisuki. Atsiprašau už sugaištą laiką.

Kenshin, paskutinįkart žvilgtelėjęs į dukrą, apsisuka ant kulno ir sunkiai užtrenkia duris. O Harumi nuslenka į balkoną, lėtai užsidega pirmąją cigaretę ir verkia tol, kol išvysta tekant saulę.

Mergina pabunda nuo keisto namuose tyrančio kvapo. Prisvilusi kiaušininė. Harumi pakelia galvą nuo stalo. Taip, vakar ji užmigo balkone. Ji mieguistai pakyla nuo kėdės ir svyruodama eina virtuvės link. Ten Harumi pamato savo tėvą, bandantį išgelbėti gerokai sugadintus pusryčius.

– Ėėė... Harumi. Labas, – sunkiai pralemena šis.

– Ko čia atėjai? – ledinis merginos tonas Kenshin smogia netikėtai.

– Na, matai... Mes vakar taip negražiai susipykome, pamaniau, kad reikėtų užsukti pas tave, pasikalbėti. Va, ir pusryčius...

– Sudeginai. Bet ačiū.

– Galbūt galėtum padaryti geriau? – Kenshin nusišypso, tačiau tai nėra iš tolo neprimena šypsenos, nes veidas atrodo tampomas skaudžių grimasų. – Manęs šiandien laukia svarbus susitikimas, norėčiau skaniai pavalgyti.

– Vėl dėl to augalo?

– Taip, Haru, – atrodo, kad jis net nepastebi pagiežos Harumi balse. – Jis nuostabus, visiems taip patinka, jie tokie sužavėti! Gal ir tu nori jį pamatyti? Tik pasakyk ir važiuojam, iškart!

– Kenshin-san, – pasakė mergina pamačiusi vestibulyje stovinčius lagaminus, – ketinate likti čia gyventi?

– Na, taip. Pamaniau, kad būtų labai patogų gyventi ir rengti susitikimus tame pačiame bute, tikiuosi, tu nieko prieš? – Kenshin tai pasakė taip, lyg tai būtų savaime suprantamas dalykas.

– Ką? Ar tu proto netekai? Mano namai ne koks viešbutis, kad galėtum čia daryti ką nori! Mano namuose nebus nieko, kas yra susiję su tuo augalu. Kenshin-san, rinkitės – arba Čeinžaugas, arba aš.

– Atleisk, Harumi.

Pikta ir įjirdusi Harumi iškeliavo senelės Madokos link. Mergina supranta, kad senelė stipriai pamišusi ir gyvena tikruose griuvėsiuose, tačiau dabar ji neturi iš ko rinktis. Harumi praveria sodo vartelius ir pamato senelę, apsikarsčiusią medalionais bei amuletais, ritmingai linguojančią supamajame krėsle.

– Harumi! – pragysta ši, išvydusi anūkę. – Pipirėli mano, kaip laikaisi? Ak, į kokią dailią lakštingalą tu pavirtai!

– Sveika, senele, – nedrąsiai tarsteli mergina.

– Kokių vėjų genama atklydai pas mane, žibute? – paklausė Madoka.

– Tai dėl mano tėvo.

– O taip, žinau pumpurėli. Tu jį myli, o jis, deja, ne. Tačiau tau vis tiek jo trūksta ir tu pavyduliauji tam jo kūriniumi, nes per jį nematai Kenshin, ar ne?

– Aš... Na... Kaip tu... – Harumi suglumo. Iš kur Madoka visa tai žino?

– Būdamas pas mane nieko neišspręsi, paukštele, ne, ne. Grįžk namo, – ji švelniai pakštelėjo Harumi į kaktą ir stumtelėjo vartelių link.

Tuo tarpu Harumi namuose skambėjo aukštojo mokslo frazės ir įvairios formulės, jos sveitainėje buvo rodomas naujasis augalas, o ratu susėdę vyrai gėrė sakę.

– Tai didžiausias atradimas mokslo istorijoje. Čeinžaugas atliks stulbinamą perversmą pramonėje, o mums, gerbiemieji, atneš milijardinį pelną. Šis augalas – tai mūsų praeitis, dabartis ir ateitis. Pasirašykite už Čeinžaugą ir mūsų visų gyvenimai pasikeis, – Kenshin šią kalbą repetavo visus penkerius darbo metus, todėl ji skambėjo neprikaištingai.

Netrukus pasigirdo plojimai ir atsistoję vyrai vienas po kito spaudė Kenshin ranką. Taip, jis gavo tai, ko troško visą gyvenimą. Jis pagaliau yra pripažintas mokslininkas.

– Kenshin-san, – į jį kreipėsi vienos galingos firmos valdytojas, – šis augalas yra nepakartojamas! Norėčiau, kad jūs su manimi keliautumėte į Europą, į JAV. Čeinžaugą turi pamatyti visas pasaulis.

– Tai būtų nuostabu. Bet kiek laiko truks ši kelionė? – paklausė Kenshin.

– Galbūt net kelerius metus, – atsakė valdytojas.

Kenshin nusišypsojo. Būtent šito jis ir laukė.

Harumi visą dieną praleido ant savo mėgstamiausio dangoraižio stogo. Mergina daug galvojo apie tėvą, mirusią motiną ir Čeinžaugą. O kas jei ji klysta? Kas jei Kenshin iš tiesų ji rūpi, o tas augalas buvo tik laikina užgaida? Galbūt visa tai baigsis ir jie vėl bus laimingi... Temstant mergina grįžo namo. Ji paruošė vakarienę ir laukė tėvo. Netrukus šis, šiek tiek apsvaigęs, įsiveržė pro duris. Priėjo prie stalo, nusivilko švarką ir prisėdo.

– Kenshin, galbūt galėtumėm viską pradėti iš naujo? – paklausė Harumi.

– Na, žinoma, taip, – atsakė Kenshin.

– Tu sėkmingai parduosi tą augalą, mes gyvensime kartu ilgai ir laimingai, kaip tikra šeima, – Harumi balsas nežymiai virpėjo.

– Haru...

– Aš galėsiu perdekoruoti kambarius, kad tau būtų jaukiau. Mes susigrąžinsime prarastą laiką, pakeliausime po Japoniją, bus puiku, tikrai.

– Harumi... Aš rytoj išskrendu į Europą, – Kenshin balsas buvo šaltas, be jokios užuojautos.

– Kaip tai išskrendi? Ne, ne, tik ne dabar! Man tavęs labai reikia, tėve, labai, – Harumi skruostu nusirito didelė ir skaidri ašara. – Prašau, nepalik manęs.

– Haru, pavasari, tai mano likimas. Aš to visada troškau. Atleisk, bet tai mano kelias ir aš turiu taip elgtis. Sudie, Harumi, – pasakė Kenshin ir pakilo nuo stalo.

– Aš tave myliu, tėti, – viltingai ištarė Harumi.

– Sudie, – suglumintas jos žodžių Kenshin sugebėjo tarstelti tik tiek. Tuomet jis apsilvilko švarką ir neatsigręždamas nuskubėjo durų link. Tačiau dabar Harumi tai neberūpėjo, nes ji puikiai žinojo, ką darys toliau.

Rytojaus rytą Harumi atsikėlė anksti. Ji nusiprausė, užsilvilko dailią baltą suknelę, pasileido ilgus juodus plaukus. Raudonai nusidažė lūpas ir pasuko to pačio dangoražio link. Atsisėdusi ant stogo krašto ji pradėjo dainuoti savo mėgstamiausią dainą.

Kenshin atvyko į oro uostą, pasipuošęs savo dailiausiu juodu kostiumu. Jis susitiko su svarbiais asmenimis, užsiregistravo skrydžiui ir nuėjo gerti kavos.

Harumi vaikščiojo stogo pakraščiu dainuodama tą pačią dainą.

Kenshin sumokėjo už kavą ir įlipo į lėktuvą.

Harumi nustojo dainuoti.

Kenshin lėktuvas pakilo.

Harumi nušoko nuo stogo.

ANGELIŠKAS KOŠMARAS

Ruduo. Pažvelgusi pro langą matau, kad po ištisų savaitių lietaus šviečia saulė. Vėjuota, šalta, bet proga išlįsti iš namų yra. Išsiridenu iš lovos, įsijungiu televizorių ir einu užkaisti arbatos. Išgirstu, kad prasidėjo Nomedos akcija ir prisimenu, jog šiandieną jau buvau suplanavusi. Pasukbomis išgeriu arbatą, apsivelku paltą ir bėgu į rūšį surinkti senų žaislų.

Įpusėjusi kelią vaikų namų link, sustoju senamiesčio kavinėje, užsisakau pusryčius. Tik dabar pastebiu, kaip šiandien gražu. Auksiniai spinduliai skverbiasi į kiekvieną miesto kampelį. Žmonės laimingi, jie džiaugiasi vaikais, augintiniais, nudegusiais medžių lapais... Ir staiga daugiausiai spindulių gavęs, labiausiai nuraudęs beržo lapas krenta. Lėtai ir grakščiai moja draugams bei šeimai, likusiems viršūnėje. Pats artimiausias ir ištikimiausias krenta paskui jį. O kiti tik žiūri, nekrenta ir nemoja. Jie toliau mėgaujasi saulės spinduliais...

– Laba diena, – mano mintis nutraukia keistas vyriškis.

– Laba, – atsakau. – Mes pažįstami?

– Tikrai taip, mieloji. Ėjau pro šalį ir negalėjau atsistebėti tamsta. Galbūt nesupyksite, jei prisėsiu greta?

– Žinoma, prašau. Atleiskite, bet nepamenu, kuo jūs vardu?

– Mane įvairiai vadina – Vaikyste, Šeima, Globa, Angelu. Rinkis, kurį tik nori!

– Jūs šaipotės?

– Ar aš galėčiau iš tavęs šaipytis, Siuzana?

– Iš kur žinote mano vardą? Kas jūs?

– Nereikia jokių aiškinimų. Tiesiog klausyk. Aš atėjau padėti tau. Siuzana, tu laukiesi. Mieloji,

tu atvesi į šį pasaulį naują gyvybę! Naują saulės spindulį! Kodėl tu nori tą mažytį džiaugsmą atiduoti globoti vaikų namams? Kodėl nori atimti iš jo saugumą ir šiltą vaikystę? Juk žinai, ką tai reiškia. Žinai, kaip sunku yra augti be motinos! Prašau, mieloji, nekartok savo gimdyvės klaidų. Suteik tam spindulėliui tokią laimę, kokios jis yra vertas. Prašau, Siuzana...

– Aš... aš nežinau! Negaliu, – akyse jau telkėsi ašaros, – aš neturiu tam pinigų...

– Mieloji! Laimė ne piniguose. Siuzana, nedaryk to, maldauju...

Nebegalėjau ilgiau laikytis. Įsikniaubusi į delnus verkiau kaip maža mergaitė. Visai kaip tada, kai mane paliko mama...

Kai atsimerčiau, angelo šalia nebebuvo. Aš gulėjau savo lovoje, buvo trečia valanda nakties. Kakta išpilta šalto prakaito, ašaros vis dar rieda skruostais. Praėjo šiek tiek laiko, kol supratau, kad tai buvo tik sapnas. Dar vienas košmaras. Tačiau šis, priešingai nei kiti, neišsitrins iš mano atminties dar daug metų.

KARAMELINĖ TĖJA

– Pažadi?

– Pažadau.

– Tikrai?

– Taip. Bus sunku, bet aš pasistengsiu. Dėl tavęs.

– Ačiū. Aš myliu tave.

– Ir aš tave.

Ir visgi pirmąsyk šiandien sakau tiesą. Aš tikrai myliu Stelą. Mes geriausios draugės nuo pat kūdikystės. Ir neturim viena nuo kitos paslapčių. Na, beveik neturim. Ji tikrai nuostabi, tokia gera ir graži. Ilgų kaštoninių plaukų ir tamsių akių. Aš ją tikrai myliu. Bet pastaruoju metu vis dažniau ją nuviliu. Reikia labiau pasistengti. Vardan mūsų, vardan mūsų draugystės.

– Na, einam ledų? Karamelinų, žinoma. Vaišinu, – nutraukė mano mintis Stela.

Mus dar vienija karamelė. Tai toks dieviško skonio, auksinės spalvos skystis. Iš jo daromi irisai. Pamiršau paminėti. Tik karamelė jai į kūną neina. Skirtingai nei man.

– Einam. Reikia gauti dienos normą.

Abi krizenam. Dievinu tuos momentus, kai mudvi juokiamės iki ašarų. Tada vėl jaučiuosi vaiku. Jokių problemų, tik muilo burbulai. Dideli ir maži, spalvoti ir skaidrūs. Galėčiau visas vasaros dienas praleisti aukštžolė pievoj ir iš lėto pūst muilo burbulus. Tuomet visos spalvos ryškėja. Noriu vėl būt vaiku. Arba susigrąžint akimirkas su Evidu...

– Ei? Kas tau, Tėja? Tu kaip nesava.

– Nieko. Tiesiog užsigalvojau. – *Tuoj ji kaip visada sakys, kad per daug galvoju, kad man reikia gyventi.*

– Ir apie ką mąstai? – *Oho, neatspėjau. Stela mane stebina.*

– Apie Eivį...

– Ach, maže, pamiršk jį. Jis buvo tavęs nevertas.

– Žinau, žinau. Man dvigubą porciją karamelinių ledų, – per minią išrėkiu pardavėjai.

– Man irgi, gražą pasilikite.

Stela tikra švaistūnė. Bet aš ją myliu. Tikrai labai myliu. Visados liksiu jai dėkinga. Ji priverčia mane pamiršt visas nuoskaudas ir džiaugtis gyvenimu tokiu, koks jis yra. Žinoma, ji beveik visada į pagalbą kviečiasi karamelę. Bet aš dėl to nė kiek nepykstu ir be galo džiaugiuos, kad turiu tokią nuostabią draugę.

– Na, kas geresnio mokykloj? – *Taip, mes mokomės skirtingose mokyklose. Kartais tai labai nervina.*

– Viskas kaip visada, – Stelos balsas kažkoks keistas, tarsi kažką slėptų.

– Ei, kažkas yra. Matau akyse kabliukus. Nagi, sakyk. Ir greit.

– Na... Norėjau, kad tau tai būtų staigmena, bet... Jei tau taip įdomu, tai gal ir galiu pasakyt...

– Nagi. Nekantrauju išgirst.

Stelai niekad nepavyksta manęs nustebint. Per praėjusį mano gimtadienį ji surengė vakarėlį-staigmeną. Sukvietė draugus, visą vakarą grojo mano mėgstama muzika, o stalai buvo nukrauti mėgstamiausiais valgiais. Tiesa, tai nebuvo vakarėlis-staigmena, nes apie viską aš sužinojau prieš gerą mėnesį. Tuomet tekdavo apsimetinėti, jog visiškai nieko nenučiuokiu, ir būti tobula kvaile, nes, kaip jau minėjau, Stela nesugeba kažko nuslėpti. Pavyzdžiui, dieną prieš vakarėlį ji pasakė man einanti į vakarines mišias, tarsi aš nežinočiau, kad ji nėra labai atsidavusi katalikė. O kai pasiūliau susitikti po mišių, ji sakė būsianti labai pavargusi. Ir taip baigiasi visos jos staigmenos.

– Na, gerai. Penktadienį mūsų mokykloje vyks šokiai, į kuriuos bus galima atsivesti draugų iš kitų mokyklų. Taigi pamaniau, kad norėsi eiti su manimi.

Matau, kad Stela nekantrauja. Ji tikrai nuoširdžiai nori, kad eičiau.

– Hm... Penktadieniui tėtis uždavė man daug darbų. – *Jos veidas baisiai iškreiptas kančios. Po šimts, neįau ji nesupranta, kad juokauju?* – Bet kadangi tu esi mano geriausia draugė ir aš sugalvojau tave išdurti, tai aš sutinku eiti į šokius.

O varge, manau Stela tuoj apsiverks. Neįaugi aš taip baisiai pajuokavau? Stela verkia. O Dieve, ką dabar daryt? Ji kriokia vidury ledainės, kaip koks mažvaikis, iš kurio pavogė saldainį.

– Ach, Tėja, aš tokia laiminga. Tai bus nuostabiausia diena. Tikrai, aš tau pažadu.

Ir staiga, man visiškai nespėjus atsipeikėti, aš jau buvau jos glėby, o ji ir toliau žliumbė. Bet ne iš nevilties. Tai buvo šiltos džiaugsmo ašaros. O ne, manau ir aš tuoj apsiverksiu.

Vėliau mes vaikščiojom pakrante, valgėm irisus, kalbėjomės apie vaikus ir karamelę, tapybą ir karamelę, knygas ir karamelę. Mes dievinam karamelę. Manau, jog tai buvo viena iš nuostabiausių dienų per visą savaitgalį. Tik aš, Stela ir karamelė. Mmm... Karamelė. Bijau, jog šiandien jos buvo per daug. Tuoj sapnuosiu karamelinį sapną.

Kitas rytas po karamelės vakaro buvo baisus. Atsikėliau septintą ir maniau, kad nebespėsiu į autobusą, vežantį mokyklon. Todėl paskubomis išsivaliau dantis ir užsivilkau pirmą po ranka pasitaikiusią palaidinę. Kiek vėliau pastebėjau, ji buvo su Mikio Mauzo atvaizdu. Visai nieko, bet man atrodo, jog ji ne mano, nes truputėlį spaudžia. Tikriausiai ji Agotos. Agota yra mano

jaunesnioji sesuo, kurią visi vadina Aga. O tas trumpinys atsirado labai painios istorijos metu, bet apie tai kitą sykį, nes nuklydau nuo savo pasakojimo. Tai va, nusipraususi ir apsirengusi šokau į savo „laivelius“, pasiėmiau šepetį į ranką ir nuskuodžiau stotelėn. Ten jau stovėjo Emė, Džulė ir jos brolis Lukis su savo gauja.

– O, kokia palaidinė, Tėje. Ar ji neturėtų būti kiek laisvesnė? – žvengia Lukio gauja kiek tik telpa.

Apsimetu, kad jų nepastebėjau ir kulniuoju prie merginų.

– Sveikos! Kaip jums rytas? Džule, jei ruošies kažką sakyti dėl Lukio, tai, žinok, kad jis man nerūpi, – pasakau pastebėjusi Džulę pražiojant burną.

– Taip, labas. Siaubas, man norisi jį prikult už tą pasipūtėlišumą. Asilas.

– Tai jau tikrai, Džule, – pritaria jai Ema. – Sveika, Tėja. Man rytas visai neblogas, tik nuotaiką sugadino nulūžęs naujų basučių kulnas. Gerai, kad radau savo mokasinius. O kaip tau, Tėja?

– Na, kaip čia pasakius...

Staiga pasigirdo Lukio ir jo sėbrų švilpimas. Iškart supratom, kad ateina „O lia lia“ mergaitės. Tikros bjaurybės. Į mokyklą atkeliauja išsipoušiosios kaip į raudonųjų žibintų kvartalą. Žodžiu, kekšės. Baisu net žiūrėt. O jau jų kalbos...

– O varge, dabar nebepasišnekėsim, – apsimitė verkiančia Džulė. – *Vaidas tikrai neblogas, gal ji lankė dramos būrelį?*

– Tai jau tikrai.

Vos spėjau pasakyti, o jos jau stovėjo greta mūsų. Dieve, galvojau mirsiu. Jos pradėjo mus apkabinėti ir bučiuoti į skruostus, tarsi būtumėm jų bičiulės.

– Tavo brolis tikras šmaikštuolis, Džiule, – susigėdusi leptelėjo Leila, „O lia lia“ vadė. Ji padarė vieną neištaisomą klaidą – Džulę pavadino Džiule. Aš žinau, kaip šito ji nekenčia.

– O taip, Leilute, jis jau toks, mėgsta erzinti bjauriausius, – paskutinį žodį ji ištarė su tokiu pasišlykštėjimu, kad net apstulbau. Leila jau žiojosi jai atsikirsti, tačiau, ačiū Dievui, atvažiavo autobusas.

– Mes dar nebaigėm, – išgirdau sakant Leilą, bet jau sėdėjau autobuse, greta Emos.

Važiavome stulbinamai ilgai. Spėjau susirišti arklio uodegą ir perskaityti 20 puslapių ištrauką, kurią reikėjo užbaigti per savaitgalį. Be to, iš autobuso išlipau paskutinė, mano spintelė atsiradė tik trečią kartą suvedus kodą ir aš pavėlavau į pamoką. Žinoma, gavau lapelį pasilikti po pamokų. Valio. Sumautas rytas. Baisu net pagalvot, kas bus toliau.

Pamokos slinko ne trumpiau už kelionę autobusu. Galvojau, jog netrukus užmigsiu. Visą laiką mane palaikė mintis apie karamelę ir ilgąją pertrauką. Tiesa, maniau, kad jos nesulauksiu, o jai atėjus šoviau iki savo spintelės, pasidėjau knygas ir pasivijau Džulę su Eme. Pastebėjau, kad mokykloj tik su jom ir bendrauju. Reikia praplėsti draugų ratą.

– Na, sveikos dar kartą. Kas šiandien valgyt?

– Labuka. Atrodo, grybų apkepas. A, fu fu. Bet kam klausi, jei vis tiek valgysi tą savo karamelę? – tarė Emė.

– Tiesiog pasidomėjau. Kas geresnio? Kaip tau su Timiu, Džule?

Džulė ir Timis draugauja jau mėnesį. Manau, kad tai jos ilgiausia draugystė. Tokia jau ji yra, neapsisprendė.

– Puikiai. Pastaruoju metu jis tiesiog nuostabus. O tu su Evidu išsiskyrei? Buvot puiki pora, bet jis kažkoks keistas. Toks liūdnas ir tylus. Gal atgailauja?

– Taip, išsiskyřēm. Ir tegul atgailauja, jam neprořal. – *Reikia greičiau keisti temę. Kalbos apie Eivį man jau įgriso.* – Tai kokią knygą dabar grauži, Eme?

Ir mane kaip visados užgožia valgyklos šurmulyš. Su merginomis išsiskiriame ir einame susikrauti savo mėgstamų valgių. Aš iškart pasuku prie saldumynų ir galvoju, kad netrukus apsi-
verksiu. Nėra karamelės! Nė vieno indelio. Siaubas. Ši diena tikrai žiauriai sumauta.

Prie merginų negrįžau, išėjau į lauką. Paskui joms papasakosiu. Na, o čia daug geriau. Vis dėlto jau pavasaris. Staiga pamačiau ateinant Matą.

– Sveika! Ką čia veiki? – *Atrodo, jog jam tikrai įdomu.*

– Labas, Matai. Sumaniau pakvėpuot grynu oru, – švelniai jam nusišypsojau. *Kartais jis tikrai visai nieko. Bet tik kartais.* – O kokie vėjai tave čia atpūtė?

– Buvau iki kiosko nuklydęs. Juk žinai, kad mokykloje nevalgau.

Žinoma, kaip galėjau pamiršt? Mūsų Matas tikras išrankuolis ir kasdien eina valgyti į netoliese esantį greito maisto kioskelį. Jis tikrai keistas, nes tokių pačių mėšainių yra ir mokyklos valgykloje, tačiau jis sako, kad mėšainiai kioskelyje skanesni, o valgyklos atmosfera jį nervina. Kartais jį sunku suprasti.

– O taip, žinoma, – atsakiau.

– Žiūrėk, kaip žinodamas nusipirkau karamelės. Imk, dovanoju.

– O, ačiū, Matai. Šiandien valgykloje jos stebuklingai nebuvo. Tikrai, labai dėkoju.

– Nedėkok, Tėja. Negaila.

Matas tikrai mielas. Visą pertrauką prasėdėjome lauke ir tik po skambučio patraukėme į mokyklą.

– Malonu buvo su tavim pasiřnekučiuoti, Tėja, – sušuko jis mums patraukus skirtingais keliais.

– Ir man! Dar kartą ačiū už karamelę.

O dabar laukia dar kelios pamokos ir valanda po jų. Kadangi buvau palikta po pamokų, teko važiuoti autobusu su vyresniais. Katastrofa. Ir vėl manęs klausinės apie Eivį bei stengsis kuo labiau pažeminti. Nekenčiu. Dabar vis dažniau svarstau galimybę namo pareiti pėsčiomis, tačiau tuomet užtrukčiau kelias valandas. O ir nesu tokios geros formos, kad galėčiau eiti tokį ilgą laiką. Taigi nusprendžiau pakentėti.

– Sveikutė, mažike, – išgirstu atėjusi į stotelę. – Pasiilgai Eividuko, ar ne?

– Ne tavo reikalas, Luki, – atšau nu ir lipu į ką tik atvažiuosį autobusą.

Ši kartą važiuoju daug greičiau nei į priekį. Matyt, vairuotojas bus kavos išgėręs ar ko nors stipresnio, nes kvapas prie vairuotojo labai gražia nosį. O aš būtent tame kvapelyje ir sėdėjau. Jėga. Mane palaiko mintis, kad tuoj būsiu namie ir klausysiuos „Good Charlotte“ dainų. Galbūt, ir Stelai paskambinsiu. Paklašiu, kaip praėjo jos diena. Tikrai nuoširdžiai viliosiu, kad geriau nei manoji.

DOORÉ
Dailėje

Eduardas JONUŠAS

Rimantas DIDŽPETRIS

Vilija PANGONYTĖ-DIDŽPETRIENĖ

Albertas KRAJINSKAS

Jūratė BUČMYTĖ

Evaldas ŠEMETULSKIS

Kristina DANILEVIČIENĖ

Albertas DANILEVIČIUS

Robertas SIMAITIS

Liucija SIMAITIENĖ

Daiva MOLYTĖ-LUKAUSKIENĖ

Marius VALANČIUS

Vilius DIDŽPETRIS

Ula DANILEVIČIŪTĖ

Karolis SIMAITIS

Eduardas JONUŠAS

Dailininkas, Mažosios Lietuvos tradicijų saugotojas Eduardas Jonušas gimė 1932 m. balandžio 23 d. Pikeliuose, Mažeikių apskrityje. 1952 m. įkalintas Čitos lageryje Sibire (Rusija) kaip politinis kalinys. Čia „mokėsi“ dailės pradmenų pas dailininką A. Pivoriūną, vėliau studijavo savarankiškai, piešė, tapė pastele, aliejumi, kūrė skulptūras. Sukūrė paveikslų ciklus „Žemė“ (pagal indų filosofiją). Ciklo dalis „Penktas mūsų planetos ciklas“ skirta tremties, kančios ir blogio išgyvenimams (17 paveikslų, aliejus). Kūrybai būdingi siurrealizmo bruožai, simbolizmas.

„Smuikininkas“

„Gintaro keleiviai“

„Kopų sapnas“

„Paukščių takas“

Rimantas DIDŽPETRIS

Dailininkas Rimantas Didžpetris gimė 1951 m. birželio 6 d. Utenoje. 1972 m. baigė Kauno S. Žuko taikomosios dailės technikumą. Diplominis darbas – „Nidoje“ (reljefas). 1978–1984 m. studijavo tapybą Lietuvos valstybiniame institute (dabar Vilniaus dailės akademija). Nuo 1974 m. gyveno ir dirbo Neringoje. Šiuo metu gyvena užsienyje.

„Peizažas“

„Natiurmortas“

„Aktas“

Vilija PANGONYTĖ-DIDŽPETRIENĖ

Gimė 1952 m. vasario 18 d. Klaipėdoje. 1972 m. baigė Kauno S. Žuko taikomosios dailės technikumą. Nuo 1974 m. gyvena Nidoje. 1974–1978 m. – Neringos miesto dailininkė. 1993–1999 m. dirbo Neringos savivaldybės viešosios bibliotekos dailininke. 1999 m. – šios bibliotekos bibliotekininkė.

Triptikas „Kopos“

Albertas KRAJINSKAS

Albertas Krajinškas gimė 1956 m. Varniuose. 1974–1979 m. studijavo dizainą Valstybiniame dailės institute. Nuo 1981 m. dirbo žemės ūkio mašinų dizaineriu. Tais pačiais metais pradėjo dalyvauti parodose. Kūrė mažosios plastikos ir tekstilės objektus, modernius baldus, grafinį dizainą. Atstatinėja senųjų Kuršių marių žvejybinių valčių modelius. Mėgstama kūrybinių darbų tema – pamario žvejų gyvenimo motyvai, laivai.

„Marių dievai“

„Žvejų amatai“

Jūratė BUČMYTĖ

Jūratė Bučmytė gimė 1958 m. Vilniuje. 1976–1981 m. studijavo architektūrą Valstybiniame dailės institute. 1981–1985 m. dirbo architektė-restauratore. Nuo 1986 m. Lietuvos dailininkų sąjungos narė. Parodose dalyvauja nuo 1983 m. Kūrė baldų dizainą, modernius papuošalus, mažąją tekstilę, grafinį dizainą, tapė ant šilko. Nuo 1986 m. grįžo prie akvarelės ir piešinių. Dominuojantys motyvai – Kuršių nerijos senoji medinė architektūra, krašto peizažas su senaisiais žvejybos laivais, jūros ir marių pakrančių vaizdai bei Vilniaus senamiestis.

„Marių laimės“

„Thomas Mannas“

„Bachmano vila“

Evaldas ŠEMETULSKIS

Gimė 1959 m. Kūrybinio darbo biografija prasidėjo 1984 m. Tai buvo savito tapybos stiliaus ir naujų išraiškos priemonių ieškojimų metas. Nuo tada organizuojamos pirmosios asmeninės parodos. 1990 m. žymi naują periodą jo kūrybiniame gyvenime: atsirado galimybė dalyvauti grupinėse parodose, rengti personalines parodas užsienio šalyse.

Nuo 2000 m. Evaldas Šemetulskis Neringoje rengia tarptautinius simpoziumus, kuriuose dalyvauja ir ekspozuoja savo darbus dailininkai iš Europos ir netgi Japonijos.

„Broliukai“, 80x65, drobė, aliejus

„Horizontalai“, 150x170, drobė, aliejus

„Šventė“, 80x60, drobė, aliejus

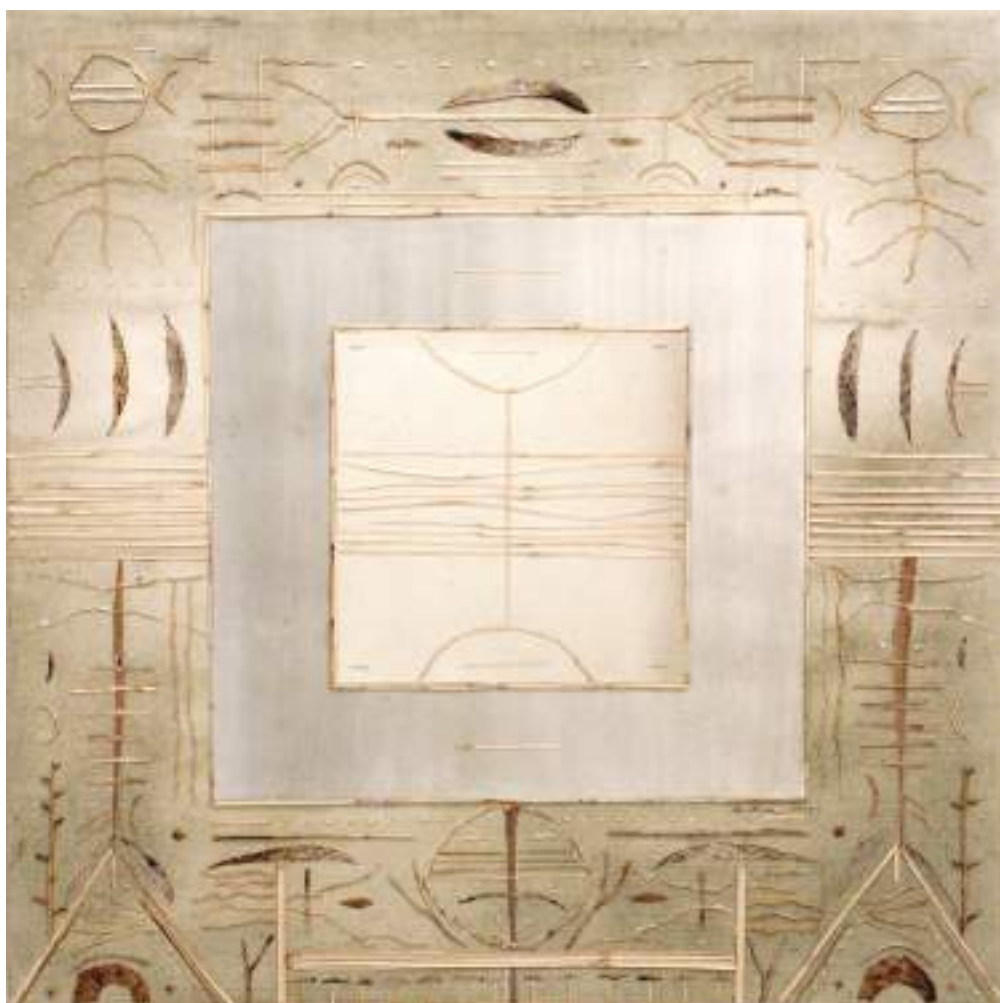
Kristina DANILEVIČIENĖ

Kristina Danilevičienė yra profesionali dailininkė, kurianti kompozicijas iš džiovintų augalų. Jos dėstomas ornamentas dažnai primena senąją lietuvių baldų puošybą, tik naudojamos medžiagos, džiovintų augalų nestabilios formos suteikia jam gyvybės ir meniško neužbaigtumo, iš prigimties statišką elementą paverčia subtiliausias emocijas perteikiančiu meno kūrinium. Abstraktūs archajiški kūriniai iš žolių, sukaupusių gamtos energiją, yra tarsi sugrįžimas į pirmąją gamtos pasaulį.

Parodose dalyvauja nuo 1987 m. Nuo 1994 m. su šeima gyvena ir kuria Neringoje.

„Mėlynos dienos“, 65x65, 2004

„Tylusis metas I“, 65x65, 2003

„Leidžiantis mėnuliui“, 110x60, 2003

Albertas DANILEVIČIUS

Albertas Danilevičius gimė 1961 m. Plungėje. Baigė akmens apdirbimo specialybę Telsių taikomosios dailės technikume, vėliau Vilniaus dailės akademijoje studijavo skulptūrą (baigė 1986 m.). Nuo 1994 m. su šeima gyvena Juodkrantėje.

Kuria iš akmens, medžio ir metalo. Skulptūroms būdinga aiški kompozicijos struktūra, monumentalumas, subtili stilizacija. Alberto kūryboje galima išskirti keletą stilistinių linijų: ankstyvieji medžio darbai pasižymi giliu senosios baltų ritualinės skulptūros pojūčiu („Medeina“, „Žvaigždikis“, „Žemyna“, „Gabija“ ir kt.); antkapinės skulptūros, santūrios, tarsi „plaukiančių“ formų, išraiškingos faktūros, tampa susijusios su krikščioniškąja tradicija – Kristaus veido, erškėčiais vainikuotos galvos, Marijos figūros vaizdavimas („Tyla“, „Tėvui“, „Liūdesys“ ir kt.).

A. Danilevičius dalyvavo Gedimino paminklo konkurse Vilniuje, įvairiuose simpoziumuose: Juodkrantėje (1997, 1999), Velse (2001), vadovavo liaudies meistrų simpoziumui Vilkaviškyje. Pastutiniaisiais metais kuria ugnies skulptūras (Juodkrantėje ir Plungėje).

„Poilsis“

„Mergaitė“

„Kopų deivė“

Robertas SIMAITIS

Keramikas Robertas Simaitis gimė 1963 m. gruodžio 5 d. Juodkrantėje. Mokėsi Telšių ir Vilniaus kurčiųjų mokyklose. 1984 m. įstojo į keramikos žiedėjo specialybę Kauno 52-oje profesinėje technikos mokykloje. Dar besimokydamas dirbo žiedėju dailiosios keramikos gamykloje „Kauno Jiesia“. 1990–1997 m. žiedėju Vilniaus dailės kombinate. Nuo 1997 m. gyvena ir kuria gimtojoje Neringoje. Lietuvos tautodailininkų sąjungos Žemaitijos skyriaus narys.

„Debesys I“, „Iguana“

„Debesys II“, „Liepsna“

Diptikas „Smėlio fantazija“

Liucija SIMAITIENĖ

Gimė 1965 m. gegužės 5 d. Vilniaus rajone. Mokėsi Vilniaus kurčiųjų mokykloje. 1985 m. pradėjo dirbti darbininke vienoje Vilniaus įmonėje, 1995 m. – mezgėja UAB „Otrik“, 1996 m. Juodkrantės poilsio namuose „Keramika“. 2007 m. baigė Klaipėdos siuvimo ir paslaugų verslo mokyklą, įgijo interjero apdailos specialybę. Kuria floristikos darbelius, kurie buvo eksponuojami Klaipėdos kurčiųjų draugijoje.

„Lapas“

„Keturi metų laikai“

Daiva MOLYTĖ-LUKAUSKIENĖ

Poetė, dailininkė, žurnalistė Daiva Molytė-Lukauskienė gimė 1967 m. spalio 9 d. Daugiau nei šešiolika metų gyvena ir kuria pajūryje.

Mokėsi Varėnos 2-oje (dabar Ryto) vidurinėje mokykloje, Kauno S. Žuko taikomosios dailės technikume. Dirbo Maironio lietuvių literatūros muziejuje dailininke. Vėliau studijavo Vilniaus dailės akademijoje, Klaipėdos vizualinio dizaino katedroje baigė magistrantūros studijų programą (parašė darbą tema „Grafinė poezijos išraiška“).

Pati sukūrė iliustracijas savo eilėraščių knygoms. Tarptautinio poetų ir dailininkų plenero „Žodžiai ir spalvos“ (Lietuva, Lenkija, Baltarusija) dalyvė.

„Kur išplaukia vaikystės žuvis?“, 60x80, drobė, akrilas, mišri technika

„Nubėgančios spalvos II“, 1200x1000, drobė, akrilas

„Nubėgančios spalvos I“, 1200x1000, drobė, akrilas

Marius VALANČIUS

Dailininkas Marius Valančius gimė 1978 m. Nidoje. 1996–2000 m. baigė bakalauro studijas Vilniaus dailės akademijos Tapybos katedroje, o 2001–2003 m. įgijo ir magistro laipsnį.

2000–2007 m. dirbo dailės mokytoju Neringos meno mokykloje. Nuo 2007 m. scenografas Neringos KTCL „Agila“.

„Natiurmortas su veidrodžiu“

„Šeimyninė scena“

„Barkasai“

Vilius DIDŽPETRIS

Gimė 1979 m. Nidoje. 1999 m. studijavo Kauno aukštesniojoje meno mokykloje. 2000–2004 m. mokėsi Vilniaus dailės akademijos Klaipėdos vizualinio dizaino katedroje.

2005 m. dalyvavo projekte „Pajūriais pamariais“, 2006 m. – plenero-projekte „Išgirsti, išklausyti ir suprasti gamtą gali menas“.

„Gaisras“, 2006 m., drobė, akrilas

„Gaisras“, 2006 m., drobė, akrilas

„Peizažas“, 2010 m., kartonas, akrilas

Ula DANILEVIČIŪTĖ

Ula Danilevičiūtė gimė 1985 m. Vilniuje. 1994 m. su tėvais apsigyveno Neringoje. Mokėsi Klaipėdos E. Balsio menų gimnazijoje, studijavo Castilla La Mancha universitete, Ispanijoje, o 2008 m. Vilniaus dailės akademijoje baigė taikomosios grafikos studijas. Darbams būdinga subtili tonų kaita, šmaikštus linijinis piešinys, erdvės pojūtis. Kompozicijos labai įtaigios. Daug neišbaigtumo, nutylėjimų, gyvenimo džiaugsmo ir dramatiškumo.

„Memory Scan“

„Ugné“

Karolis SIMAITIS

Gimė 1990 m. lapkričio 20 d. Vilniuje. Mokėsi Klaipėdos ir Vilniaus kurčiųjų bei neprigirdinčiųjų mokyklose. Baigė Klaipėdos Adomo Brako dailės mokyklą, tapo laureatu tarptautiniame vaikų ir jaunimo kūrybos konkurse „Mes nuo jūros“. Jau nuo vaikystės žavėjosi grafika. Šiuo metu yra Vilniaus dailės akademijos grafikos specialybės studentas ir Vilniaus kurčiųjų jaunimo organizacijos tarybos narys.

„Autoportretas“

„Moters veidrodis“

ISBN 978-609-404-087-0

Sudarytojas Kęstutis Subačius
Kordinatorė Dalia Greičiūtė

Viršelyje A. Krajinsko „Nidos kaimo bradinės“

Dizainerė Sigita Raudienė
Redaktorė Rita Bielskytė

Išleido ir spausdino Leidybos grupė DRUKA
Šilutės pl. 79, LT-94101 Klaipėda
Tel. + 370 46 380458, leidyba@druka.lt
www.druka.lt